

VERNER VON HEIDENSTAM

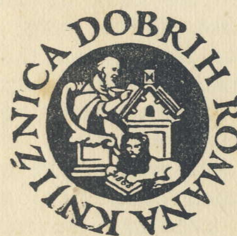
BOŽJI PUT SVETE BRIGITE

ROMAN

VERNER VON HEIDENSTAM

BOŽJI PUT SVETE BRIGITE

ROMAN

KNJIŽNICA DOBRIH ROMANA
UREĐUJE DR JOSIP ANDRIĆ
IZDAJE KUĆA DOBRE ŠTAMPE
ČETRNAESTO KOLO * 1932 * KNJIGA 53.

JERONIMSKA KNJIGA TRISTA DEVEDESET DEVETA

TISKARA NARODNE PROSVJETE U ZAGREBU

HELIGA BIRGITTAS PILGRIMSFÄRD

I.

POD Rökneškim otočjem u sjevernom Vätteru diže se hridina, koju nazivaju Skärvesten, i koja je usred pučine jezera međaš između zemlje švedske i gotske.

Nigdje se na cijelom Vätterskom jezeru ne širi veća pustoš. Ne vidim dvora, ne vidim ribarske kolibe, a satovi prođu, dok se nad praznom pučinom ne pojavi jedro. Istočna obala, koja se nad grenjskim vrtovima izdiže znatno uvis, pružila se prema sjeveru Omberga u nizinu, koja ti se ovako iz daljine čini, kao da se stapa s vodom. Za vedroga vremena razaznajem grad na Vadstenu i samostansku crkvu, hram nalik paomi, koji se poput svetohraništa diže na obzorju kao modrocrni otočić, te ga ljudi zato i zovu Modra Crkva. Na časove, kada je vjetar povoljan i miran, čini mi se, kao da čujem zvonjavu vadstenskih zvona, ali uvijek tako slabo, da ne razaznajem, nije li to možda samo igra moje mašte. Jedini jasni glasovi, koji mi dopiru do uha, jesu krikovi galebova i šumeći pljusak vode. Kažu, da vätterske ribe dožive veliku starost, tako piše u sedamnaestom stoljeću i svećenik Daniel Ticelius, jer je, veli, voda »mekana i izrađena«, i baš riječ »izrađena« je ispravna, jer se svaki udarac valova rasprštava u neizmjerno mnoštvo sićušnih melodijskih praskavih zvukova kao od nekih tipaka, načinjenih od pluta, na staklenoj harmonici. I kod zavezanih očiju i ne znajući, gdje sam, smjesta bih mogao raspoznati udaranje valova Vättera od zvukova ostalih jezera. Valovi udaraju o obalu nejednako i brzo te padaju bez

hropćenja i uzdaha, ali sa podivljalom melodijom zvukova, koji se zagrcavaju ili tiho poju. Bez prestanka se javljaju nekakvi tonovi ozdo gore, pa opet dolje, ali još prije nego zamru, upadne među njih već najbliži brzi udarac. Dušu mi ispunja čežnja, kada slušam tu bezbrižnu igru. Duboko u vodi čistoj poput izvora vidim kliske stijene, a modrina jezera i visoke obale odvode mi misao prema otočnome carstvu Odisejevu na južnome moru.

Nad Vätterom počiva veličina u linijama i svijetla otvorenost, s kojom se inače rijetko sastajemo u našim krajevima. Ali jedan oblak ispred sunca zna najedamput zacrniti cijelo jezero i uzburkati valove. Jezero Vätter nalik je žestokoj i svadljivoj ženi, koja usred vedrog i veselog raspoloženja najednom plane srdžbom. Tada prestaje igra i nekoliko časaka vlada tiho čekanje. Nema vjetra, premda je uzburkanost valova već započela. Ako se bliži mornar na svome čunu, oklapljena jedra vise i udaraju uzduh sad na ovu, sad na onu stranu, prema tome, kamo valovi bacaju čun, te mornar ne može da vlada kormilom, nego mora ispružiti vesla. Ogledava se oprezno, kao da očekuje navale sa sviju strana, a na moj zov odgovara suhim i odmjerenim upozorenjem, da se čuvam, te priča o virovima i strujama ili o drugim znakovima nevremena. Sve gušće i gušće gomilaju se oblaci pred suncem, kao da ga čvrsto drže, a na obzorju baš ondje, gdje je po prilici Visingö, lebdi cijeli niz tamnih slika, koje stvaraju oblik grada, koji plovi, s kućama i nasipima i kulama. Ne prepoznajem toga Visingö, gdje za ljetnih večeri, kada se na drugoj obali upaljuju svijetla, pomišljam, da sjedim kod ulaza u Korint, te gotovo čekam, da ću u grmlju opaziti zlatne krijesnice. Nije to samo onaj Visingö, odakle su seljaci po ledu odnijeli mrtvački lijes kralja Magna Ladulasa, i koji sada sniva kraj pustoga zatvorenog mora s visokom školom, što se raspala u ruševine, i s potopljenim

kraljevskim dvorcem na svakom otoku. To je onaj prastari grad, koji se imao izgraditi u švedsku Moskvu, daleko na strani od velikih trgovačkih gradova na obali. Kuće stoje na stupovima, tik do vode, zračne i čudno oslikane, a kako li je tek negdje tiho na trgovima i po ulicama obraslima travom, gdje je svaki studenac zasjenjen orahom i gdje umjetnici i učenjaci lutaju među drevnim pukom. Mogu prebrojiti raspela i slike svetaca, i zastava na kuli nije modra i žuta, nego je to zastavica, koju je Birger Mansson zasadio na provi svoje lađe, kad je pošao na križarsku vojnu protiv Tavasta.

No tek što je iskrsnuo taj glavni grad, kojega nikad nijesmo sagradili, tek što je Visingstad doplovio k meni tako blizu, da raspoznajem zmajske glave na pročelju zgrada uz obalu, već se kule počinju klanjati, a kuće se rasplivaju u sivkasti dim. Taj dim valja se duž obale, te iz pomičnih tamnih oblika dočaravam sebi pomalo sva viđenja, koja mi prolaze glavom. Vidim seljake, kako odvlače upravitelja Jössa Erikssona iz vadstenskog manastira; dolje na ledu, pred dvorcem drži mrki vojvoda od Vase sabor; a kad se magluštine na koncu skupe u krošnjata stabla, zapleše Aurora Königsmarkova na Medeviškoj livadi. Pa ipak znam cijelo to vrijeme, da je sve to samo prazna igra, koja nastoji oponašati hirovitost uzbibanih valova, još malo prije bezbrižnih, i da i sam već mislim na nešto posve drugo te sjedim u nekom čekanju pun čežnje i uz to gotovo u strahu. Prvi je udarac vjetra već položio mornarovu lađicu na bok, tako je prsnula pjena i sve mi najavljuje, da se već približuje ona oštra stara gospođa, koja u svojoj kopreni još sjedi u vadstenskom grbu i koja je Vätterskom jezeru ono, što je kralj Gösta Siljanu. Kao što se vjetar približuje burom, tako se približuje njen lik po pepeljastoj vodi, a ja brže bolje savijam jedro i tražim zavjetrinu iza Skärvestena.

Od obale na zapad otočja Rökne ispružio se otok, koji ima lik grebena sa konjskim ušima na tjemenu. Na uskoj prevlaci, koja veže ovaj otok s kopnom, osnovao je närski namjesnik Ulv Gudmarsson gradac, koji je po njemu bio nazvan Ulvshammar. Stambenoj zgradi na sjeveru ogradila je njegova žena gospođa Brigita Birgersdotter (Birgerova kći) drvenu kapelicu. S vremenom bila je crkva pregrađena i jorgovan pritište sada svoje cvjetove na staklena okna, ali vani leži i danas kamen, s kojega je oštra gospođa uzjahivala na konja. Njeno ime ne čuje se više onako ustrajno iz usta puka kao prije, no još za mladih godina slušao sam starije osobe u kraju pripovijedati o njoj gotovo, kao da je sinoć otišla na konju u šetnju. Pripovijedali su, kad je jednoč po misi dojahala na obalu jezera, sjeti se, da je u crkvi čula nekoga kihnuti i da mu nije rekla : Bog ti dao zdravlje. Odmah je odjahala natrag u crkvu do oltara i glasno rekla pozdrav. Zacijelo su mislili, da je to bio znak njene oštrine k samoj sebi, no gotovo neprestano izgovarali su njeno ime sa stravom. Gdje je bacila svoj jahački bič, nikla je lipa, a u Vadstenu je prejahala jezero kako je široko. Za jesenjih večeri, kad je vatra u ribarskim feralima klizila duž sitka i ribar se naklanjao preko ruba čamca navukavši klobuk duboko na oči i naperivši šesterozube ostve za udarac, pokazivao je puk u vodi gorući trag kopita njena konja. Meni je Brigita postala sumračna bajka, viđenje, prirodni duh, o kojemu sam najvolio da mi pripovijedaju, kad sam sjedio kod ognjišta, s raspaljenim od žara čelom i smrzlim gotovo leđima. Poslije toga još po bijelu danu mislio sam na nju, kad sam vidio jezero, kako je pružilo svoje šumovite mišice put juga, gdje sunčani put vodi preko pučine u neznanu i zamamnu daljinu. Tamna jahačica i zagonetno jezero sa svojim podzemnim tajnama, svojim prikazama, koje ga opredaju, svojom naglom pakošću, bilo mi je jedno isto biće. Vätter znači isto što

malik, vodeni duh, no meni je ta riječ značila Svetu Brigitu.

I nikad mi se nije približila većma nego jednom zimi za sutona, kad sam se našao daleko sam na ledu čak kod Skärvestena. Bila je tako jaka mećava, da nijesam vidio ništa od okolnih obala, a smrkavalo se sve više i više. Nijesam mogao razaznati ništa drugo, nego crni greben, koji u vijavici kao da je dobivao život i maknuo se i pošao k meni u liku jahačice s plaštem, koji je lepršao oko nje. Nehotice sam uzmakao jedan korak na stranu a oko sebe u oluji čuo sam stare riječi :

— Sveta Brigito, moli za nas !

II.

SNIJEG je padao dva dana i seljaci iz Tiveda, koji su s tovarima drva pošli preko leda u bezdrvni vadstenski kraj, da ih mijenjaju za žito, opet su se vraćali kući. Stigli su do Skärvestena, i u snježnoj vijavici sjedjelo je zimsko sunce kao crvena užarena kugla, okružena vijavicom praha. Naposljetku uhvatila se sasvim magla i sumrak je pao tako siv, da najzadnji seljaci nijesu više mogli vidjeti prvih saonica, koje su bile natovarene brvnima određenim za most, ako bi se gdje namjerili na otvoreni raspukli led. Vozari su pjevali, konji, iz kojih se pušilo, njisnuli bi gdjekad iza glasa i naćulili uši za odzivom od kuće, a salinci klizili su bez škripe po mladom snijegu.

Najednoč stadoše sve saonice i ljudi poskidaše kape. Od sjevera jezdila je oštrim kasom jahačica u tamnoj odjeći, i bijelo platno pod koprenom bilo je jedino, što je pokazivalo, gdje treba tražiti lice. S obiju strana kasali su uz nju službenici crkve, kojima su za pasom visjele rukavice od čelika i mač. Jedan od njih dovikne ljudima :

— Mir Božji s vama, zapadni Goti ! Jašemo li dobro prema Vadstenu ?

— Budi bez brige, oče, odgovori najbliži vozar. Nema nigdje gololedice, ni raspuklina. Samo jašite po tragu saonica.

Ostali seljaci šaptali su: Gospođa Brigita bila je na Ulvshammaru i slagala je račune iza pokojnoga muža.

— Pokojni gospodin zacijelo je kadgod za života osjetio na leđima remence od kandžije, reče najzadnji, koji je stajao straga na saonicama.

Jahači odjezde uvećanom brzinom i otopljeno inje, koje se uhvatilo u kolotečinama salinaca, činilo ih je tamnima, tako da su nalik na dva konopa pokazivale put po snijegu. Na sve strane širio se sada Vätter, noćan i pust, i neki žalostan glas kao osamljene ptice vesnuo se katkad podalje sa leda.

— Ovako ne ćemo više stići k otocima Nässjarskim prije Pozdravljenja, nastavi jahač s desne strane, ta donle ima tri milje. Zapadni Goti su dobri ljudi, premda lukavi i vole oguliti čovjeka; ali pripovijeda se, da se razbojnici iz näreskih planina sada klate po jezeru. Premda kralj Magno daje zakone, u zemlji ne će biti mira.

— Meštre Matijašu, odgovori drugi konjik, koji se zvao Petar, i bio je prior kuće Svetoga Duha u Skeningu. — Ti si upravo tako vješt u mačevanju kao u zvjezdarstvu i arapskoj mudrosti, i premda sam sâm malen borac, ipak te ne ću iznevjeriti, ako bi do nevolje bilo; no gospođa Brigita ima sreću u svojim pothvatima.

Budući da je Brigita još mučala, zapne razgovor, a snijeg stane padati u tako velikim krpama, da su i tragovi saonica iščezli. No jahači su se uzdali u svoje konje, i kad je za nekoliko sati oštra jahanja Brigitin konj zar'zao, znali su, da je kopno blizu. Nekoliko borova iskrsne i put se penjao uz naglu uzbrdicu.

— Draga gospođo, zašli smo dalje na jug, nego smo mislili, reče meštar Matijaš, i radije nego

da tražimo put do Vadstena, mogli bismo noćiti u Orbergu, pa rano u jutro jezditi dalje u manastir u Alvastri. Dopustite, da idem naprijed.

Brzo su stali pred zgradom, nalik na tvrđu i poznadoše örberšku crkvu. Nekoliko kolibica stajalo je na strani, ali se činilo, da su nenastanjene i opustjele. Meštar Matijaš odskoči od konja i udari nekoliko puta na vrata željezom okovana. Gore na turnu oprezno se otvori okance i meštar viknu u mrak:

— Ulva Gudmarssona udovica i dvije sluge crkve ištu konak. Ne bojte se ništa, tko ste, da ste.

Čuše se koraci na kuli, dugi drveni mandal zasune se u zid i zvonar i njegova dva momka pootvore vrata. Isturio je užežen luč, ali u drugoj ruci držao je sjekiru.

Meštar Matijaš otisne vrata plećem i čim su drugi sjahali, odvede konje u oružnicu i poveže ih za željezne kolutove u zidu.

Zvonar, koji je bio dugačak, tanak i imao sijedo strnište na upalom licu i krvavo crvene ruke, pratio je Brigitu nepovjerljivim i plahim očima. Malo nagnuta pružila je napola podignute mišice pred sobom i ushodala se sitnim, kratkim i gotovo nečujnim koracima. Netom ju je vidio gdje je stala nasred sobe, već mu je opet bila za leđima ili podalje u kutu, a koprena joj je padala tako nisko, da je sasvim zasjenila lice. Sama je raskopčala bisage i počela vaditi knjige i pokrivače i pri tom smrsila:

— A gdje je upravitelj crkve?... Uvijek u gradu, gdje se njegova dostojnost osjeća mirna i sigurna i može u raskošju živjeti... Nikad kod svoga stada, kad vreba nužda i opasnost. Ovako propade sav red! Umij se, meštre, i pomoli se i zapjevaj s nama u zahvalu za srećan put, jer mi srce čezne. Velika tjeskoba napala me na putu... ali to nije bilo zbog razbojnika.

— Govoriš tamno, odgovori meštar Matijaš, ali kad se činilo, da ga ona ne čuje, obrati se k Pe-

tru i reče sasvim tiho : — Naš svileni miš ima sad toliko posla, da za nas gotovo ništa nije ostalo.

Brigita dade znak crkovnjaku, da joj posvijeti u komoru na turnu, i on pošto je užgao nekoliko novih lučeva i zatakao u držala na zidu, približi joj se tjeskobno i preko volje. Stube su bile tako tijesne, da nijesu mogli ići naporedo, nego je on morao ići naprvo. Kad su se malo popeli, on se strese i okrene se na stranu. Vlaga je kapala s niskog stropa, koji se nekoliko koraka niže gubio u tami, no on digne zublju i posvijeti na Brigitu. Na svoje čudo ugleda najnježnije lice.

— Da, reče ona oborivši oči, ja sam mati Brigita, koje se svi tako bojite. Idi !

Kose su joj bile sakrivene tijesno stegnutim platnenim rupcem, no svijetlo je padalo jasno na svedene obrve, zavinuti nos i sitna određena usta. Obrazi su izblijedjeli od posta i bdijenja.

— Onda je također unuka lijepe Sigride, pomisli zvonar, ali je kretao ne shvaćajući glavom i pođe dalje u komoru na turnu.

Bila je visoka i prostrana i u sredini ležala je gomila kamenja naslaganoga, određena za metaljke.

Džiliti i lukovi stajali su uz zidove, a u kutu bilo je ognjište s kotlom, koji je vrio.

Hitro i šuteći stane Brigita raspremati stvari, koje je bila donijela u naručju. Kod jednog zida prostre dva pokrivača za postelju svojim obama pratiocima, ali treću savije kao uzglavlje kod suprotnog zida, gdje je složila i svoje knjige. Sve njene kretnje, pri svoj hitnji, bile su dostojne i savladane, gdjekad i ponosite. Vladala je uskim zapešćem na način, koji je odmah odavao, da nije iz puka, nego da se često bavila u društvu franceskih žena i talijanskih plesnih meštara, koji su poučavali djevojke kraljice Blanke u mekom i odmjerenom vladanju. Otišla je k ognjištu i pogledala u kotao i naredila zvonaru, da zgotovi za jelo, što može, i da se milosrdno pobrine i za konje. Sve se događalo tako brzo i tiho, da je zvonar, kad joj je god

htio pomoći, neprestano kasnio za nekoliko koraka. Ozebli lakti virili su mu iz plašta, kad je pod kotao zgrtao drvlje, a i kad se imao sagnuti da propiri oganj, obazre se.

— Sad je opet nestala niza stube kao sjena, izmrmlja i zaokruži si ćepicu na tjemenu. — Ne razumijem ni najmanje od toga ! Najprije tvrda i oštra, da bi je se i biskup bojao... Onda prijazna i ljubazna pognutih očiju... Tako valjda izgleda vila. A ne stupa svom nogom, nego hoda po vršcima, kao da se boji, da će koga probuditi. Ne, od te žene me je strah. Sveti Eriče, čuvaj nas noćaske !

Prekriži se sve se ogledavajući po sumračnoj komori.

Dolje u oružnici bila su sada otvorena vrata u crkvu, gdje su obje na po ogorjele svijeće bile zapaljene na oltaru Blažene Djevice. Otac Petar pjevao je zahvalnu himnu, koju je sam bio složio, jer je bio muzičar. Sa stropa visjela je mreža, vrše i katarke. Priprosta slika Nebeske Kraljice nije imala drugog ukrasa, nego suh vijenac od vrijesa. Kad je Brigitin glas tih i prigušen upao u pjesmu i odgovarao ocu Petru, zaraduje se meštar Matijaš, koji je ostao kod vrata i zaboravio kleknuti. Bio je stasit muž i žilave šije i pognuta orlova nosa. Zapao je u tako učene misli, da se probudio, kad je već bilo gotovo i kad je čuo Brigitu, koja reče :

— Premda je malo ljudi od ovoga svijeta bilo prisutno zahvalnoj pjesmi, ipak su se njome utješile nepregledne nebeske čete i duše u čistilištu. Sveti Duše, Duše nadahnuća, dođi i osvijetli mi put i nauči me, da budem slična ljudima i ženama, koje sam malo prije čula s nama pjevati u visini. Sažgi moju oholost u strah, da se prekuje u tvoj blistavi mač. Sve hoću žrtvovati, sve podnijeti. Neka izgubim dom i prijatelje, neka izgubim imanje i zlato. Odsad hoću obratiti svu svoju revnost k duhovnim stvarima... Ti imaš pravu ćud, Petre, djetinju ćud, mirnu ćud, koja užiže druge. Hoćeš li mi biti meštar i ispovjednik po Matijašu ?

Umorio se sa mnom i kani pratiti kralja Magna u novoj križarskoj vojni, kojoj proričem neuspjeh.

— Na kraj svijeta slijedit ću te, ako Matijaš dopusti.

Meštar Matijaš teško uzdahne.

— Sestro i gospođo! reče. Vodio sam te putem znanja do strmine sumnja. Pripovijedao sam ti o talijanskim i latinskim pjevačima. Učio sam te, da su slike svetačke drvo i da su Sveti Oci konačno ljudi, koji se mogu varati; položio sam ti na krilo knjigu nad knjigama i sjedao sam zatim da bilježim, kad si prorokovala. Umoran nijesam, ali smo došli na raskršće, i ti ne ćeš više da imaš uza se onih, koji bi ti se protivili, nego pokorne ćudi. Ne mogu te slijediti na opasnom putu, koji sad biraš, ali ovog rastajanja nikad ne ću preboljeti. Mislim na nj ovaj čas i ono mi podgriza svu moju duševnu radost, jer je naše prijateljstvo bilo ljupko, a sad čeznem za bukom pod križarskim zastavama. Ipak jednu stvar ištem od tebe, moja pokornice, prije nego položim staro zvanje. Ispovjedi i reci, što ti je malo prije mučilo dušu na putu.

Stajala je među oba muža pognuvši oči i glavu malo nagnuvši na stranu, kako je bio običaj plemenitih žena.

— Ne, ne, sad ne ću, odgovori i ona, mati odrasle djece, nije osjećala neprilike pred muževima, nego ih uhvati za ruke s otvorenošću suborca. — Prije nego idem spavati, ispovjedit ću sve, ali nemoj mi sad mutiti sreće tako teškim mislima i nemoj govoriti o rastanku... Meštre, daj mi dopuštenje, da dignem oči i budem vesela!

— Neka ti je dopušteno večeras!

Pogledala je očima noćne ptice, kojima kao da je prozirala tamu, i razabirala sve ono, što je bilo sakrito ostalima.

— Ovo je moja posljednja večer, prije nego pođem novim putem. Ovo je čas odmora na raspuću. Idemo blagovati sada zajedno!

Povela ih je sa sobom u komoru na kuli, gdje je plamen visoko šibao oko kotla, i svi posjedaše oko jela, koje je crkovnjak prostro na zemlju. Sam je grabio velikom žlicom iz kotla i pružao svojim krvavo crvenim rukama najprije Brigiti, a onda muževima. Snijeg je dolijetao unutra kroz somić, koji se nije dao dobro pritvoriti, i titrao je finom iskričavom prugom sve do njenih nogu, no ona se nije obazirala na studen.

— Nemir vlada, reče, razbojnici hodaju, gore plastovi sijena. Sramota i prevrtljivost sjede na kraljevu gradu. Mir i nauku trebalo bi širiti u zemlji, redovnici da pišu i prodikuju dobro po švedski, što puk razumije, i kraljevstvo Kristovo postat će stvarnost. K tome će se sagraditi manastir, u kojemu ću po obećanju Božjem biti koludrica i majka. Vidim, da vam je zima, meštri. Imam ovdje bocu, koju vrijedi otvoriti. Ovo je dobro vino. Pijte, dragi prijatelji, to vam ne će nitko primiti za zlo.

Sama nije pila ništa, nego napuni kositreni pehar, i čim su ga ispraznili, preobrne ga na zemlju i zatisne čepom bocu.

— O manastiru smo razgovarali. A kad smo i razgovarali o drugome čemu! Pa da moram ići u Rim, ne ću prije počinuti, dok ne bude izdan list o potvrdi. Ali papa Klement je čudak na prijestolu i ja dobro znam, zašto on oklijeva. To je, što je naša mošnja prazna, i misao, koja nam je najdraža, da ćemo sagraditi zajednički manastir za muževe i žene.

— Tu misao uvijek sam nazivao odvažnom, prihvati meštar Matijaš.

Brigita zabaci glavu natrag i zatvori šaku naglom kretnjom.

— Pa da ti i svi muževi u zemlji vičete ne, ipak će biti, kako kažem.

— Pogni oči! zapovjedi meštar Matijaš. Još si jedan sat moja pokornica i ja uzimam svoje obećanje.

Brigita posluhne odmah, ali sa svježim i otvorenim smiješkom.

— Tvoja oštrina, meštre, svagda mi je bila spasonosna... no zajednički manastir bit će ipak. Šta bih ja sama bila učinila, da nijesam svaki dan imala muževe u svojoj blizini? Kako sam sjedjela na kraju stola i slušala, kad ste govorili! U čistoći i poštenju bit će zasađen nov vinograd i za vinograd postavit ću opaticu, jer nitko ne može nježnije starati se za svoju djecu nego žena. Često u svojim viđenjima čujem zvoniti zvona novog manastira više Vadstenskog zatona. »Muževi i žene,« pjevaju zvona, da odjekuje daleko u gori, »muževi i žene! To je glas stare majke Brigite, koji vas zove i spominje, vi zli, jer milovati se i svađati znate, ali skupno vječnome Bogu služiti nikad nijeste znali.«

— Milostiva gospođo, učini me dostojnim da te slijedim! reče meštar Petar, ali tiho i možda sam sebi.

Večerali su i svaki ode na svoju postelju. Zvonar, koji je izuo drvenjake, vrzao se još malo po sobi, zalije vodom žar pod kotlom, ali na koncu i on se zavre u kut kod ognjišta. U tišini bilo je čuti disanje spavača i savivši pokrivač pod mišicu Brigita otvori najbližu knjigu. Zvala se Zrcalo Djevica, i ona pokuša čitati, no slova su ležala na listovima nepomična i bez života. Teodora i Peregrin razgovarali su kao dva gluhonijema, jer ih je gledala pred sobom, ali nije čula njihovih riječi i njene vlastite misli išle su drugim putovima. Opet odloži knjigu i ugasi poljednji luč, koji je bio zataknut u zidu više njene glave, i iz nabora u plaštu izvadi čislo. Opominjala se, kako je njen otac Birger Persson, namjesnik u Tiundalandu, koji je vještom rukom gradio kipove, sam joj sakovao srebrni križ kod zimskog ognja na gradu Finsti pripovijedajući joj pri tome o Božjim putovima svojih otaca. U komori na kuli zavlada sad najdublji mrak i ona pokuša misliti na mjesto Svetoga Groba, ali znala je, da ima ovdje još netko, tko još nije zaspao.

— Meštre Matijašu, šane, spavaš li?

— Ne spavam. Čekam tvoju ispovijed.

— Čuj me dakle, meštre. Nebeskoj ljubavi i pravdi hoću ubuduće posvetiti svoj život; no sav dan mučilo me je gorko stradanje i žudjela sam za grobnom pločom, gdje je moj vojno našao počinak. Rodila sam mu djecu i odgojila i postala su mila i dobra... i ja ih sve ljubim.

III.

REDOVNICI u Alvastri izmolili su zahvalu i izlazili iz crkve redom kroz niska pobočna vrata. Posjedali su na klupama duž južnog zida ložnice, gdje je zimsko sunce pripeklo, i neki su od njih drijemajući klimali glavama. Vijavica odletjela je na sjever. Na zelenom kubetu nebeskom nije bilo ni oblačka. Bukve zbijene od mraza i snijega širile su nad zamrzlim manastirskim ribnjakom sjene, koje su sjećale na ljetno vrijeme, i na obzoru jezera Vättera, gdje se nebo sastalo s ledom, razaznavale se kao sitni grebeni slamom pokrite kućice, u kojima su ribari omberškog kraja sjedjeli na malim saonicama i lovili okune.

U najbližoj krovinjari bio je meštar Petar i gospodin Karlo, sin Brigitin, koji je prošli dan dojezdio u manastir s njenom pratnjom. Raskopčao je naramenice pancijer-košulje, da bolje vlada udicom, a duge ostruge zarile su se u led. Rusa kosa, koja mu je lepršala oko mlada i ljepušna lica, prelazila je u crvenu, a nosnice su mu drhtale. Govorio je žestoko i zadihano, kao da mu još vri krv od divljega jahanja.

— Zastave ustanka znat ću dići protiv kralja Magna, reče, i ako zgrabi krunu i pobjegne, imam zlata i kamenja za novu... Ali kad stojim pred materom, izda me besjeda. Čini mi se, da će me uhvatiti i išibati ovako odrasla. Jahao sam u Ulvshammar i u Örberg, da je stignem i pokaram... a kad sam je trkom stigao pod brdom kod Omberga,

šta misliš, meštre, što sam učinio ? Skočio sam s konja i poljubio joj ruku i lijepo sam šutio. A sad sjedim ovdje i povlačim okúne. Da se ribe barem dadu hvatati bodežom, to bi bila zabava dostojna ljudi.

— Zato ti kažem, ostavi ribanje, gospodine. Hvaljena budi ljepota zemlje ovaj sunčani dan, ali ja vidim, da voda u oknima klokoće i zanosi povraz, a to znači, da se prije jednog sata može čitavo jezero krenuti. Spasi se onda, ako možeš.

Iz meštrova voštanoblijeda lica sjala je neprestano takva duševna radost i zadovoljstvo, kao da mu nikad oblak tuge nije proletio mislima. To gospodina Karla razgnjevi još više, da je govorio u srdžbi :

— U svoj zemlji ni na koga tako ne mrze kao na mater. Kupi sve đavle iz pakla i baca ih u oči vitezovima i biskupima. Zar hoće još iz grudi iščupati materinje srce i pogubiti svoj vlastiti rod ? Od mojih sestara načinila je koludrice i pincokare. Cecilija sjedi u Skeningu u manastiru, mala Ingeborga s imanjem otpremijena je u Prisebergu, a sestru Karinu, umiljato dijete, navede ti na sam vjenčani dan, da učini zavjet čistoće! A sama živi u muškom manastiru ! Neka me jezero odnese ili pukne poda mnom, ja ću još uvijek naći santu, da se održim, ali ti idi sada doma, meštre, i pomozi Matijašu da ukori mater. Dao mi je prijateljsko obećanje, da će danas skinuti pečat s usta.

Meštar Petar digne na rame mrežicu, u kojoj su se praćakala dva okuna.

— Nikad, vrli gospodine, ne mislim usprotiviti se njenoj pobožnoj volji, reče i ode na kopno.

Dok je još bio na putu, stane tutnjiti u daljini i na jugu pod suncem počeo se led oklijevajući i teško dizati u valovima. Sve bliže javljao se za meštrom nejednaki i izmjenični prasak. To je bilo proljeće ! Proljeće, koje je dolazilo od juga s bijelim oblačićem ispred sunca i sa dvije duge kose zrake, koje su hitale naprijed preko pjene valova, dok su komadi leda udarali jedan o drugi i zveketali kao igra zvona iz razasutih župa.

Kad se meštar popeo uz obalne stijene, okrene stazom, koja je ispod manastira vodila do protegnute drvene zgrade, pokrivene tresetom. Između brvana reže su bile zatisnute mahovinom. Zdanje je davno već posivjelo od vjetra i vremena, a na pragu sjedio je niz prosjaka i bolesnika. Stao je na pragu i pružio mrežu nekoj nemarno počešljanoj sluškinji, koja je pepelom i pijeskom čistila kotlove.

— Ovo je za našu milostivu gospođu Brigitu za nemrs. Neka joj prija onako, kako joj od srca želim ! No reci mi također, kako joj je i mogu li je pohoditi... jer mi je mila.

Sluškinja odgovori :

— Imamo doduše svi uzrok da s njome oplakujemo našega pokojnoga gospodara, jer je bio dobar gospodin, ali udovička žalost bit će njena prava nesreća. Prestala je i spavati i jesti. Jutros je sat za satom preklečala kraj grobne ploče pokojnoga gospodara u crkvi, a onda je opet imala viđenje. Malo prije donijeli su je kući i bila je sva ukočena i bez života. Požuri se k njoj, meštre !

Meštar Petar odloži mrežu i pođe između škafova i bačava, ali je još bio od snijega tako zablješten, da je morao dugo tražiti, dok nije našao vrata u ložnicu.

Unutra mirisala je jako borovica na podu od opeke. Obučena u grubu suknenu haljinu s uzlovitim užetom oko pasa ležala je Brigita na koži tik pod prozorom. Oštre stabljike slame virile su iz uzglavnice i sad, kad joj je pala koprena i rubac, činilo se, da joj se kosa već prorijedila i vrlo posijedjela.

Malo dalje kod ognjišta sjedjela je njena prijateljica Ingeborga od Dännasa među dva košića s klupcima konca i šila je. Oko čela imala je zlatni pas s plosnatim zelenim kamenjem, jake crne pletenice pale su joj niz oba ramena i bila je tako

stasita i imala tako široke mišice, da je bila nalik kakvoj ženi iz junačkih pripovijedaka.

Meštar Matijaš stajao je upravo pred vratima, tako da meštar Petar nije mogao mimo njega proći, nego se samo pruži za njegovim leđima i izreče sasvim plašljivo :

— Sestro i gospođo, proljeće je već došlo !

Brigita se pogladi po desnoj strani glave, ali kad je meštar Petar pristupio da joj pomogne ustati, pohitala je da ustane sama. Dok je bila blijeda, izgledala je umorena i stara, ali je brzo promijenila boju i lice joj se zarumeni. To je bilo stoga, jer joj je put bila tanja i prozračnija nego u drugih, tako da je bilo vidjeti, kako joj krv navire u lice ili isčezava, prema tome, kako se maknula ili je mijenjala misli.

— Proljeće, reče, da, već je došlo proljeće u moje srce. Otišla sam na svoja imanja i zaključila račune, da se više ne trebam mučiti sličnim stvarima, nego da mogu razdijeliti imanje djeci, a sebi ostaviti samo nužni dio za prehranu i za svoje siromahe.

Skinula je prsten s ruke i motrila ga mučke i dugo.

— Bio mi je dobar i vjeran muž, reče tiho, i ja sam ga ljubila kao svoj život.

Meštar Matijaš stane pred nju i mač i ocjelne rukavice još su mu visjele o pojasu.

— Istinu si rekla, mati Brigito ! Ulv je bio dobar gospodin što biti može, premda s ljudskom slabošću. Brz na riječi i obećanjima, ali vitez od perja na kacigi do ostruga. Kao dijete veselio se nakićenim konjima, a kad je pošao u lov, pjevao je da su odlijegale vrištine.

— A ipak sve moje nastojanje bilo je da odvratim njegove misli od taštine.

— Malo pomalo povadila si mu svu radost iz duše. Godinu za godinom silila si ga, da se sagne pod oštrinu tvoje volje. Posljednji put kad sam bio gost na Ulvasu, nije smio više kao prije ostati u

družbi prijatelja do kasne noći, nego se kradom izgubio. Jaki muž opao je i njegovo tijelo bilo je predano sičiji i podmuklim groznicama, ali bio bi opet povratio zdravlje, da si ga ponudila, da ostane na gozbi i da pojezdi u polje za pustolovinama, kamo ga je misao vukla... No ti si ga raspasala i odvela ovamo u manastir, gdje je sada dovršio život kao pokornik, iako nikad nije učinio zavjeta. On... pokornik ! Srce mi je pucalo, kad sam ga onako vidio, gdje hoda među nama, sjena nekadanjeg viteza i strijelca, tuđ sam sebi, ponavljajući tvoje riječi o zadobivenom miru, kojega nije osjećao. Ljubio te je i dao ti je sve... i ti si uzimala.

— Bio je dijete svijeta, ali je umr'o smiren.

— Smiren, kažeš ! Tvoje ime upleo je u svoje posljednje molitve. Sva njegova stara ljubav probudila se, kad je udario čas rastanka. Sjetio se sretnih časova, kad si mu bila blizu. Bila si život njegovu životu i tjeskoba ga je razdirala kod pomisli, da ćeš ga jednom zaboraviti. Šaptala si mu o vijencu pravde, ali on je sanjao o vijencu, koji si imala u svadbeni dan, kad su djeveruše sipale đurđice po crkvenom podu pod vaše noge. S prepuklim očima pipao je prsten na tvome prstu i mucao o tome, kako će njegova ljubav preživjeti smrt. Zemaljski je život sumrak, rekao je, ali onaj prosti događaj, da sam se s tobom sreo i stopio se s tobom u jedno, sja mi u duši jednako ljupko kao podignuta i zlatnim zrakama ožarena hostija... Iako sam sam pokornik, usuđujem se tvrditi, da su to bile velike riječi.

— Ovako mi je rekao nedavno u svijetlu oblaku Krist : Ako ne budeš žudjela ništa osim mene, ako prezreš sve radi mene, nesamo djecu i roditelje, nego i slavu i bogatstvo, dat ću ti najdražu i najljepšu nagradu, ne zlato i srebro, nego ću ti dati sebe sama kao nagradu i vjenčani dar. Tvoje srce prebivat će u meni i užizati se ljubavlju k meni, kako se suharci užižu od ognja, i ja ću u tebi pre-

bivati tako, da ti ogorčaju sve svjetske stvari i tjelesni raskoš da ti postane kao otrov.

— A što, ako je taj glas bio glas tvoje oholosti ?

— Znaš, Matijašu, razlikovati duhove, šane meštar Petar i uhvati ga za pas. Zar nijesi sam svjedočio i govorio, da ju je Krist izabrao kao svoje oruđe i da će joj biti blizu do posljednjega njena dana ? Vani na jezeru, koje sada lomi svoj led, stoji Skärvesten kao prirodni međaš između zemlje švedske i gotske, ali gdje stoji kamen međaš između zemlje čovječje i Božje ?

Matijaš ga otisnu od sebe i pristupi još jedan korak bliže ka Brigiti. Uhvati je u zapešću i stisne joj prsten na prstu i stegne joj ruku, ali ona se oslobodi.

— Ne tako, meštre, ne tako !

Odstupila je na stranu i smakla prsten, tako da je zapao u borovicu na zemlji.

— Bio mi je breme taj prsten sa svojim uspomenama prošle radosti i moga zemaljskog zaručnika. Sada hoću zaboraviti.

Meštar Matijaš digne prsten i sjedne kraj gospođe Ingeborge na klupu.

— Zaboraviti... kažeš. A možeš li zaboraviti i Bengta, svog sina, kojega si dovela u ovo mjesto ozbiljnosti ? Opominješ li se, kako je taj raskošni cvijetak uveo i kako je ptičje žuborenje napunilo ćeliju, kad je osjen smrti pao na djetinje čelo ? Čuj me još jednom, milostiva gospođo, kao za starih vremena, kad si se bičevala potajno, ali izvana si nastojala klanjati se pred ljudima ! Što više svijet navaljuje na te, sve si tvrđa, i stoga također ja više nijesam za tvoga slugu. Oštra gospođo, to je sad tvoje ime ! A ipak... kako su ljudi slijepi ! Zašto da takva bludnja hoda od usta do usta po svoj zemlji ? Da nijesi nego vlastohlepna i častoljubiva kraljeva rođakinja, kako bi bila mogla postati tako mila nama svima, koji smo tebi blizu ? Opominješ me viteza, s kojim sam se sukobio u

boju. Imao je oklop, tako crn i golem, da je puki pogled na nj zadavao drhtanje. Kad sam ga oborio i skinuo mu kacigu, ležao je preda mnom poluodrastao mladac sa najsvježijim licem djeteta, i njegovo nježno tijelo ni izdaleka nije bilo kadro ispuniti veliku željeznu haljinu, i meni je stala šaka između njegovih prsiju i prednje ploče. I vidio sam, kako mu još u očima vise dječje suze. Nemoj otvrdnuti, Brigito ! Daj, da spane perje kragujevo i neka nad nama lebdi golubica bez naprave !

— Ako sam uzela oklop na se, odgovori Brigita, ne ćeš me skloniti, da ga odbacim. Što misliš postići ? Da sam od trideset godina uzela koprenu, moj bi se put otvarao prav i jasan. Sad gojim svoju djecu kao oko u glavi, ali još više ljubim onoga, koji je mene i njih nazvao svojim oruđem. Gdje stoji međnik ?

Ingeborga od Dännasa pusti švelo u košić i ovije Brigiti mišicu oko struka.

— Gdje stoji međnik ? ponovi niskim glasom. Dokle ima čovjek pravo svoj put činiti putem drugih ? Ah, da budem, o mati Brigito, dostojna tebe slijediti, ali imam djecu i imam muža, koji je veseo gospodin i koji bi me brzo zaboravio radi drugih. Ja ne mogu.

— Stajale smo zajedno od mladih godina, Ingeborga, i ti moraš ostaviti djecu i muža, da me slijediš u grad mučenika, gdje zvona zvone jubilejsku godinu i crkve stoje otvorene dan i noć. Što su sve sitne radosti i brige svijeta prema tome, da se možeš uživjeti u svoju najvruću želju i svako jutro probuditi se s hladnim srebrnim križićem u rukama ! Stvorit ćemo družinu u općoj križarskoj vojni, koja će ići naprijed do posljednjeg daha posljednjeg čovjeka. Ubogi čekaju smilovanje, potlačeni pomoć, a bez brige popijevaju samo ptice pod nebom.

Suton se već počeo hvatati i oblak, koji je hitao od juga nad prozorom, žario se u zapadu sunca. Meštar Matijaš sjedne, da na čas sabere misli, prsten

je odložio od sebe i odnese košiće u najbliži kut i ne opažajući ih.

— Izabrala si Petra za ispovjednika, reče napokon, i ja ću položiti službu sa starom uspomenom iz mnogih putovanja. Svi znate, kako rado promišljam na miru tajne prirode i život bilja i životinja. Jedan dan na južnome moru, kad sam s lađe zagledao u vodu, bila je tako mirna i prozračna, da sam u dubini razbirao koraljne šume. Onda sam bio mlad. Dao sam veslačima znak, da prestanu veslati, odijelo sam zbacio, uši začepio voskom i onda sam potražio obao kamen među tovarom i uhvativši ga objeručke skočim u vodu. Uronio sam tako duboko, premda je bio bijeli dan, da su mi zatreperile zvijezde kroz potamnjelu vodu nad glavom.

Svi su se okrenuli k njemu i slušali, samo je Brigita učinila kretnju, da ga prekine. Nije se obazreo na to, nego je nastavio pripovijedati.

— Hoću da kažem riječ opomene ovoj oholoj i ona će joj zvoniti u ušima često, kad bi najvoljela sjedjeti slijepa i gluha... Pripovijedao sam malo prije, kako sam vidio zvijezde kroz potamnjelu vodu. Na dnu poda mnom talasala se trava, a puževi i prirasle životinje svijetlili su kao cvijeće na travniku, ali u samoći na grebenu sjedjela je sivoblijeda neman sa dva mudra i promišljajuća čovječja oka. To je bila sipa i nalikovala je klupku zmija. Netom bi joj se približio kakav gmaz, raširila bi se i uhvatila plijen prstenastim hvataljkama. Sve živo, što je dosegla, progutala bi i zatim se nanovo udubila u promišljanje sa svojim vražjim očima, upravljenim put zvijezda.

Brigiti plane lice i usnice joj se ganu, ali meštar namršti čelo i glas mu postane još tvrđi.

— Pazi dobro, Brigito, što govorim. Ureži sebi u pamet svaku i neznatnu riječ... Voda mi je pritiskala prsa tako teško, te kad sam pustio kamen, mogao sam isplivati samo s naporom. Bio sam bez svijesti, kad su me lađari izvukli na palubu, ali brzo počeo se život u meni opet gibati i kad sam se sjetio onih mudrih ljudskih očiju, činilo mi se, što su sipe školjkama i racima, ono da su veliki muževi i žene nama ljudma. Sve živo, što im dođe na dohvat, progutaju i satru, pa se opet saviju i sjednu, da gledaju na zvijezde. Ali kad im pogledam u oči, zaiskri se u njima pakleni oganj, sijev njihove podmukle zlobe... i ja zadršćem i posrćem natrag.

Meštar ostane sjedeći u večernjem svijetlu pod prozorčićem, no Brigita, koja je stajala podalje u mraku, zavije se u koprenu.

— Gdje su moja djeca? upita pomućenim glasom. Obećala su doći i hoću da ih vidim oko sebe.

IV.

TRUBLJENJE rogova i topot konjski začuje se u mraku i gospodin Karlo oprezno pootvori vrata. Promočen od vode i poluotopljenog snijega namignuo je s praga meštru Matijašu, no kad ga meštar nije opazio, uđe unutra i povede ga sa sobom van u mrak. Različne vidjelice svjetlomrcale su na manastirskom pročelju, drvenjaci redovnički kucali su po kamenom podu, a vrh je sav bio ledeno siv od oklopa i oružja.

— Jesi li govorio s materom?

— Jesam, gospodine Karlo. Održao sam dano obećanje, no dok sam govorio, ćutio sam, da se nešto u meni prekinulo, i mislim, da je to bilo samo vlakno života. Njoj i meni nema više zajedno puta.

— Utješi se, meštre. I redovnici ovdje gore već joj se počinju smijati, a onomadne čuo sam brata Pavla, gdje viče za mnom, ako ta baba Brigita ostane dulje u muškom manastiru, da će njega na koncu strpati još među koludrice u Skeningu.

— Neki se smiju, gospodine Karlo, ali da hoćeš ići sa mnom do spavaonice, doveo bih te k vratima, na koja ti valja dugo kucati, dok se netko ozove.

Težak je i zatvoren uzduh u toj ćeliji i sijed kao hrastov panj pod mahovinom sjedi u njoj stari monah, koji već četrdeset godina da nije bio pod vedrim nebom i koji je tako svet, da u molitvi često vidi devet korova anđeoskih. To je brat Gerehin. Kaže, da je ona dugo očekivana žena, koja će se kao stup od oblaka dići nad našom zemljom i da će cvijeće, koje bere podno planine, vratiti zdravlje narodima preko mora... Takvu riječ milo je slušati, gospodine Karlo. Sve dobro, sve veliko za me zove se Brigita.

— Zašto se onda trudiš da je ustaviš?

— Zato, jer sam živio u njenoj kući i postao sam prijatelj svih vas. To me čini slabim, te bih želio, da bude dobra i tiha mati, koja pazi svoja imanja i ugovara za svoju djecu povoljne brakove i sigurne službe kod kralja Magna. No bi li onda jednoč zazvonila zvona novog manastira nad Vadstenskim zatonom? Pojmite me, dragi gospodine! Ljubimo li nekoga, nerado ga vidimo prezrena i oskvrnjena plačem nevinih. Kad tvoja mati govori našemu puku o sreći ljudskog roda, zaboravlja, da nogama stoji teško u zemlji. Ja poznajem i znam toliko više od nje, i znam, ako iščupamo srce iz prsiju, da slobodno plamti u zanosu za svakoga, tko ga hoće vidjeti... noć ostane noć. Ondje u svijetu kolju se ratne čete, crkve stoje zatvorene u zemljama izopćenih knezova, a u Avignonu sjedi Klement u raskošu i uživa. A kod nas doma... Ta znaš pijance u svijetlim oklopima, koji pozivaju jedan drugoga u goste na svojim vladanjima. Debeljkastu veselu braću kod dugih pijanki, a zavidnike i ubojice, netom nestane piva i nastane svagdanje jutro! I u crkvama najvole klečati pred kipovima, koji su nagrđeni i ružni, i misle, da imaju najjaču čudotvornu moć, a skladni i lijepi da su samo grešno djelo kakvog redovnika s bolesnom moždinom. Zar se pristoji ženi, da stavlja ruke u takvu gomilu kamenja? Gospođa Brigita poseže takom častoljubivošću za trnjem, da drače ogrebu

kožu svima, koji stoje njoj blizu. S takom revnošću pali drač, da čitava gora to plaća svojim četinjama.

— Ima bor, koji još stoji svjež u korijenu, reče gospodin Karlo, a to sam ja. Neka me ljudi nazivaju sinom suza. Čim mati uzme putničku palicu, pomoći ću Ceciliji, da se iskopa iz skeningskog manastira, makar s mačem u ruci. Gore je s Karinom, jer ona se već koleba. Pomisli, meštre, ona i njen muž leže na slami, svaki u svom kutu ložnice, a petkom idu bosi... Sad se kralj Magno još jednom ponizio i dojezdio je ovamo. Nije se smio ukrcati na lađe i otploviti na sreću. Hoće, da mati najprije blagoslovi srebrni stijeg, koji je kraljica Blanka sašila svojim rukama. Stoga je došao i mnogi od mojih prijatelja slijedili su ga, ne bi li sklonili mater, da ostane ili da joj kažu zbogom.

S obje strane puta gore do manastira sjedjeli su željezni vitezovi pod kopljima, a lavovi i orlova krila u grbovima sjali su na dugim pokrovcima konjskim. U jednome kolu ratnika stajao je Brigitin brat, gospodin Izrael, ozbiljan muž i moćan vitez iz Finsta. Štitići na kacigi visjeli su mu duboko s obje strane sijedih brkova, a njegov paloš bio je tako dug, da se ramenom naslanjao o balčak. Do njega stajao je njen sin, gospodin Birger, obučen u prostu smeđu haljinu kao pokornik, i svijetlim brkom i uskim licem bio je nalik na kakvog putnika iz zemlje engleskoga kralja. Za ruku je držao malu Ingeborgu, kojoj je novicijska haljina bila preduga i padala u naborima na zemlju. Za njom su stajale Brigitine ostale kćeri: oštra gospođa Marta u žalobnoj opravi i Cecilija u mrkoj kapi i Karina u crvenoj baršunastoj kapici i na nju su padali pogledi željeznih vitezova s najvećim dopadanjem. Još nije bila navršila osamnaestu godinu i krila se za leđima svog muža, mladog viteza Egarda od Kyrena, koji, premda od glave do pete obučen u oklop, upirao se o štap, i pod crnim perjem na kacigi lice mu je bilo samrtno blijedo.

— Hodimo sad k materi, djeco, reče gospodin Izrael dubokim glasom. Ti Karlo, ići ćeš također s nama. Molit ćemo je, da se još jednom dobro promisli, pa ako ostane na svom zahtjevu, da sasvim smije služiti dobroj volji, mučat ćemo. A onda u boj, štitonoše, križari!

Digao je mač i od njega sine blijesak, tako da su željezni vitezovi uzmicali sa zveketom i bukom.

Meštar Matijaš pođe dalje samotnim putem k manastiru, gdje se radoznali svijet stao kupiti. Potprior, koji se zvao Petar, najradije je sjedio u ćeliji i prevodio Brigitina otkrivenja u latinski jezik, ali kad je čuo pred vratima zapovjedničke glasove, nabrao je široke sastavljene obrve i izgledao je stranoj gospodi punomoćan i odsječit u odgovorima. Izašao je s upaljenom voštanicom, od koje su dvorski momci pripaljivali zublje, ali se onda opet vrati u ložnicu i gotovo sva braća slijedila su ga. No neki su ipak ostali, da posluže veliku gospodu. Raznosili su sitno pecivo i piće od trešanja i rensko vino. Vitezovi rusih brkova i mrazom išibanih lica psovali su i smijali se, da su zidovi odjekivali. Na kamenoj klupi do vrata sjedio je kralj Magno s križarskim stijegom na koljenima i prstom je frkao viticu kose. Kad je opazio hrpu svijeta, ostavi stijeg i pođe među puk.

Nije imao na sebi ni oklopa, ni pancijer-košulje, samo modar kožuh, koji mu je gotovo sakrio poprijeko strižene brkove. Časom se izgubio sasvim među kosmatim glavama. Štipao je kmetove u lice i tapšao ih po tjemenu i ispitivao ih za njihove koze i kućice. Kad se napokon vratio opet gospodi, vladao se isto tako, išao sad k ovome, sad k onome i potapšavao ih, da su im zvonili naramenici.

— Gledajte maznoga kralja, šaputao je puk.

On stade i osluhne.

— Gospodine, reče meštar Matijaš i pozdravi ga. Puk je nepovjerljiv i voli tvoje vitezove, koji znadu opsovati.

Vitezovi se nasmiju, a kralj kad to čuje, nasmije se i on. Popljeskao je meštra po ramenu, ogrnuo se šubom i sio na kamenu klupu.

— Neka naši prijatelji buče, moj učeni kanoniče. Noćas ionako gospođa Brigita jamačno ne će uživati sna. Hoću vidjeti zadovoljna lica i kad bi se moja rođakinja htjela zadovoljiti istom duševnom hranom, bolje bi spavala noću i ona i mnogi drugi ljudi u ovoj zemlji... Ovamo pehar, redovniče!

Brat, koji je posluživao, natoči najveći pehar tako visoko, da ga je kralj morao uhvatiti objema rukama.

— Vitezovi i gospodo, napijam zadovoljnom licu! Dosta je već krvi proteklo za moj rod... i zazirem od krvi u vlastitoj krajini. Kad dođem na mjesto, gdje je netko bio proboden, čini mi se, da vidim neizbrisivu smeđu mrlju na travi, bila ona najsvježija i najzelenija. Ako imam ugaziti u krv, neka to bude brzo i izvan međaša moje zemlje... i onda ću spaliti odjeću, koju sam imao na sebi. Ako uzmemo na ovoj vojnici obilan plijen, svi ćemo biti zadovoljni. Ja ću Crkvi platiti dug, puku će se olakšati porezi, a Valdemar Opet-Dan*, onaj riđi lisac, moći će se napitati iz moje ruke kao pitom golub. Ja ne promišljam kao moja sestrična, kako bih popravio svijet. Ne znam ispitivati srca i bubrege, niti vas učiniti dobrima, ovako kako ste opaki dušom i strastima, ali zadovoljno lice, to vam hoću priskrbiti. Čuj, puče! Danas si me okrstio novim nadimkom. Daj mi i kumovski dar! Daj mi sve godište, da mogu prosjedjeti u miru na kraljevskom gradu, i kad kucnem konjušnika po pleću i upitam, što je novo, da mi može zadovoljna lica odgovoriti: Ništa novo, kralju Mazo, ništa se nije dogodilo!

Ispraznio je pehar do dna i odbacio ga od sebe u snijeg.

---

*Atter-Dag, Opet Dan.

— Digni ga, redovniče! Odnesi ga k obali i baci baci ga u duboki Vätter, da ga nitko više ne digne za drugu želju.

Redovnik prihvati zublju, da sebi posvijeti, i iščezne sa peharom prema obali, gdje su se ispriječili komadi leda i naklanjali se s valovima ili uronjivali u vodu. Kadikad zazvonio je jasan i ustrajan zvuk, koji je milju za miljom klizio dalje po zamrzlom još dijelu jezera kao dug potez divskoga gudala po guslama.

— Redovnici, rekoše vitezovi, dajte nam svakome po jedan pehar u ruke, jer sad hoće zadovoljno lice napiti kralju Mazi!

Braća pohitaše u pivnicu i vratiše se brzo s naručjem punim kositera i vina.

Kad su vitezovi iskapili, potegli su bokalima o zid, tako da su spljošteni kao pjenezi padali u snježni smet.

U tome dođe brat Pavao iz refektorija, sjajan oko usta i sa gusjim batakom u ruci. Poklekne pred kraljem i poljubi mu nogu.

— Gospodine, ako baba Brita ostane dulje u muškom manastiru, onda će i mene turiti među koludrice u Skeningu!

— Baba Brita! ponove vitezovi i nasmiju se, da su im ruse kose padale preko očiju.

— Šta imaš u ruci? upita kralj.

— To je gusji batak. Kušaj... svjež je i mekan. Zar ne znaš, da i Sibila ima gusju nogu?

— Da gospođa Brita zapisuje svoje napasti gusjom nogom, to smo dobro opazili, prihvate vitezovi i hvatali su se za trbuh. Jeste li vidjeli njen latinski jezik? Ni najprostije rečenice ne zna kako treba sastaviti.

— Ma šta latinski! odgovori najstariji u kolu, kome je već bio opljesnivio brk, i tresao se od smijeha, da mu je u snijeg pala željezna rukavica. Ali od jela bi zgotovila lijepu posnu kašu, da prior i Matijaš ne pripaze... Znate li, što je učinio moj sin, kad ju je vidio gdje dolazi uzbrdo u Stockholmu? Stajao je upravo na hodniku i umivao se. Danas je Ivanje, draga majko! zapjevao je kao ptić i pljusnuo na nju čitavu dižvu vode.

— Imaš vragometnog sina, reče najdeblji vitez, koji je imao povoj preko lijevog oka, i objesi ruku starkelji oko vrata, da mu je zaškrgutala hrptenica. Kad bih samo pojmio, šta ona hoće? Ta čujem, da ta gusja pjesma ide po svijetu od Avignona do Uppsale. Svijet je opak... Jest, k vragu, opak je, ali nama se ipak sviđa, šta misliš? Šta joj zapravo fali, bogatoj staroj ženi?

— Ja znam šta! odgovori starac, kriv u koljenima. Hodi amo, brate Pavle!

Uhvati redovnika za nos i stane ga mjeriti.

— Sasvim lijep pod očima.

— To bih rekao, gospodine viteže.

— A dijevac si bio sav život?

— Bez ljage.

— To je lijepo. Pričuvana drva daju zimi velik oganj. Uzmi babu u sedlo i odjezdi s njom na Häcklu planinu, neka ima muža!

— Udovička koprena tišti je kao željezni poklopac! drečali su vitezovi natječući se i pucali su prstima, koji su im pomodrili od zime. Onda nije za čudo, kad joj se u glavi zakuha posna kaša!

Starac digne ocjelnu rukavicu i otrese je od snijega.

— Sjećam se dobro, kad sam nad Njenom Svetošću i pokojnim Ulvom, poštenjakom, nosio nebo o vjenčanju... Čuo sam, kako su sebi šaptali zavjet čistoće, kad su se god pogledali u oči... A istina je kao sveto, da sam za dvije godine bio kod njih opet, ali to je bilo na krsticima!

Kralj ustane.

— To je m o j a sestrična, o kojoj govorite, viteže!

— Mislim, kako ona može biti tvoja sestrična!

On uzme stijeg i razvi bijeli postav s resama, tako da se vidio crveni križ.

— Noćno je vrijeme prošlo i mi smo došli ovamo za ozbiljnim poslom. Svi neka me slijede k domu gospođe Brigite, da blagoslovi naš ratni biljeg i dade nam za popudbinu dobru riječ. Znate predobro, ako se to ne dogodi, da vaše žene i sinovi nikad ne će biti zadovoljni.

— Hoćeš vidjeti zadovoljna lica, kralju Mazo!

Uzeo je zastavu sa križem na ruke i nosio ju je pred sobom, a bučni vitezovi poredali su se za njim, kako su najbolje znali, dva po dva. Sneni dvorski dječaci išli su sa strana sa lučevima, a osobne sluge vitezova, koje su se prije toga držale po strani, pridruže se k sprovodu noseći štitove svojih gospodara. U manastirskoj ložnici pozivalo je već zvonce na jutarnju molitvu i vodeni sat pokazivao je četiri, no brat Pavao jednako se još zadržavao u blizini kraljevoj, da pokazuje put. Oglasile su se trube, koplja su se poklonila, oči konjske zatreptale su prema sjaju ognja i kad se god koji od vitezova spotakao na kliskom obronku, zveknula mu je oprema kao verige.

Kralj je došao do po puta, kad susretne meštra Petra, koji ga ustavi pokretom ruke.

— Gospodine kralju, počne i tihi glas tresao se od riječi, koje je imao isporučiti. Gospođa Brigita ne pristaje, da te primi. Pozdravila te i poručuje ti: Pod izlikom križa poduzeo si radi gadnog dobitka razbojnički pohod. Čini najprije dobro u svojoj zemlji, prije nego staneš krstiti pogane. Pomaži uboge, ublaži puku breme danaka i pokaraj oholu gospodu po zakonu. Tvoga križarskog stijega, navezenog rukama laživih i izopačenih žena, ne će blagosloviti. Nebrojene tisuće vapiju iz pakla: »Dođite ovamo za nama, carevi i kraljevi, koji ste izjeli naše novce, sramotili naše žene i davali paliti naše kuće, dok ste se veselili sa zadovoljnima! Pod križem davali ste se pomazati i kruniti lakomisleni, koji ste nas nagrađivali, kad smo bili vaši laskavci, i naređivali, da sijeva krvnikov mač, kad vam je koji muž ili žena rekao istinu! Hodite ovamo za nama k blijedome Mjesecu i paloj Danici i skupite se u prostoru, kamo duše padaju kao pahuljice snijega! Nema zločina na svijetu, koji bi se dao isporediti s vašim, jer u vašoj službi bili smo odgojeni za pakao i pod vašim žezlom zemlja je već postala predvorje pakla. Dođite ovamo za nama, carevi i kraljevi, prokleti, koje narod veliča klicanjem a mrzi u svome srcu!« Tako viču osuđeni u paklu i Brigita ti donosi njihove riječi. Plijena, koji obećaješ svojim ljudima, ne ćeš dobiti, i gdje su onda oni zadovoljni? Zveka željeza, koju je slušala noćas, bila joj je navještaj okova, koje ćeš jednog dana potezati vlastitom nogom.

— Ne dolazite tako blizu sa zubljama! vikne kralj na dvorske dječake i otkloni se u sjenu. Pusti zastavu jednom rukom, tako da se rogljem dotakla snijega, i on neopazice pogazi svilenu tkaninu. Šuba mu se raskopča i sad vidješe svi, da je ispod nje bio obukao sivu pokorničku haljinu, da bi ganuo svoju sestričnu.

— Moga konja! reče nesigurnim glasom. Zar nitko ne čuje, kad zapovijedam, da mi dovedete konja?

— A što ćeš učiniti s križarskim stijegom? upitaju vitezovi.

Odahnuo je duboko i obazreo se po mraku.

— Uzet ću ga u manastirsku crkvu i tri puta je prikloniti pred kipom svetog Erika. Izlomit ću mu iz ruke drveno žezlo i dat ću mu mjesto njega svoje vlastito, a vi svi dat ćete mu prstenove i dragocjenosti, da nam bude dobar i milostiv. Ja sam se obratio k ludoj ženi, no kralj Erik je svetac... Hodi ovamo, brate Pavle! Otići ćeš gospođi Brigiti i predati joj gusju nogu i reći ćeš, da je to moj odgovor.

— Ha, ha, ha! smijali su se vitezovi i pucketali su prstima. Tako da, daj Sibili gusju nogu, i gotovo!

V.

PETAR KROJAČ, malen razgovoran čovuljak ocjelnosjajnih i blistavih očiju, došao je na Alvastru i sjedio je u radionici i šio plašteve i putničke suknje. Pred vratima je objesio dasku, na kojoj je bio naslikan arkanđeo Mihael s vagom. Dobrodušno i pobožno sjedjeli su redovnici i gledali su, kako meštar kroji i šije proste haljine, koje su imale putovati širokim i tuđim svijetom.

Svedeni prozori crkve i gustoliste bukve zrcalile su se u ribnjaku, a na kamenju u trščaku stajala je Karina i davala košuti vode iz pregršti. Jednom, kad je šuma odjekivala od štektanja pasa i tuljenja rogova i kad je beskrajan radostan smijeh pratio svaku smrtonosnu strijelu, iskočila je zadihana životinja iz grmlja i sakrila glavu u nabore mlade gospođe i djevice. Najbliži lovac bio je sam gospodin Karlo i nije više znao, šta radi. Osjećao je opojenost, iako ništa nije pio, i želio je samo da poubija sve, što mu dođe na put, zeceve i košute i ptice, koje su cvrkutale. Već je stao na kamen i napinjao luk, kad Karina pruži ruke preko nejakoga stvora i reče strijelcu:

— Zar hoćeš da vidiš krv svoje rođene sestre ?

Tada gospodin Karlo prebaci luk na rame i okrene u šumu, ali je putem proklinjao sve, što se zove žensko.

Od toga časa pridružilo se poplašeno zvijere Karini i pripitomilo se, tako da ju je neprestano slijedilo.

Kad je sad sišla s kamenja, zatvori se trščak za njom, tako da su redovnici iz radionice vidjeli samo crvenu kapu od kadife. Sjala je kao ogromna jagoda. Dok je bila u sjeni pod drvećem, privijala se košutica k njoj i otirala se o njenu haljinu, no kad je opet izašla na sunce, legla je životinja na kraju šume, naćulila uši i gledala za njom.

Karina skine kapicu, u kojoj joj je bilo odviše vruće, turi je u svoju mošnju i sjedne na travnom brežuljku kraj svog muža Egarda. Bolesnička palica ležala mu je na koljenima, ali imao je još na sebi pancijer-košulju, da bi se osjećao ratnikom. Trava se lelujala i modri zvončići su zvonili. Kod mosta u Allebäcku, gdje je kralj Sverker pao od ubojitog ocjela, stade jeka i rzanje konja u vodi, i Karina je pomislila, da je čitav ravni Östergylln sa svojim sunčanim položajima pukao pred njom tako blizu, da bi mogla položiti svih deset prstiju na male crkvice i pomaknuti ih, kamo bi htjela.

— Ti se dobro naplaćuješ za svoj posao, meštre, reče meštar Petar i sjedne na tezgu pred krojače.

— Što više dobijem, to više hoću da imam, reče Petar i požuri svoje škare. Doma imam već na dnu škrinje punu mošnju srebra i ako dobijem još jednu, imat ću dvije. Ne kažem ništa više. Čekaj samo, dragi meštre, možda ćeš me još vidjeti kadgod. Ne kažem gdje.

— Tiho ! šanuše braća i potekoše k vratima i stanu gledati za sunčanim putom, koji je vodio preko jezera k nepoznatim zamamljivim metama.

— Bog blagoslovio pobožnu ženu ! nastavi meštar. Sada hoće sama da govori za nas s carem i papom, koji preziru njene ukorne listove. Ne boji se ničega, ali nitko ne zna biti tako ljubažljiv kao ona, i sigurno je posljednjih mjeseci morala proživjeti mučne časove, i ako ništa ne govori. Svaku noć svu kasnu zimu svijetlilo je u njenoj sobi okance, kako tvrdi požarni stražar, i uzdisala je i prolijevala tako žestoke suze, da ju je čuo, kad je prolazio sa svjetiljkom. Kad dođe u crkvi na mjesto, gdje su njena djeca i gospodin Ulv pokopani, žuri se tako, da se zapleće u oprave. Još prije nego skrojim i sašijem suknju, koju joj radim, već joj je prostrana... A sad sam dovršio posljednji zaigljaj i zavezat ću uzlić. Hvala tebi, moj odvjetniče, amen. Sad, braćo, morate mi pomoći snijeti odijela.

Meštar Petar i braća uzeše haljine na oba ramena, i kad ih je Karina vidjela dolaziti i čula grohot školjki na ovratnicima, utisla je kadifenu kapu još dublje u mošnju i pred ostalima potrča gologlava k Brigiti.

— Majko, majko, reče. Držala sam za sigurno, da meštar ne će biti gotov u određeni sat, a on već ide. I sad ćeš nas ostaviti? Obećajem ti, da nikad više ne ću uzeti crvene kape i da ću svako jutro ići u crkvu... Dopusti mi samo, da te nitko drugi ne pomaže oblačiti. Meni je, mati, kao da bih te imala ogrnuti u mrtvački pokrov. Ali ako hoćeš da jednog dana dođem za tobom u Rim, premda imam muža i imanje, zapovjedi u ime Božje!

— Pripravi se, dijete, da izgubiš sve to.

Brigita se nagne k njoj.

— Meštar Matijaš pripovijedao je jednoč o nekoj nemani u moru, koja ima zlobne ljudske oči. Nije li rekao, da su smeđe? Često se toga spominjem, ali ne sjećam se dobro.

— Ja nijesam bila tada u sobi, mati, no zašto tratiti vrijeme ravnodušnim mislima? Vrijeme prije daleka puta nemirno je i puno bola, ali ti ćeš biti veselija i mirnija, kad se put počne. Posjedimo zajedno posljednje veče. Tko zna, hoćeš li još kad vidjeti ovo jezero ovdje pod nogama?

Brigita se obrati k sunčanom putu ne odgovarajući.

Sutradan na jutarnji skupili su se putnici u prostoj i prije dostojnoj nego velikoj crkvi, koja je imala gol drven svod i pod popločen žljebastim pločicama. Premda sunce još nije bilo izašlo, već se javljao dan. Mali prozori pod krovom bili su otvoreni na sjevernoj strani i svjež šumski uzduh strujao je unutra od jela i orošenih bukava na Ombergu, koji se digao na suprotnoj strani ribnjaka. Dvije svijeće gorjele su pred kipom svetog Erika, koji je držao u ruci žezlo kralja Magna i blistao od verižica i prstenova viteških. Putnici pristupiše i na rastanku cjelivaše modri rub plašta i jabuku sa tri krune. »Ti si svetac, kralju Eriče,« šaptali su, »drži nad nama svoju ruku!«

Kad su saslušali pobožnost i rekli braći zbogom, kod grobnice gospodina Ulva Gudmarssona bio je postavljen koš sa svim dragocjenostima, koje su mu za života bile najmilije. Tu su bili vrčevi i pehari i čaše i zlatom okovani rog lovački i njegov veliki bokal Čudotvorno ždrijelo, koje je dugo prelazilo u baštinu s oca na sina.

— To je moga pokojnog muža dar manastiru, reče Brigita. Molite se za njegovu dušu!

Zatim se putnici obrate k vratima i pođu. Začuđena mala Ingeborga i gospodin Egard sa svojom palicom i oštra Marta, koja je tako čudno nabirala obrve, stajali su kraj nadgrobnog kamena, no kad je Brigita imala proći kraj Karine, povuče je k sebi tako žestoko, da je i sam gospodin Karlo, koji je neprestano zveketao svojim oklopom, ostao tiho.

— Ti si moje miljenče, šaptala je Brigita tako tiho, da je nitko od drugih nije mogao čuti. Jesi li mi pogledala kada dobro u oči moje? Učini to barem sad. Kakve su te oči?

— Smeđe, sretne... Ali zašto tako pitaš, mila mati?

— To je moja tajna.

Privila je Karinu k sebi još bliže i odriješi od čisla križ, koji je Birger Persson sakovao bio pri zimskom ognju na gradu Finsti. Taj križ stavi joj u prste i Karina oćuti, da je studen kao led.

Sad se postavi meštar Petar pred putnike s visokim crno obojenim drvenim križem i začne pokorničku pjesan. Za njim je slijedila Brigita i gospođa Ingeborga iz Dannäsa i mladi kapelani Gudmar i Magno, koji su nosili gospođama uprtnjače, i mnogo slugu, braće čistoće i vitezova, koji su svi ono jutro uzeli putničku palicu. Još sat kasnije mogla su djeca i drugi zaostali s manastirskog humka vidjeti Božje putnike, kako polako, korak za korakom, putuju istočno-gotskom krajinom,

a gore u ćeliji uz okance stajao je pobožni Gerehin pritisnuvši sijedi brk k mreži.

VI.

SVAKI put, kad su se putnici približavali kakvoj crkvi, zazvonilo je zvono, ali oni se nijesu osvrtali niti se obazirali, nego su čitali iz knjižica, kad bi dopjevali.

Tako su putovali do večera i dan po dan kroz nenastanjene šume i pustoši i močvare. Konačno su se ukrcali na palubu trgovačke lađe i pristali su uz kraj na njemačkoj obali, da iznova prihvate palice i uprtnjače. Kad su koji put počivali u gostoprimnom manastiru za toploga jesenjeg dana, skupili su se pred vratima ubogi i bolesni, koji su već začuli bili o pobožnoj i čudotvornoj ženi iz nepoznatih zemalja na sjeveru. U Augsburgu sjeli su putnici za biskupov stol, oprženi od sunca i zaprašeni ulazili su u mrke utvrde Memmingena, i planine sa snijegom na najvišim vrhovima dizale su se sve više i više.

Na planinskim stazama, koje su silazile k sjeverno-italskoj ravnici, vrvjeli su bosi ljudi i žene, koje su pjevale. Divlji vitezovi razbojnici, koje je uhvatila groza od vlastitog časa smrti, putovali su zarasli i nebrijani među sanjarskim prijateljima Božjim i iz otvorenih molitvenih knjižica čitali su u po glasa pokajničke molitve. S bisagama na leđima dolazile su čitave bratovštine iz različnih manastira i pridruživale se k općoj seobi naroda, da postanu učesnici proštenja jubilejne godine. Okrvavljeni flagelanti, goli do pasa, okruživali su putnike i nudili ih, da radije stanu s njima i da se bičuju, nego da traže ostavljeni i prokleti grad papâ. Mnogi su slušali neuputni, kamo bi, no propovijedajući redovnici stupali su na stijene i pozivali one, koji su oklijevali, da idu i da ne sustaju. Tada su zašumjeli anđeoski korovi nad vrhuncima šuma i drveni kipovi na raskršćima promijenili

su boju, tako da su svi mogli jasno vidjeti radost svetaca.

Brigita je išla u svojoj družini uz meštra Petra, no kad se zanijela u misli, ubrzao se njen korak toliko, da je daleko prestigla ostale. Kad je u sumrak stala pred milanskim vratima, ustavi se i pričeka meštra.

— Daj, da sad sama uzmem križ, koji si nosio vas dan. Tvoje je zdravlje slabašno i moraš se čuvati, meštre, a meni treba breme, koje će me prisiliti da idem polaganije. Jer doma sam često sjedjela u kutu umorna, ali otkako sam započela nov život, ne mislim ni na počinak, ni na jelo, i htjela bih, da ste mi u tome svi nalik.

Prihvati sada sama grubi drveni križ, poduprta od Ingeborge od Dannäsa, i zamoli strijelce na bedemu, da joj pokažu put do najbližeg noćišta, no oni su zavrtjeli glavom, jer je grad pohodila kuga. Tad ustane upala lica i očiju žutoblijed čovjek, koji je o vrvci preko ramena objesio kvinternu. Kosa mu je pala na ramena a crni plašt s kukuljicom bio je obrubljen otrcanim zlatnim resama.

— Znaš li, tko sam ja, Božja putnice ? reče grobnim glasom, ali provençalskim izgovorom.

— Kako bih mogla znati ?

— Santa Maria! Onda ti dolaziš izdaleka. Ja sam pjevao kraljici Ivani u Napulju i sjedio sam za stolom sa Petrarcom. Puk me zove Tomašem Tucakom, jer hodam od dvora do dvora i pjevam i kad sam pravo raspoložen kao danas, znam zapjevati i na ulici. Kamogod dođem, svuda sam doma i svatko mi je prijatelj. Hodi za mnom, pa ću ti pokazati put. I ja idem na konak, i kad začnem popijevku, onda sama smrt podbrusi pete. Vidim na tebi, plemenita vladiko, da ti se sviđa brzi takt, jer premda si blijeda, imaš rumene pjege na obrazima.

Priložio je kvinternu na prsi i udario u strune. Sa žarom, koji se ni jedan tren nije odrazio na njegovu ukočenom i sjetnom licu, stupao je po

taktu, tako da mu je zlatna kićanka na kapi poskakivala s desna na lijevo. Svi su iznova prihvatili korak i njegova popijevka budila je putnike, koji su se sa dvanjkama pod uhom utaborili oko ognjeva na ulici. Gdjekad su put zakrčili sivo odjeveni bastasi s navučenim kukuljicama, koji su namještali pokrivena nosila, no čim su čuli njegovu obijesnu svirku, digli bi iznova nosila i iščezli u istom neprozirnom mraku, iz kojega su bili došli.

Još je čas prebirao strune i onda zapjeva:

„Mrtvaca ulicom pronose niz,
i zvona kroz mrku noć ječe,
ko krpu kukuljicu smak'o je monah,
praporci s kape mu zveče,
dobitnik svijeta pade u prah,
Roma aeterna.

Sa krovova kaplja pada, sa lišća,
za križem putnik hiti,
iz ćelije uskoči koludrica,
jer momak je na ples miti,
grad mučenika sjetna je lica,
Roma aeterna."

— Otjeraj toga hulitelja! šapne meštar Petar Brigiti i hvati se štapa, no Brigita mu zadrži mišicu.

— Ako je istina ono, što pjeva, zašto bismo ga ušutkali? reče ona veselo i nekako muškobanasto. Pjevaj, moj prijatelju, doklegod sam vjeruješ ono, što pjevaš... Sad toprv vidim prema ognju, kako ti je plašt iskrpljen i poderan, i ne ćeš ostati bez lemozine.

— Mnogo hvalim na takvoj blagodarnosti. Slavljen budi sveti Jeronim, koji me je naučio iskrenosti! Čut ćeš dakle još jedan naoštraj, ako imaš odvažnosti.

Stao je opet prebirati po kvinterni i zapjeva:

„Nas Otac Sveti blagosilja rad,
Avignon ga perivoj sladi,
varenike kupelj osvježi njega,
i starac se opet mladi,
no gavrana pun je papinski grad,
Roma aeterna.

Vi romari, zublju zgrabite, mač,
u hramu povičite: »Buna!«
Nek papa bijelca pojezdi,
za uzdu vodit će careva kruna,
nek vrati se k tebi i zvijezdi,
Roma aeterna!"

Brigita mu pruži novac i još jedan i treći i četvrti i peti.

— Nijesi doduše čovjek pobožnosti, nego zlobe, ali govoriš mi iz duše.

— Toliko novaca, plemenita gospođo! Jedna mjed za me, to je dosta, a ostatak mojoj bolesnoj sestri. Evo tu imam za nju prosjačku mošnju na bedri i za nju hodam po ljudma i pjevam. Hroma je, sirota. Što bih ja s novcima? Moja kvinterna, vidiš, to mi je više nego svega svijeta blago.

— Kad je tako, odgovori Brigita, onda će mošnja tvoje sestre biti puna.

Obrati se k putnicima i stane prositi za Tomaša Tucaka, i na koncu objesila mu se torba tako naduta, da se morao nagibati na drugu stranu, da mu se ne presipa.

— Sad može tvoja sestra živjeti bez brige čitav mjesec dana, reče mu. Ali ne dolazi mi tako blizu! Ćutim zadah sumpora oko tebe.

Njegovo upalo lice potamni još dublje od sjete, i on ovije oko sebe izdrpani plašt.

— Slušaj! Od svetog Augustina naučio sam ogledati se kao u zrcalu i kad motrim svoju sliku, govorim sebi: zemlja je krasna i ja sam radost! Ja sam pravi Božji zamjenik, jer kad kucam u kvin-

ternu, padaju ljudma s očiju mrene, tako da vide zemlju. Moja pobožna dobrotvorko, kako bi mogla pomisliti zemlju krasniju od naše, od tvoje i moje! Istina zove se laž, a dobro zlo. Zato trebaš samo reći istinu i učiniti dobro, da probudiš svađu i postaneš veličina. Dijete ne može učiniti ništa jednostavnije. A ljubav! Da ljubav nije runjav jarac, smrtni grijeh na duši, na nama muževima, koji smo dobili kvinternu i mač i pergamenu, kad bismo raskinuli životinjsku kožu i otkrili oklop anđela Mihaela? A smrt, mrtvački crvi i gnus? Mladost i zdravlje, ništa od toga ne bi vidjela, cvrkut ljeta skoro ne bi ni čula, kad ne bi bilo ničega, što vene. Dobrota Božja stvorila je možda mnogo djela, kojih ne znamo, ali sasvim sigurno zemlja će biti najsavršenije od njih, i onaj, tko je grdi... Da, tome ja sviram u kvinternu i dajem lahoru da šumi a ugljenu da se žari, tako da sve zemaljsko oživljava i svijetli. Tada se ljudi ogledaju u zrcalima i odgovaraju mi: Lijepi smo i mi, nunc et semper et in saecula saeculorum!

— Govoriš kao patarin, ali čula sam pobožne ljude govoriti gore, odvrati Brigita. Lucifer je bio najljepši od anđela, ali još ljepši bio je Bog. Bio je sličan samotnom cvijetu na livadi, koji se vidi izdaleka i sa svih strana, upravo stoga, jer je samotan. To mu je zavidio odvažnik, koji je sam htio biti jedini, i stoga je bio bačen u carstvo smrti. Kod pada kroz zemaljsku tvar ostavio je ovdje svoju ljepotu kao zaboravljeni plašt. Često se sažalim na njegovu sudbinu, ali nemirno mi je spavanje na njegovu plaštu.

Brigita je gledala Tomaša Tucaka tako oštro i tako dugo, da se trgao natrag.

— Razvij koprenu! reče. Ne mogu podnijeti crnih lica... A sad smo već kod prenoćišta Svetih Triju Kraljeva. Veža je niska i moraš sagnuti križ. A tu ti je dvorište s kolima i konjima i mazgama... i dva redovnika, koji su varali u igri, svezani za bačvu rukama naopako... upravo

kako treba. Ovdje u kuću sklanjaju se najviše pobožni duhovnici, tako da ovdje nitko ne treba ležati na slami. Uzglavnice od paperja, povlake od svile. Na zidu blagovaonice portret Isukrsta, kako je po očitim svjedocima izgledao za svoga zemaljskog života. Kardinal-biskup napisao je autentiku ispod slike i stavio pečat... jer ga je sam vidio na svoje oči... jednoč, kad je zaspao čitajući Lentula... upravo kako treba. Samo jedna stvar fali ovdje, a to je postelja za spavanje. Sva kuća prepuna je bogoljubnim putnicima. Možeš čuti, kako napijaju jedan drugome i plešu. Ja sam spavao sam u kuhinji, ali večeras ću ti je prepustiti. Ako sam ja mogao stanovati tako prosto, ne trebaš se ni ti smatrati za poniženu, jer znaj, da sam visoka roda. Nitko nije poznavao mog oca, kad je došao na selo sa bradvom na ramenu, i isti dan, kad sam se rodio, otišao je u goru usjeći drva, ali nikad se nije vratio i nitko ga više nije ugledao. Tada shvatiše ljudi, tko je to bio. Lucifer u svako doba, kad god hoće, može se preobraziti u najkrasnijega zavodnika. Ako presiječem žilu na ruci, brizne mi krv dva puta tako visoko kao drugome, i tamnije je boje, i makar se često veselim kao danas, nijesam se mogao još ni jednom u životu nasmijati. Živi sretno, draga gospođo, i nemoj prezreti Tomaša Tucaka, kad ga drugi put sretneš!

Kucajući u kvinternu uđe u gostionicu, kojoj su vrata japila i gdje su ljudi i žene uz svirku duda poskakivali sa svijećama u ruci.

Noćna magla bila je teška i hladna, ali još napunjena slabim mirisom cvijeća, i Brigita se tuđe razgledala.

— Roma aeterna! reče zamišljeno i gledala je pravo u mrak, kao da prozire najtamniju sjenu. Skoro ćemo gaziti tvoje puste podrtine, da donesemo lozu, koja će biti presađena u pusti kraj, da donese plod. Rekla sam već mnogo puta, da se ovdje ište više nego papinski pečat pod manastirsku povelju. Ovdje se ištu djela. Ako ne budemo

mi sami prve svježe mladice, nikad se loza ne će zazeleniti.

Ingeborga od Dannäsa pusti križ i prošapće :

— Ne mogu više podupirati križ, mila Brigito. Sav dan sam u vrućici i snaga me izdala.

Zagladila je natrag pletenice budnim pokretom kao iza sna, napola još s ljupkim viđenjima u pameti. Sad toprv opazi, da joj je zaprašeni plašt u neredu, i popravi nabore oko struka. Školjkasti šešir, koji je visio o vrvci oko vrata, pokuša također postaviti na glavu, ali njene široke i nekoč tako jake mišice klonu umorno.

— Ti si bolesna i ja ću te odvesti na počinak, reče Brigita i preda drveni križ mladim kapelanima i uhvati tankim rukama divsku ženu ispod pazuha. Prošle su kroz gostionicu i plešući parovi ustavljali su se i svijetlili na njih i pitali meštra Petra :

— Kako se zove ona sitna gospođa, koja je tako jaka u tankim rukama i koja je to uspravnija u šiji, što je radoznalije ogledamo ?

— Zove se Bič za popovska leđa ! odgovarao je meštar sa svojim prijaznim osmijehom.

Pomogao je plemenitoj švedskoj gospodi na mjesto za stolom, i premda su oni čekajući za vratima gradskim zadovoljili se popudbinom iz toraba i gotovo se zasitili, pozovu sad krčmara i naruče od najskupljih jela, da pokažu, da imaju novaca i da su vitezovi. Siromašni pak prostrli su sebi, gdje su mogli, na klupama i na zemlji ili vani na kolima u dvoru i meštar je hodao k svima i brinuo se i raspoređivao. Neprestano je bio jednako veseo, i kad su umorni grdili ili žalosni željeli utjehe, i tek pošto su svi do pošljednjega našli mjesto za spavanje, rekao im je laku noć i pošao u praznu kuhinju, koju je Brigita najmila za se i za svoju bolesnu prijateljicu.

Zemljana svjetiljčica, slična svjetiljkama starih vestalaka, širila je svjetlo od stola, a dolje na zemlji ležala je Ingeborga od Dannäsa na velikom jastuku. U suknenoj haljini i kopreni duboko spuštenoj sjedjela je Brigita za njom na rubu kamina, kao siva ptica mudrosti što sjedi na grani u šumi.

Ingeborga se digne i obje ruke stavi na glavu.

— Tako ti našeg starog prijateljstva, ozdravi me ! Svim putem vidjela sam te vršiti najveća čudesa doticajem ruke.

Brigita je molila tihu molitvu i meštar je vidio, kako je micala ustima.

— Zar ne osjećaš olakšice ? upita.

— Ne. Osjećam se još umornija.

Iznova stane Brigita moliti i dugo je nijemo micala ustima.

— Ne možeš mi pomoći. Sve sam slabija, šapne Ingeborga i položi se iznova na jastuk.

— Ne puštaš žara, koji u molitvi osjećam, u žile, sestro, i stoga nemam nad tobom moći. Imaš drugo na umu. Ali ipak bi tvoje jako tijelo još izdržalo, da srce ne izjeda tuga.

— Strah me je od tebe, odgovori bolesna. Izgledaš kao Sibila... i čitaš sve moje misli.

— Vrućina ti potamnjuje vid i sutra o Zdravoj Mariji umrijet ćeš.

— Ćutim, da će se tako dogoditi, ali ne mogu se zanimati čišćenjem duše. Mislim samo na nj, kojega si me nagovorila da ostavim. Najviše mislim na njegovu nestalnost i ono strašno, da će uzeti drugu, kad mene više ne bude bilo. Nijesam vidjela ni čula, što se dogodilo putem, nijesam živjela nego u svojim vlastitim mukama.

— Ingeborga, prionula si zemaljskom blagu, koje ipak nikad nije bilo tvoje, jer nikad ne možemo imati drugoga sasvim. Tuđi su jedan drugome, kad se sastanu, i što dalje godine prolaze, njihovo je tuđinstvo sve veće, i kad se dijele, jedva se i poznaju. Tvoj dvor uzet će neprijatelj ili vjerovnik, tvoje tijelo uzet će zemlja ; tvoj gospodar, tvoja djeca i tvoji prijatelji, svi oni idu svojim putem. Ništa nije tvoje. Ništa nije tvoje osim plamena, koji gori u tvom srcu, ništa, osim tvoje vlastite

ljubavi k njima svima. Ako ti se i ta ljubav uzme, da, onda možeš tugovati.

— Nikad mi ne može biti uzeta, jer je bez kraja.

— Onda ćeš umrijeti bogata, dvostruko bogata, jer se nijesi vratila s pola puta, nego si također htjela pomoći usaditi čokot. Čujem udarce kladiva u nebu. Anđeli kuju krunu, i bit će tvoja.

— Strašiš me iznova... Zašto sjediš zgrbljena na crnom kominu, mjesto da dođeš k meni i da mi pripovijedaš o novom manastiru kao uvijek inače u večer?

Brigita odbaci koprenu i oči su joj sjale blago i mirno. Sjela je na zemlju i uzela je bolesničinu glavu na krilo i kao mati, kad uspava dijete pripovijetkama, pričala joj je svoja proročanstva i viđenja o manastirskoj crkvi, koja će imati oltar na zapadu prema vodi i o sunčano jasnom jutru, kad će papa ujezditi u Rim a car će mu voditi konja. Mir je polagano zavladao u duši prijateljice i ona je zaspala.

— Meštre, reče Brigita sasvim tiho. Uzmi pisaće sprave i sjedni za stol. Piši mojoj kćeri Karini sad, kad Ingeborga odlazi s ovoga svijeta, da ona ima doći na mjesto nje.

Meštar sjedne za stol i sakrije lice rukama.

— Nemoj mi nalagati, da radim tako zlo. U kakvo gnijezdo opačine smo sami došli! Lakomisleni smijeh i plesanje čuje se čak ovamo do postelje bolesnice, putevi su puni razbojnika i zlih ljudi. Gospođa Karina, ono milo dijete, odveć je mlada i lijepa za takav put. A kako je nježno svezana sa svojim mužem, koji je bolestan i treba njezine njege. Zar da se i ta sveza prekine bez ljudskog smilovanja?

— Napiši, da ostavi muža i dom i otadžbinu, da služi našoj stvari.

Meštar usekne svjetiljku i umoči pero u kozji rog, koji je bio objesio za kvačicu o sto.

— Ovaj put govori mi razum, da ne valja da poslušam.

— Zašto dakle umačeš pero i pišeš?

— Jer te ljubim.

— I jer ne znaš naći blaže riječi nego ja, kad bih morala sama pisati.

— Draga sestro! odzove se meštar blago i pero je škripalo. Trajalo je dugo, dok nije pismo bilo gotovo, i kad se napokon digao, poljubi Brigita prijateljicu svoje mladosti na obje oči i položi je oprezno opet na jastuk.

— Meštre, šapne, spremi se dati crkvenu utjehu! Prvi izdanak čokota razvija svoj zeleni list.

VII.

KAD JE Karina sad došla k materi u Rim i imala je prvu nedjelju pratiti u crkvu na molitvu, ustane rano ujutro i prozebla i vlažnih ruku počne se oblačiti.

Bio je još mrak i prema svjetlu lampe otvori škrinju, koju je sa sobom bila donijela, i izvadi iz nje opravu od kadife. Brigita, koja je na drugoj strani stola dugo već sjedjela udubivši se u štivo, pogleda i motrila ju je s ljubavlju, jer je imala rado lijepa lica.

Karina još nije bila navršila devetnaest godina i kako je tu stajala, gotova da se odjene svojim svetačnim ruhom i jednostavnim uresom, moralo se činiti, da će svega svijeta sreća jednom biti njena, no ona se odvrati, jer je svu noć proležala budna i nije htjela, da mati vidi njene oči.

— Dijete, reče Brigita, tu suknju ne smiješ danas uzeti. To ti se pristojalo, kad si sjedjela doma u dvorani, ali sad si došla, da se sa mnom vježbaš u ubоštvu svetoga Franje.

Karina potraži drugu suknju od tamne i grube tkanine, no pas je bio navezen srebrom.

Brigita odloži knjigu.

— Razreži tu tkaninu za povoje bolesnima u bolnici, a pas spali!

— Ali, mati, druge oprave nemam, a blagdan je.

— Imaš sukneni plašt, koji si imala, kad si došla s putnicima, i taj je dosta dobar. Ili zar dijete da hoda gospodskije odjeveno nego mati? Ti si još mlada i moraš se čuvati, da ne mamiš muških pogleda.

— Eto vidiš taj razdrti plašt, mati. Šav na šavu i krpa na krpi. Ali rado ću te posluhnuti, jer tuga, koju si mi zadala, odveć je teška, da mi sve na svijetu ne bude ravnodušno. Rekla sam ti već, kad sam dobila tvoj list, Egard je ležao teško bolestan...

— Kad si bila mala i sjedjela si mi na krilu, kako si čeznula, da se bar jedan dan odrečeš svijeta i da hodaš sa mnom po rimskim ulicama.

— To je istina, mati, i tada me je tvoj list pretvorio u ono isto željno dijete... ali od toga časa pogoršala se nemoć bolesnika i gizdavi junak slomio se i obumr'o je. Grlio me je rukama, ne bi li me ustavio. »Sestro,« rekao je, jer smo govorili jedno drugome sestro i brate, i u njegovoj nježnosti bilo je svagda takvo viteško štovanje, da me nikad nije uzeo za ruku, da mi nije zaiskao dopuštenje, »sestro, zar nijesmo oboje mladi i sretni i puni odane ljubavi? Zar nijesam pred Bogom i pred ljudima pravi tvoj muž, iako smo njemu u čast živjeli i prebivali skupa kao dvoje braće? Tko smije nas razdijeliti? Onaj dan, kad odeš, bit će za me svemu kraj, i ja znam, da mi je tada umrijeti.« Tako mi je govorio i svi smo vidjeli, da ne će dugo živjeti.

— Da ti kažem svoju slutnju... Ne, još ne ću. Pripovijedaj dalje.

— Stao me je moliti, da počekam dajbudi mjesec dana. Zatim me molio, da ostanem dajbudi nedjelju dana. A napokon... napokon, kad je tako ležao, iznemogao i jedva dišući, molio me, da ostanem barem jedan ili dva dana, tako da mu u ljubavi

i vjernosti mogu sklopiti oči. S tim riječima u uhu sjedjela sam nagnuta nad njegovu postelju, kad li brat Karlo upane u izbu i udari jahačkom kandžijom po klupi. Skočila sam i da ga umirim, pokazala sam na bolesnoga, ali moj mili bratac nastavi šetati izbom, tako da su zvonile ostruge i verižice, i onda je viknuo: »Sve pincokare i polusvetice, koje upropašćuju svoj vlastiti porod... imao bih veliku želju prokleti, da bi bila među njima i moja rođena mati!« Kad je izrekao ovu besjedu, ugrizao se za usnicu i pocrvenio, ali Egard se pridigne, odgrne mi kosu s čela i poljubi me na čelo i reče: »Sad osjećam, da ti je otići. Idi i ne oklijevaj. Škrinje i torbe su već pripravljene. Pozovi sluge neka sedlaju konje. Sad odmah, ovog sata treba da odjezdiš na put, i svu sreću sazivam na te i na onu, koja te je rodila, jer vjerujem u djelo njena života.«

— I taj oproštaj ne daje ti pokoja?

— Uzrokuje mi samo tjeskobu savjesti i besnene noći. Trebala sam ne slušati. Trebala sam ostati žena i ljuba. Hoću kući. Mati, mati, ti otvrdnjuješ svoje srce i dan po dan ono je sve studenije... ako uopće imaš srce.

Brigita dohvati šibalicu, koja je visjela o zidu, i položi je na stol.

— Tvoj je razum buntovan, i ako opaziš, da dobra volja nije jača od snage, onda uzmi bič i kaštiguj se! Pa ako ni tada ne dođe umirenje, svuci sa pleća haljinu i daj bič meštru Petru, neka ga on primi za držalo, dok s bolom ne dođe poboljšica!

S prigušenim jecanjem navuče Karina izderani plašt, ali se vladala žestoko i gnjevno i kad joj je zapeo rukav, oporila je dug komad šava. Prkosno bacivši glavu skupi kosu i savi pletenicu na potiljku, no Brigita joj posadi na glavu svoj vlastiti šešir sa širokim obodom.

— Meni je koprena dosta, reče Brigita. Tako grdnu i staru udovicu ne će nitko zagrliti oko vrata. Ali ti... Hodaj pognuta, da ti nitko ne vidi lica!

Brigita ugasi lampu, otvori prozorčić i legne. Na travnom Campo de' Fiori šibali su plamenovi ognjeva u taboru, a dolje pod kapijom stajao je meštar Petar sa svjetiljkom i razgovarao s jednim plaćenikom Tudeškom. Razabrala je medvjeda kuće Orsinijeve na zastavi, koju je vojnik držao preko ramena. Od širom otvorenih vrata udaljenih crkava sijevalo je svjetlo, a za humcima i podrtinama već su se žarile kroz sumrak pruge osvita.

— Vrijeme je, reče. Zatim povikne meštra: Je li na ulicama mirno?

— Vojnik veli, da jest.

Sklopljenih ruku i sa kćerju uz bok uputi se Brigita k svome ispovjedniku, koji je podigao svjetlo, da pokazuje put.

To je bila kamenita magareća staza, koja je između trave i divljeg korova krivudala uzbrdo preko mračnog stratišta i naglim zavojem ustavila se pred malom ruševnom bazilikom. Sa drvenoga, napola položenog krova visio je bršljan u gustim vijencima, a među vlažnim pukotinama zida, po kojemu je rasla čuvakuća, slična šiljatim brcima satira, blistali su ostaci mozaika. Dvije male tanke voštanice gorjele su zaplakane pred oltarom, s kojega se davno oljuštilo zlato i boje, i neizreciv bol kao da je vladao na blijedom poput krede licu, koje je lik Blažene Djevice obrnuo k papinskom napuštenom gradu. Glasno razgovarajući putnici su sa staklima vina i torbama s jelom prolazili ili sjedjeli na zemlji, a u društvu ministranta i nekoliko žena, koje su brbljale i smijale se, uđe napokon svećenik i stane čitati misu na brzu ruku. Pri tome je kadikad iz džepa izvadio komadić poslastice, a žene su šaptale među sobom, da su još lani vidjele njegov blistavi prsten na palcu Marijina lika.

Brigita dade meštru Petru znak, da ide dalje.

— Slutim, reče, da će današnji dan biti dan suza.

Ušli su sada u ulice i trgove. Udarci kladiva odjekivali su, i uz svijetlo zubalja zabavila se hrpa

muškaraca gradnjom kazališnog odra. Sasvim dolje vidjele su se već hrpe kostiju i plamenovi ognja i ražnjevi paklenog carstva, naslikani na crnim platnima. Poviše dizala se zelena pozornica s kućama i stupovima, i to je bila zemlja, ali sasvim gore, gdje se trebalo prostirati nebo, nije bilo još ništa drugo nego prazan strop, na kojem je sjedio polugol tesar i zabijao čavle.

— Treba mnogo udaraca kladivom, dok sagradimo svoje nebo, reče Brigita. Moli se, Karino, dok ideš.

Karina ubrza korake i pogne se još dublje, — ali nije se molila.

Kad su putnici stigli do Svetoga Lovrencija u Parnisperni, bila je ondje takva stiska, da su morali ostati na stepenicama, i da bi se ponizila, Brigita sjedne među uboge i stane prositi. I Karina i ona sama bile su još natašte, i ona je jela od komada hljeba, koje su joj prolaznici koji put dobacili mjesto novca. Kruh je bio bajatan, ali ona je birala najtvrđe korice, a mekše komade davala je ostalim božjacima. Kad opazi, da su je neke plemenite gospođe poznale i uz veliku nepriliku davale joj milostinju, osjeti se uznesena većma nego kakva kneginja pod nebom prijestola, ali njena se ćud ozlojedi. Gurali su je u leđa i gazili je po rukama, a oko nje zabavljali su se dangube kockajući se uz grube šale. Obrnula se i njen glas potamni i zagrmi:

— Je li to mučenički grad, je li to Rim?

Jedan hodočasnik nagne se nad njom i svjetlo iz crkvenih vrata pane mu na brkove i oštro istaknutu bradu. Nekoliko drugih putnika zatvori odmah kolo oko njega, kao da ga čuvaju, i ona opazi, da su imali oružje pod odjećom.

— Da, tuđinko, reče u po glasa, ovo je Rim, gdje ima više kraljevskog dostojanstva u kozara nego u knezova i vitezova. Moli se svetome Liviju i svetome Seneki mučeniku, da ti udijele svoju svijetlu krepost. Oni nijesu ležali i sanjarili u kutu izbice i nijesu trebali bičevati se, da se oplemene.

Šta ti znaš o Rimu ? Ništa! Moja mila bako, uzmi ovaj novac i muči!

Brigita ustane tako žestoko, da je pogubila sve isprošene novce, koji su joj ležali na krilu.

— A znaš li ti sam, s kim govoriš ? Ja sam rođakinja moćnih ovoga svijeta.

Puk je počeo zviždati na prste i bučiti, a jedan prosjak vikne pjevajući:

Ah, žalosno kneževanje,
kad te kite ove tralje!

Putnik postavi se u zaštitu pred obje žene.

— Mir, vitezovi, reče, mir, vitezovi! Uvijek ste se viteški vladali prema ženama, dok je Rienzi bio pučki tribun. Gdje je sad vaš junak ?

— Kod Fratičela i divljih pustinjaka u planini! odgovori prosjak. Drugi glasovi nadvikivali su se:

— Bandit je prognan od vlastite djece, proklet, osuđen kao krivovjerac...

— Pa to i jest, izmrmlja Brigita. Ciceronijan i mahnitac.

Puk je htjede svući sa stepenica, a tajno oboružani ljudi šaptali su nemirno putniku:

— Oprezno, oprezno! Neprestano se zaboravljaš i ne znaš, da ti valja držati jezik.

On je gurao puk natrag objema rukama polagano i svečano, kao da priređuje svečan sprovod, i neprestance je ponavljao svoje na pô laskavo, na po zapovjedničko: Mir, vitezovi!

U isti čas digne Karina glavu, tako da je opazio njenu mladost i ljepotu. Pokloni se i njegov glas dobije vrištav ton kao srebrne trube u crkvi Svetog Petra.

— Molim oproštenje, ako sam u svojoj žestini uvrijedio dvije plemenite gospođe. Nedaleko odavde ima red starih terama, gdje smo prije nekoliko godina postavljali kipove, koje smo našli u zemlji. Bila mi je radost sjedjeti ondje i pratiti okom gušterove, koji su se igrali i kadšto, kad su usplazili na glatko čelo kamenih bogova, okliznuli i padali natrag u travu, nalik zelenim blistavim kapljama.

Samo jedno podnožje bilo je prazno. Moja mlada gospođo ili djevice, kako vas smijem nazvati, volio bih vas vidjeti od kamena na onome postamentu, nego što vas ovdje vidim živu u tako odvratnim krpama. Toga biste bila dostojna.

Pokloni se iznova i siđe među svjetinu, vjerno opkoljen od svojih pratilaca, i pri svakom koraku mahao je i lepršao njegov putnički ovratnik kao viteški plašt.

— Tko je taj čovjek ? upita Karina sa zlobnim prkosom i gledala je kradom za njim. Nikad prije nije ju još nitko oslovio tako lakomisleno a ipak tako lijepo. U suštini njegove riječi bile su dosta bez značenja, mislila je, ali ostale su u uzduhu i grijale su je kao žarki zrak sunčani. Ćutjela je sama u sebi, da raste u tvrdoglavstvu i neposlušnosti i to je obraduje, tako da su joj oči sinule.

— Mati, mati, tko je bio taj čovjek ? reče i umalo joj osmijeh ne iskrivi usta. Možda razumije bolje nego mi ljude i druga djela Božja, jer ih ljubi ?

— Šta ja znam, tko je ? No da se klanjamo njegovim kamenim bogovima, zato nijesmo ovamo došle.

— A ni zato, da se upravo sada uzvisujemo, doda meštar Petar. Kako ću moći saviti tvoju oholost, gospođo Brigito ? Sjedneš među uboge, da se poniziš, ali kad dođe tko i smatra te za prosjakinju, skočiš, crvena po čelu, i vičeš u sav svijet, da si najmoćnija kraljeva rođakinja. Nekad se nazivaš čak i jednom od rijetkih izabranih Božjih...

— Ti si rekao, meštre.

— Kao kaznu za tvoju oholost, koju si sad pokazala, moram ti kao tvoj ispovjednik naložiti, da noćas bdiješ svu noć.

Gledala je preda se u prazni uzduh i boja razdražljivosti padala je i rasla.

— Hoću rado, hoću. Za suznim danom dolazi suzna noć... Mati i kći moraju se dugo tražiti, da se nađu... Vidim glasnika iz Švedske zemlje... Još je daleko. Na mazgi jaše upravo ovaj čas negdje

duž zida, ali prije jednog sata zakucat će na našu kuću i u uprtnjači nosi dobre glasove.

Karina zadršće i vrtjela je čislom oko zapešća, ali se pretvori i nasmije se čitavim licem.

— Mati, mati, dolazi da me vodi doma. I ako mi ne dopuštaš, da odem u radosti, ostavi me barem da se slobodno krećem među običnim razumnim bićima.

— Da te digne u sedlo prvi otmičar.

— Bolje i to nego ovakav život, na kakav me odsuđuješ ovdje, daleko od mojih.

— Zaboravila si riječi: budi volja tvoja.

— Bog hoće uvijek, kako ti hoćeš, mati, ali kad ja dobijem tvoju sijedu kosu, sigurno će htjeti, kako ja budem htjela. Tada, i ne prije, poznat ćeš, da sam kći svoje matere.

— Meštre, reče Brigita. Već je svanulo. Otprati Karinu doma i zatvori je u kamari. Sav dan postit će i ne će dobiti drugo nego vode i malo hljeba. Zatvori okance, koje sam ostavila otvoreno, i ukloni pisaće sprave i knjige... ali bič joj ostavi.

Brigita se obrati i uđe u crkvu, gdje su se prigušene i svijetle himne klarisa dizale na oblacima tamjana.

Meštar Petar kucne Karini na rame i pokaže niza stepenice. Pogledala je put njega i nasmijala se i načini nekoliko koraka. Zatim stane.

Sad je otisne nešto tvrđe i pokaže, da silazi dalje. Tad ga ona pogleda iznova i nasmije se i pođe po naklonjenim pločama tako brzo, da je odmah zaostao. Ali išao je sve vrijeme za njom nazorice prolazeći za njom uskim i krivudastim ulicama, gdje su prodavnice već otvorile svoje ćepenke i dan se započeo. Toprv kad je došla na travne poljane, nije više hitjela i ovdje ondje sagnula se, da ubere bijeloga cvijeća, koje joj je brzo zaboravljeno padalo iz ruku i ostajalo ležeći na stazi. Naposljetku sjedne kraj čobančeta s kozama na kamen i uzme mu iz kotarice naranču. Ljušteći koru pitala ga je za imena najbližih ruševina i da bi se zbilja osladila

svojom slobodom i meštra kako treba podražila, hinila je, kao da je od veselja izvan sebe. Kad je već jela treću naranču, začuje mirne i dostojne korake meštrove gdje se bliže po škripavom pijesku. Brže stavi novac u pastirovu kotaricu i skoči u bijeg. Nije bila više daleko kardinalova palača, gdje je ona i mati dobila konak, a kod sebe imala je ključ od vrata. Hitjela je mimo stražare na kapiju i gore po stepenicama i netom je dotrčala u komoru, priklopi vrata za sobom i prevuče zasovnicu.

Zaludu je lupao meštar Petar. Sio je da počeka. Stane lupati dugo i ustrajno drugi put, — ali jednako bez koristi. Onda siđe dolje i vikao je oštro prema prozoru, ali nitko mu nije odgovarao. Landsknechti smijali su mu se, i valjalo mu je ići preko dvorišta zarasla travom do službinskih stepenica.

Kad je došao u komoru, stajala je Karina uz klupu, na koju je bacila ružni šešir, i stala je rasplitati kosu, koja joj je padala do koljena.

— Pletenica mi je otežala, da me zaboljela glava, reče. Jesi li vidio, meštre, kada ovako duge kose?

On pokupi knjige i pisaće sprave, uzme i Brigitino započeto ukorno pismo papi u Avignonu i zatvori sve u škrinju, koju je pomnjivo zaključao. Zatim zatvori okno na prozoru, no pruga sunčana još je plesala kroz režu i Karina je stajala i prstima raščešljavala kosu.

— Što misliš, upita, bi li se putniku, koji s nama razgovarao, sviđala ovako smolno-crna boja kose?

Nije joj odgovorio, nego donese vrč vode i zdjelu s kruhom i oboje stavi na sto. Između toga stavio je bič, a malo dalje na kraju stola postavi izrezano drveno propelo.

— Kako to, meštre, da si svagda tako veseo i zadovoljan, nastavi ona, pa i kad stavljaš preda me kandžiju? Mati nije takva.

— Zašto ne bih bio zadovoljan, milo dijete, kad sam stekao mir sa samim sobom i srećan sam u svome zvanju? Tako daleko moja pobožna gospođa

nije dospjela. Tvrdo hrastovo drvo nije tako lako tesati kao meku borovinu... i njena rođena djeca jesu protiv nje. Neki mniju, da je puna ludosti i himbe, ali malo je poznaju i najviše sude po sebi. Ali ponosita jest, to je istina, odveć ponosita, da bi se htjela pretvarati. Drugi mniju, da je bolesna u duši i kreće se među nama kao da je šenula s uma, no ti je zacijelo poznaju najmanje. Govorim sad s tobom, kao da si tuđa a ne njena kći, i ne će ti biti na štetu, ako poslušaš. Zdravlje, upravo riječ zdravlje, meni je na jeziku, kadgod govorim o toj ženi. Kad uđe u sobu, čini mi se svaki put, da nosi u naručju kotaricu tek nabrana voća, takav je svježi miris prati. Stoga znam također dobro, kako s njom imam postupati, kad se uzruja i rasrdi i duh oholosti dobije nad njom moć. Matijaš me je naučio taj način, a on je bio mudra glava. Ne valja joj se opirati, kao ti, Karina, što činiš. Niti je treba ljubiti u ruku i nazivati je pobožnom i svetom, jer tada proboravi besnenu noć i sjedi i ispituje i ne vjeruje ničemu, što je rekla i učinila za života. Kako se za takvih noći zna izlagati optužbama, to ne zna nego njen duhovni otac... Nemoj tako, nego govori s njom, kako se s čovjekom govori... upravo, prosto, ovda onda ako će biti i sa dobrom šalom, tako da zdravlje duše može prirodno i mirno djelovati. To je sva tajna.

Karina se opet uozbilji i mišice joj klonu umorno u nabore plašta.

— Lako tebi, meštre, služiti se tom tajnom, ali ja moram samo slušati. Ja sam komad njive, koja se kopa i ore, a nitko ne promisli, valja li zemlja za usjev. Za suznim danom dolazi suzna noć, kaže mati. Kad sam ja doživjela što drugo? Je li se kada promijenio suzni dan u radosni večer? Sa suzama ustajem u jutro i mučeći sjedim kod svoga rada, a kad dođe večer, još se nijesam isplakala. Prije sam slušala: Najljepša zvijezdo na nebu, đurđico na mome putu. Prije sam sjedjela pred kominom u dvorani, a Egard i brat Karlo i

brat Birger sjedjeli su polag i prebirali strune. Sad mi govore: Ti neposlušna, ti tvrdoglava. Zar da mi moje mlade godine odlete kao ubogi leptirovi, koji se izlegu u tmuran dan i love se po polju i grmlju tražeći sijevak sunca, kojega nikad ne će naći... i onda nastane mrak i moraju umrijeti? Ako imaš srca, meštre, posegni za me i pomozi mi iz te tamnice, u kojoj me ti i mati sad morite!

Meštar Petar objesi svežanj ključeva o pas i otisne zasovnicu na vratima, da ode, ali otvarao je polako i oklijevajući i kad je stavio ruku na bravu, stane. Okrene se i pođe nekoliko koraka natrag k stolu, ali kad je napokon digao oči, da odgovori, zaklopoću sandale na stepenicama, i dva švedska putnika, prašni i osmagli od sunca, prekorače prag.

VIII.

TO JE BIO Petar, prior iz Alvastre, i Petar Krojač, koji su došli s pismima iz Švedske.

— Zar sam ja nepoznat? klikne mali krojač sa živim očima, čim je privikao polumraku, i pozdravi ujedno ponizno i povjerljivo. Tri Petra, jedna gospa, to je više nego dosta... Ali drago mi je, što opet vidim mladu gospođu. Uvijek jednako lijepa i zdrava! Bog te blagoslovio, pobožno dijete! I dobar stisak ruke, meštre! Nosimo nemile glasove.

— Nemile glasove, veliš? odgovori Karina. Slutila sam to, jer je mati prorekla, da će doći dva čovjeka Šveda sa sretnim glasovima... Što je sreća za nju, to je bol za nas druge.

Petar Krojač otvori uprtnjaču i izvuče iz nje dvije mošnje s novcima i pečatima i još nekakav veći predmet, umotan u zelenu krpu. Međutim prior odloži palicu i preuzme besjedu, pošto je časak promišljao i oboružao se svojim običnim mirom.

— Čim se vratio kući sa križarske vojske meštar Matijaš, učeni prijatelj Božji, prestavio se s ovoga svijeta. Otkako nije više mogao sjedjeti za stolom

gospođe Brigite i prevoditi njene spise na latinski jezik, nije više imao nikakvog zadovoljstva. Nije ni znao, gdje mu je upravo mjesto. Šalio se kao prije i štio je svoje knjige i pisao i govorio o samoobmami i ludosti ljudskoj, ali njegova ognjevita duša kao da je ugasnula. Križarska vojna nije uspjela. Malo je bilo onih, koji su se krstili, i kralj Magno nije dobio plijena ni sebi ni svojim vitezovima i ne može platiti Crkvi duga. Izopćenje bit će mu udio. O svemu tome znao je Matijaš s osmijehom pripovijedati i klimati k tome svemu glavom, kao da gleda stvari sa drugoga svijeta, i toprv kad mi je isporučio pozdrave za gospođu Brigitu, prepoznao sam njegovu staru ozbiljnost. Sam sam mu sklopio oči i pokopao ga kod sivih redovnika u Stockholmu.

— Učenijega prijatelja ne ćemo imati, reče meštar Petar, ali Karina je odahnula s olakšanjem.

— Je li to sve? upita.

— Nije, draga gospođo. Mnogo se može dogoditi u dobru i zlu, kad prijatelji i rođaci žive daleko razdijeljeni... Smijem li se napiti vode iz pehara, kad ne vidim ovdje čaše?

Karina se nađe u neprilici kao dijete, koje je u prisutnosti tuđih okarano za neposluh, i brisala je pomnjivo rukavom mokri pehar i pruži ga prioru, koji ga prihvati objeručke i prinese k ustima.

— To je materina volja, da ovdje danas nemamo čaše... U svemu biva po materinoj volji... Žedan si i umoran, priore, ali prije nego se odmoriš, kaži nam o našima doma.

— Tu je svih pet pisama. Hoćeš li ih sama otvoriti i proštiti, pa mi prištedjeti mnogu tešku riječ?

— Ne usuđujem se, dok mati ne dođe.

— Onda preostaje, da ti sam isporučim glase, odgovori prior i sjedne na klupu. Oprosti, što ne ću poslušati tvog poziva, nego ću prije sjesti i odahnuti. Put je bio dug, i mi nijesmo sebi priuštili mnogo odmora.

Privuče još jednom k sebi pehar i popije nekoliko dubokih dušaka i pruži ga onda svome pratiocu.

— Dopusti, da počnem s gospodinom Izraelom, neisporedivim zatočnikom Božjim. Kako je sjao njegov mač u noćnom mraku na humu kod Alvastre, i puk i vitezovi tresli su se, kad je govorio! On bi bio pravi muž, da postane kralj u zemlji, ali kad je došao u Rigu, ćutio je u sebi, da su njegovi dani izbrojeni. Doma još bjesni kuga i dvorovi su pusti, a čini se, da je otrovani uzduh ubio i one, koji nijesu bili zaraženi od same bolesti. Još jednom pokušao je gospodin Izrael pripasati mač, ali nije imao više snage da ga nosi. Tada je uzeo po jednoga slugu sa svake strane, da ga podupiru, i dovukao se do stolne crkve riške. Sluge su mu morale skinuti kacigu, i kad je načinio nekoliko koraka, pusti se od njih i dođe pred oltar i stavi svoj prsten na prst Nebeskoj Kraljici. Onda je priklonio glavu, da mu se brada prosula niz ocjelnu košulju do pasa, i vratio se kući do postelje i predao je dušu.

— To je bila lijepa smrt, reče meštar Petar.

Karina se nagne k prioru i šapne:

— A nemaš ništa više da nam kažeš?

On otisne mošnje i listove na stranu i uzme zavijeni predmet i dade joj ga.

— Gospodin Karlo, tvoj brat, obudovio je. Kad je gospođa Katarina, Gisleova kći, ležala na umoru, dala je donijeti svoju zlatnu krunu i odredila je, da bude tvoj baštinski dio.

Karina razmota ovoj i razvije široku zlatnu partu, sa mnogim dragim kamenjem. Odnese je do okna, da može dar bolje ogledati, i opazi, da je na rubu pričvršćen trak pergamene.

— Ima nešto napisano, ali slova trepte i miješaju se, pa ih ne mogu proštiti. Proštij mi to, oče.

Prior se prikloni i stane sricati.

— Najljepša, nosi me u radosti.

— U radosti? ponovi Karina i stavi krunu na glavu, da je iskuša. Kruna mi pristaje... u radosti.

Srce joj stane, i nije imala snage izustiti ni riječi više. Pogledala je samo priora.

— U žalosti kruna se ne nosi, odgovori i skine joj partu s glave.

Vrata se otvore izvana. Bila je Brigita, koja se vratila doma.

Suze su joj tekle niz oba obraza i išla je više zgrbljena nego drugda, tako da se činila još manjega stasa. Rogljevi koprene visjeli su sa sljepočica niz prsi, i s običnom svojom hitnjom i pridignutim rukama pred sobom prijeđe sobu i otvori okno, da je danje svjetlo slobodno strujalo unutra. Najbliži tren stajala je opet kraj stola i njeni mali brzi koraci bili su tako meki, da ih je jedva bilo čuti na podu.

Udovi su joj se tresli i spletom ruke sušila je suze, koje su tekle sve obilnije. Ne pozdravivši nikoga, otvori list i čitala je jedan za drugim, no kad je došla do zadnjega, ostavi ga neotvoren.

— Uzmi ga, Karino, i pročitaj ga u samoći, reče. To je od Egarda, tvoga muža. Ali kaže mi slutnja, da je sad postigao mir svojoj čežnji i da je umro.

Karina ne uzme lista, nego šane sasvim tiho:

— Mati ga je ubila!

Premda je ovo prošaptala, činilo se svima, da je izrekla glasno, i poluprigušeni klik proleti kućom kao mah vjetra.

Brigiti se osuše oči. Oprijevši se rukama o sto gledala je na meštra kao u očekivanju, da će progovoriti, no on samo pogladi Karinu po čelu i reče napokon:

— Nježni ljiljane saronski, zašto je tvoja zima tako blizu?

Karina ga otisne na stranu.

— Tvoja sućut, meštre, ne će mi pomoći, nego nalažem ti, da zoveš mater na odgovornost

pred Sucem svih sudaca. Mati govori o svome zvanju, ali nikad o zvanju drugih. Opustjele kuće i novo nasuti grobovi viču je, putovala ona kamogod daleko.

Brigita odgovori:

— Stani na kraj stola, meštre, i prištedi sebi ispitivanje za vrijeme ispovijedi, a sad nek posluju razumni ljudi!

Prihvati toboce i vagne ih u ruci i osjeti, da su dobro napunjeni. Zatim odriješi vrvcu na jednome i stane brojiti na stolu munitu i razdijeli zlato i srebro na dvije različne hrpe. Onda saspe opet sve u toboce.

— Dobro, reče, ovakve robe trebamo vrlo.

Petru Krojaču odulji se lice i on stane kašljati i mucati.

— Milostiva gospođo, ne uzmi za zlo, no... da pravo kažem, ti su toboci moji.

— A što ćeš, Petre, s tolikim novcima?

— Prije no ostarim i osijedim, htio sam za svoje grijehe putovati u mučenički grad...

— Pa sad si u njemu.

— Ali iz Rima htio sam nastaviti put na Sveti Grob. Sve, što sam ustrajnim radom kroz godine prištedio, uzeo sam stoga sa sobom. Mnogi doma željeli su također zacijelo, da mogu poslati novaca i tebi, milostiva gospođo, no s kugom došla je u zemlju takva bijeda, da nitko ne može održati svog imanja. Stoga mi je drago, da imam sve svoje kod sebe u uprtnjači.

— Daruj to ubogima, Petre. Grad je prepunjen bolesnima i siromasima.

— Onda bih bio prisiljen vratiti se opet doma i iznova štedjeti godine, da onda opet započnem i hodam tim dugim, beskrajnim putem.

Ona mu klimne glavom i stisne ruku odlučno, kako joj je bio običaj. Potom uzme oba toboca i preda ih meštru Petru, kojemu naloži, da ih stavi zasad u ormar. Onda ostavi sama krunu gospođe Gisledottere na policu ormara, i kad je sve bilo zatvoreno,

uzme od meštra svezak ključeva i prikopča ih sebi za pas.

— Bile smo danas dosta pokarane! reče napokon i objesi bič opet na zid, i onda stane namještati zdjele i pehare za goste. Toprv kad je sto bio sasvim prostrt, dozove sluge i ode sama u svoju komoricu.

Sjela je na klupu i pritegla uzlati konopac, koji je potajno bila svezala među koljenima, da je bol pri svakom koraku opominje muke Kristove. Čim je to učinila, raskopča kukuljicu oko vrata, tako da su joj ramena i mišice ostale gole. Nije imala više one bijele puti, kao kad je otputovala iz Alvastre, bila je osmagla i smršavjela od stradanja i posta i izbraždena sitnim opekotinama. Za godinu postarala se većma nego prije za deset. Navori i zavoji starosti počeli su već spredati mreže oko njena tijela i jamice kod ključnih kostiju bile su svaki dan dublje, ali trak, kojim je sapinjala kostretnu košulju preko prsiju, bio je od bagreno-crvene svile i imao je zlatne rese, kao da još pod krpama šapće o kraljevskoj krvi i oholosti.

Uzela je voštanicu, koja je gorjela pred slikom Djevice Marije, i držala ju je naklonjenu, da su joj vruće kaplje voska kapale na kožu.

Samo najdonje okno na prozoru bilo je otvoreno i ona je sjedjela odvraćena od dana sa svjetlošću svijeće na obrazima. Njene raširene oči zurile su ukočeno u plamen, ali bez najmanjeg drhtanja od bola.

— Hoću da zahvalim... reče tiho i razgovarajući zaboravivši bol, kao da upravlja riječi pouzdanom prijatelju. Hoću da zahvalim... Ne, ne mogu... ne mogu jošte.

Nije se borila sama sa sobom, samo je čekala. Oklijevajući rasla je svaka kap pod plamenom svijeće, kao što obješen roj pčela raste i kipi pod granom i u dugim razmacima kapala je jedna za drugom.

— Sad mogu zahvaliti, reče mirno i tiho ne odvraćajući pogleda od plamena. Zahvaliti hoću za svoje, koji su dobili vijenac blaženstva, i za svaki suzni dan, koji me ponižava i prigiba.

Netko zakuca na vrata, no ona nije čula i nastavi mekim glasom:

— Zahvaliti hoću, jer je svijet protiv mene i ljudi me grde. Zahvaljivati hoću, jer grdoba starosti i grčevi dolaze i tijelo vene. Sa zimnjim vremenom doći će zimnji mir.

Teška kap, koja se dugo skupljala, kane najednoč i poteče dugom prugom niz mišicu, no jednako nepomična sjedjela je Brigita i nije promijenila ni jedne crte.

— Zahvaljivati hoću, jer mi moje ljubljeno dijete prkosi, jer ću dvostruko gorjeti od želje za časom, kad ćemo se naći... jer to se mora dogoditi... Sad miriše ovdje mira i anđeli se kupe u mojoj kući. Kako će ih toliko obuhvatiti moja tijesna kamara? Podižu strop, odnose zidove i pod, i ja ne padam u tamnu dolinu, jer me ruke njihove podupiru. Na zemlji vidim godine kako dolaze i odlaze i nestaju kao neumorni prosjaci, koji u večer traže skloništa, i rastu i kliju u vrtu u zemlji mojih otaca, gdje čokot pušta korijenje. Vidim svoju vlastititu grobnu panjegu u zidu i k mojim mrtvim kostima dopire tiho šaptanje i šum iz pokrajne zgrade, gdje sestre sjede i čitaju časove. Neizreciva je moja radost, i na duzi dohodiš, preljupka Sveta Djevice, i pred tobom bježe gavrani.

Kad je izustila ime Nebeske Kraljice, zadrhtala je od takve radosti, da se u drhtavoj ruci rastavila svijeća od kositrenog svijećnjaka i ostala joj ležeći na krilu. Prenuvši se od svoga ushita usadila je prestrašena voštanicu u svijećnjak i odmah osjeti bol. Odlijepi stinuli vosak sa mjehurića i stenjala je i ljuljala se amo i tamo. Nije mogla dulje sjedjeti na klupi, skoči uhvativši se rukom za lakat, i svaki put kad je bol jačala, ponavljala je ime Nebeske kraljice.

U tome opet stade netko kucati na vrata i ona navuče kukuljicu i sapne je pod vratom.

— Uđi! reče, ali pritisne ruku što je tvrđe mogla na bok, da umrtvi divlje opekline.

— Sat ispovijedi došao je, odgovori meštar Petar i uđe.

— Danas ti je stalo za tim, meštre, da ne okasniš. Ispovjedit ću se dakle, da se toga češće opominjemo. Zovi ovamo sve, koji su u kući, oba gosta i čeljad.

Meštar Petar ode na čas i začuše se koraci i glasovi u sobama i na stepenicama. Kad se konačno vratio, pratili su ga sluge i oba gosta iz Švedske i nekoliko talijanskih redovnika i niz mladih djevojaka, koje su stanovale kod Brigite, da se odgoje u zaptu bogoljubnog života. Jedina Karina nije došla. Svi su se postavili duž zidova, no Brigita nije poklekla pred meštrom Petrom, kao drugda što je običavala, nego sjedne na klupu usred sobe.

— Hoću zavesti zakon u svojoj kući, počne ona, da svaki dan jedan drugome naglas i otvoreno priznajemo pogreške ili zle misli. Sama ću učiniti pravi početak. Reći ću sad, što je istina. Što sam starija, to požudnije ubada knez propasti svoje pandže u moju staru grešnu put, tako da bih često željela izaći među mladež, koja pleše s vijencem na glavi, da poigram novi svadbeni ples, ovako pogrbljena kako sam... Vidim, da ti crveni čelo, meštre, no ako se stidiš, obrni se! Ti imaš mir sa svijetom, ali ja, koja čujem, kako mi anđeli zbore na uho, nemam nimalo mira. Ja sam kipući kotao, i kad iz njega zahvatim žlicom, izvadim crveno srce, koje se puši, tako prepuno sokova, da je najvećma nalik grozdu. Što kažete na to, braćo i oci?

— Činiš mudro, da se s tim pitanjem obraćaš k nama muškima, odgovori meštar Petar nesigurnim glasom, no dopusti, da prije pošljemo mladež iz sobe.

— Zar mladež ne bi smjela čuti, kako sam bijedna, ja, koja kažnjavam i karam, ja, koja sam

gora od mladeži, jer pod svojom uvelom kožom nosim još zloću mladosti! Na me neka mladi pokazuju prstom, kad ih grdim, i neka viču za mnom po sobi: pi stare babe, koja prodikuje nebo, a vozi se u pakao!

— U ime Svete Djevice! Najmilostivija gospođo! Čuo sam te već prije nekoč ovako sa mnom govoriti u samoći, no ovdje stoje okolo nedorasle djevice i tvoja kućna čeljad i tuđi ljudi.

— Ovdje stoje ljudi, kojima je lakše doći u nebo nego meni. Daj mi ruku, meštre. Na desnoj strani glave imam u kosti malu kuglicu ili čvor... ne, malo više. Sad je osjećaš. Redovnici u Farfi rekli su mi, da su takve guke na lubanjskoj kosti često opazili u pobožnih i svetaca, ali i u opsjednutih. To bi mogao biti dobar biljeg, ali i zao, mislili su. Tvrdio je doduše meštar Matijaš i prior, — on, koji me od udubine prozora sada tako prestrašeno gleda, — da je to nešto drugo nego obmana đavolja, što se javlja u mojim viđenjima. No što da mislim sama, kad me godine ne čine boljom, molitve poniznijom! Kao oganj pekla me je kruna gospođe Gisledottere u prstima, kad sam je nosila u ormar. Oholo htjela sam je posaditi sebi na sijede kose kao luđak, da budem štovana kao za starih vremena i da se moji pogrditelji sagnu. Da ljudi samo znadu, koliko žešće ja žudim njihovo srce nego oni moje! Trebam ih više nego oni mene. Jedan neprijatelj zadaje mi težu muku, nego mi sve vaše prijateljstvo pruža radosti. Nijesam ono kovno željezo pod kladivom, kako vi mislite, i ne znam nikoga tako bijedna i slaba. Na daleko ćutim neprijateljski pogled kao ubod igle u leđima i onda bez sna ležim svu noć i mučim se i pitam, što sam zlo učinila. Koji put, kad se zamislim, otopli se uzduh oko mene i ublaži se i tada znam, da ljudi počinju vjerovati moje poslanje i vole me. Drugda, i to može biti za najsparnijeg dana, događa se, da iz moje vlastite zemlje dolazi neki studeni dah, da nijedan kožuh nije dosta težak, da se ugrijem. Naš

puk doma jak je u preziranju. Ljudi preziru žene, a žene ljude, a mene preziru jedni i drugi. Ako ima za me pakao, ima još dublji za moje grditelje, ali na zemlji imam biti ponižena. Idi kud znaš sa svojom ljubavlju k meni, meštre, ako se bojiš uzeti bič u ruke! Ljubim lijepe predmete i zazirem od doticaja nečistih stvari, zato me moraš obvezati na najgrublje poslove. Ponizuj me pred licem mojih neprijatelja, da sramota moja bude dvojinom veća! Nijesam više ona, koja sam bila prije. Objave ne dolaze više i toprv vrućom kapljom voska mogu ih još katkad izazvati. Papir leži bijel i neispisan na stolu, i duša mi je presahla.

Ustala je i uzela k sebi sluge i redovnike i mlade djevice. Mišicama obuhvatala im je glave i ramena, kao kad se ptičja krila prostiru nad mladima, a kroz okno prozora gledala je iz gnijezda očima tako ukočenim, da su se činile mrtve.

— Svima vama lakše je doći u nebo nego meni. Starost, grčevi i nosila ne straše me. Mučim se i bol ne zadaje mi bola. Sjedam među prosjake, i krpe i stradanje tješe me. Ali dođe bogatac, koji ne zna, tko sam, i onda lako ode poniznost. Znam gladovati kao prosjakinja i ležati u noći kao prosjakinja, ali dopustiti, da postupaju sa mnom kao prosjakinjom i ostaviti druge u mnijenju, da sam doista tako siromašna i neuka ubogarka, to znam rijetko kada. Oholost, draga djeco, ne svladava ni kostretna košulja ni vruća kap voska. Može li čovjek, kakav sam ja, postati onakav, kakav ima biti, može li se uzavreli kotao pretvoriti u jasan izvor?... Koliko će lakše vama biti ući u kraljevstvo nebesko, vama, koji ste već od početka meki i nježni! Obrnite dakle očima na me i učite se od mene.

— Sestro i gospođo, odgovori meštar Petar, Duh Božji nad tobom je, i kad govoriš o sebi zlo, jer što kažeš, istina je. Tvoje srce nalik je na oltar sa pobožnom voštanicom i čađavom zubljom, i kad kamenje probije vrata, utrne svijeća na promaji, ali zublja usplamti. Oni, koji su od početka meki, popravljaju se u suprotivštinama i postaju još ponizniji. S tobom je drukčije. Često sam se smijao dobrodušno, kad si pripovijedala svoja viđenja, jer sam gotovo svagda opazio, da anđeli, koji inače znadu biti tako oštri, s tobom najvole govoriti nježno i ljupko, da, gdjekad te i hvale. Znadu, kao ja, kako te treba učiniti povodljivom. Tvrde riječi i nesreće zatvrđuju te i ti se mučiš i kinjiš uzalud. Treba drugih stvari, da dozriješ za nebo.

Njene oči probude se i uprave se pronicavo i upitno na meštra, no on je stajao jednako tik do udubine prozorne i odgovori tiho:

— Trebaš jasnu, punu sreću ljetnoga sunca.

IX.

SVAKO jutro putovala je Brigita ulicama sa kćerju i meštrom Petrom na molitvu po crkvama. Mučeći prebirali su čisla, ali za njima dizale su se stisnute šake i mnogi kardinali odvraćali su se ne dotakavši se crvenih klobuka i ne podigavši prste za blagoslov.

Jednu večer, kad su sluge prostrle sto i dugo vadile lonce iz kamina i opet ih unutra stavljale, da jelo ne zagori, čuše, kako su se vrata palače žestoko zalupila s teškim tutnjem. U razderanoj odjeći i ukaljana blatom uzlazila je Brigita stepenicama, no kad ju je meštar Petar htio poduprijeti, odmakne mirno njegovu ruku.

— Bog nas je spasio, reče. Zahvalimo sada svi ukupno i zapjevajmo Ave Maris Stella i onda ćemo se za spomen od večeras svaku večer krijepiti tom ljubaznom pjesmom. Tonove, tonove hoću, meštre, da slušam! Kad ne bih mogla svaki dan pjevati sa svojom čeljadi, pola bih snage izgubila.

Postavila se na kraj stola kao korista, a ostali se poredaše sa strana jedni prema drugima sa počimaljama sprijeda. Brigita začne slabim i gotovo

stidljivim, ali jasnim glasom. Obrazi joj porumene kao ruža i tako mlada i lijepa i sigurna dugo već nije izgledala. Svjetina, koja ju je progonila ulicama, nabaci se ovda onda kamenicom na otvorene prozore i najveća je pala pred stolom, no ona se nije makla s mjesta. Dugo vremena pjesmu je zaglušavala vika puka, i jedan dominikanac dijelio je goruće zublje i pozivao divlju rulju, da sažeže tu švedsku čarovnicu.

Jednako svečano, premda prigušeno razlijegala se pjesma kao odgovor podsjednutih :

»Ave Maris Stella,
Dei Mater alma
atque semper Virgo,
felix coeli porta.«

Kad je pjesma bila svršena, dade znak Brigita, da svi sjednu za sto i mirno počnu večerati, no meštar Petar, koji joj je sjedio najbliže, šane :

— Tvoje vesela ćud iznenađuje me mnogo manje, nego sama misliš. Svjetina je znala dobro, tko si. Nitko te nije nazvao prosjakinjom. Rim te je već počeo poznavati. Kraljevom rođakinjom nazivlju te i patarinkom, koja piše ukorne listove papi i biskupima. Takve stvari ne uzrokuju ti tjeskobu srca, mati Brigito.

Planula je časom, ali rumen joj prijeđe u otvoren i gotovo obijestan osmijeh.

— Meštre, odgovori jednako tiho. Možda to počinje sreća.

Pečenje bilo je već razdijeljeno i pojedeno, kad sluga, koji je dolazio sa zdjelom juhe, morade na vratima ustupiti pred nepoznatim i neočekivanim gostom. Bio je to kućni nadzornik. Mršav i dug, crne kovrčaste kose i orlova nosa, postavi se pred sto, i kad se poklonio i objema rukama opro o jabuku na palici, probesjedi odmjereno i dostojno :

— Moja dobra gospođo. Trebali biste češće promisliti, da je ovdje vani stratište. Ondje možda sama vidite kameno podnožje, na kojemu još leži

ugljen i pepeo i gdje je mnogome jadnom grešniku valjalo podmiriti račune s moćnima svijeta. Zacijelo, zemlja nije nebesko kraljevstvo, ali ne može učiniti ljude boljima, nego ih je Bog stvorio. Nalažete papi, da se vrati u Rim, i ispoređujete ga s Judom i Luciferom, a Nebesku Kraljicu nazivate : draga svekrvo. Hodate k barunima i biskupima i prijetite im se paklom, kojega hodnike i grozote mora da neobično dobro poznajete. Govorite o nevidljivoj Crkvi, podžižete uboge protiv bogatih i skrivate u svojim odajama skitnice fratičele. Njegovo gospodstvo kardinal, papin rođeni gospodin brat, koji vlada ovom palačom, molio vas je već prije udvorno i prijazno, da potražite sebi drugi stan, osobito kad sam treba prostorije. Vidio sam, kako ste s plačem hodila od noćišta do noćišta, i srce mi se ganulo te sam ishodio promjenu.

Nadzornik pogleda palicu i vrtio ju je među prstima.

— Otada su se promijenila vremena, moja dobra gospođo. Svjetina opet počinje vapiti svojega tribuna Colu di Rienzi, a prestrašeni baruni nemaju već sredstava, da njihovi ljudi vrše sitnu stražarsku službu po gradu. Jer noćas pustit ću Orsinijeve plaćenike, da rastjeraju svjetinu, ali onda morate naći sebi drugi dom ili se iseliti pod vedro nebo.

— Čekaj, moj prijatelju ! dovikne Brigita nadzorniku, koji je mahnuo palicom u luku i okrenuo se da ode. Prištedi sebi trud, da zoveš Orsinijeve plaćenike, jer bez volje Božje ne će mi se iskriviti ni vlas na glavi.

Dok je još govorila ove riječi, počne grmjeti i jako daždjeti. Sa zubljama, koje su se gasile, i s navučenim klobucima razbježa se hrpa na sve strane poljem. Nadzornika hvatala je jeza, iako je uzduh bio zagušljiv. Gledao je sad na prozor, sad na Brigitu, koja izvadi iz njedara list i položi ga preda se s rukom na prelomljenom pečatu.

— Jedna prijateljica Rimljanka danas mi je pisala i ponudila mi je svoju kuću, koju odavde

vidimo na onoj strani Campo de'Fiori. Doista, meštre, sreća već počinje, prije nego se osjećam dostojnom primiti je.

Kiša je jenjala, no grom je nastavio grmjeti i u gradu je zvonilo samotno zvono na Svetom Petru. Najednoč isprekršta se sjajna munja u oblacima, tako da se polje svekoliko razasjalo, i kad se grmljavina odvalja, samotno je zvono bilo umuklo.

— Kriste, pomozi mi! izmuca nadzornik, pusti palicu i opet je digne sa zemlje i pođe k vratima, ali ondje stane i gledao je na Brigitu. — Strijela je udarila u Petrovo zvono!

— To znači, da je Lucifer pao sa prijestola, odgovori mu Brigita. Za četiri dana papa Klement ležat će mrtav u Avignonu, oplakivan od žena i glumaca. Pravedni Sudijo, ako je moja riječ tvoje nadahnuće, daj je uslišaj i satri svoje neprijatelje!

X.

JOŠ NEKO vrijeme ostaše Švedi u kardinalovoj palači, no nadzornik se neprestano tužio i prijetio. Jedno rano jutro stali su se zato konačno seliti i Brigita nije imala više stvari, nego što bi većim dijelom ponijela tri magarca. Kalež, patenu i propelo nosio je meštar Petar, knjige je pokupila Karina u pregaču, a Brigita je sama uzela drvenu sliku, na kojoj je na zlatnoj pozadini Simone Martini naslikao bio lik Nebeske Kraljice.

— Ode sveta obitelj u Misir! mrmljao je za njima nadzornik sa prozora.

Pred svima ostalima pohiti Karina u sjenovit vrt novog doma i položi knjige na kameni sto. Nije marila mnogo za okrnjene kapitele i kamene bogove, koji su usađeni u bršljan stajali poređani s obje strane pijeskom nasute staze, nego je okusila studene vode iz vodoskoka i sjela kraj pčelinjaka, da motri male marljive stvorove, koji su na krilima blistavim od sunca izlijetali i ulijetali. Bilo joj je za čudo, da je mati odmah nije slijedila

u vrt, no Brigita, koja je odrasla u olujnim vremenima folkunških razmirica, mislila je isprva na sasvim druge stvari. Ogledala je kućni zid, koji je sa svojih pet stupova i širokim kamenim balvanima mogao, kako se vidjelo, prkositi i vremenu i ljudma. Ogledala je željezom okovana i teška hrastova vrata i kad je napokon sa stručnom vještinom ratnika pregledala strjelačku kulu i zubati zid u vrtu i u svemu se uvjerila, da je novi stan najvećma sličan tvrđi, zavladala je svim njenim bićem sigurnost.

Zatim je uzašla po uskim kamenim stepenicama u gornji sprat i odredila, da srednja kamara služi za zbornu odaju, a jednu susjednu sobu dade Karini, a drugu odabere sebi. Ovamo je dala donijeti klupu i sto i u uglu smjesti sliku Nebeske Kraljice, ali nije dopustila, da donesu jastuke ili posteljinu.

Sve tri sobe bile su malene, sa glatkim bijelim zidovima, no grede na stropu bile su izrezane i oslikane, i služinčad reče, da njihova gospođa nije stanovala sjajnije od dánâ poniženja, kad je izrugivana od dvorana bila u gostima kod kralja Magna u Arbogi.

Dopodne sišla je među sluge, koji su trli stepenice, i nosila je vedricu vode. U polutamnom kutu na stubama ustavila se tik zida, tako da nije izgledala kao ljudsko biće, nego prije kao nečiji osjen.

Nekakav starac uđe u vežu, nagih osmaglih mišica i sa kvinternom na leđima. Košulja mu je svakolika bila sašivena od bezbroj malih komadića kože, i svjetlo od vrata sjalo mu je na bradi i bijeloj dugoj kosi.

— Zdrave bile, vrijedne žene! počne. Stanuje li ovdje ona moćna vladika Brigita, koja skida kraljeve u svojoj zemlji i prijeti se papi skorom smrću, ako ne posluhne i ne preseli se u Rim?

— Stanuje ovdje, odgovori Brigita i postavi vedricu na zemlju. Sad toprv opazi starina, da osjen u kutu stepenica ima tijelo i krv, i čas ju je motrio ispitujući. Pa nastavi:

— Tada si ti ta gospođa Brigita, jer druge rade teško i od nužde, a ti radiš za zabavu. A vidim također, kako ti bagrena vrvca sa zlatnim resama visi iz poderane oprave.

— Imaš pravo, ja sam tašto stvorenje, reče Brigita i spravi svileni trak na vratu pod opravu.

Starac skine kvinternu s leđa.

— Ah, gospođo Brigito ! Dvije godine proboravio sam kod zabranjene i progonjene bratovštine fratičela u planinama. Ondje sam se sastao s mnogim bosonošcem, koji je imao zlatan prsten na palcu, da pokaže, kako je prije bio knez. A zašto nosim ja sam svoju kvinternu, misliš u sebi, kad već nemam glasa, da pjevam, nego samo mogu šaptati ? Nosim je od ponosa, da se opominjem, da sam se nekoč zvao Tomaš Tucak i da su me svuda dočekivali sa živio i punim čašama.

— Ako si ti Tomaš Tucak, onda ćeš iz zahvalnosti za naš prvi susret ostati u mojoj kući, da te sakrijem od tvojih progonitelja. Opominješ li se one noći među kužnima u Milanu, kad sam bila umorna i bez krova ?

— Moja pamet je oslabila, najplemenitija gospođo. Znam samo, da sam jednoč noću u Milanu pratio nekoliko Božjih putnika do noćišta i da sam im putem pripijevao. Za nagradu dobio sam ne samo obični novac, nego prosjačka mošnja, koju sam nosio na boku i koju sam u ime Blažene Gospe posvetio samo svojoj bolesnoj sestri, bila je puna razom. Ali kad sam zatim sjedio u noćištu kod koludara i koludrica, koji su plesali, ušla mi je oholost u glavu zajedno s vinom, pa sam prosuo svu mošnju na sto i plaćao sam za sve. Kad sam pak imao dići prvu čašu, pao sam na klupu i bio sam mrtav. Sašao sam u čistilište i vidio sam carstvo smrti. Hodnici bili su ondje tako uski i niski, da mrtvi nijesu mogli ni stati ni leći na zemlju. Sjedjeli smo tako tijesno natrpani, da ni ruke nijesmo mogli pružiti na stranu, a grlo i jezik tako je presahlo, da nijesmo mogli ni govoriti ni naricati, nego samo

promišljati prošlost bez nade, da će na nas jednom pasti san. Nad nama ležala je zemlja možda milju visoko, sablasno teška, jer su se plosnati stropovi hodnika upirali u naše glave. Jedino, što je svijetilo u noći kao mirno počivajuće iskre, bio je spomen najmanjih djela i misli zemaljskog života od nejake mladosti, i ja sam shvatao, da sam bio bačen u prostor, koji je bio određen za ohole duše.

— I sad dolaziš, da opominješ ?

— Da opominjem i sam da se naučim, ako znaš što o poniznosti. Ali najprije dolazim, da u tvojoj kući nađem mir duši i da budem skriven od progonitelja i lomače, jer ničega se toliko ne bojim kao carstva smrti... Nepomično sjedio sam u prebivalištu užasa, no konačno sam osjetio lahor, koji je dolazio s neopisivim umirenjem, i kad sam pogledao, opazio sam dvije koludrice, koje su me nježno čuvale. Sasvim sam posijedio i računao sam, da je moja muka trajala osamdeset ili devedeset godina, ali rekle su mi, da sam bio mrtav samo jedan sat.

— I uvijek nosiš kvinternu sa sobom ?

— Kao ti svoju zlatnu kitu na košulji... Ali sestra moja ne živi više, i ja ću te sad naučiti, kako ćeš stići korak.

Odbacio je kvinternu, da su sitno ulagane koštane kocke popustile i skakale po pločniku, i kao da se već osjeća doma, pođe u vrt.

— Jedem rijetko kad, a spavati najvolim na krovu pod zvijezdama i bit ću ti jeftin sluga. Postavi me za vrtlara. Ovdje očito ne fali ni voća ni zelenja, ali što bi prije svega ostalog trebala imati pred očima, toga ovdje još nema.

Uzeo je štijaču, koja je bila naslonjena o najbliži čempres, i počne odmah kopati. Zemlju i kamenje odbacivao je na stranu i skoro je stajao do pasa u jami. Kad su žene sišle sa stepenica, da pogledaju njegov rad, vidješe, da je iskopao grob.

Sad je nastalo puno ljeto i bio je sparan dan mjeseca kolovoza, i kad je Brigita sjedjela za sto-

lom, sa svima svojima oko sebe, naložila je po običaju meštru Petru, da čita naglas iz Biblije. Prozori bili su napola pokriti radi sunca, i za čitavog objeda čuo se udaljeni šum glasova i zvono je zvonilo na Kapitoliju.

Jela je bilo dosta i čaše pune vina, jer premda je Brigita sama jela malo, nije ljubila pretjeranog nedostatka za stolom. Isto zadovoljstvo kao svagda inače sjalo je također iz uskoga lica meštra Petra. Sjedio je prema njoj na drugom kraju stola i s obiju strana imao je mlađe kapelane Gudmara i Magna, koji su dugi i mršavi zurili u kositrene tanjure. Prior iz Alvastre naoblačio je crne sastavljene obrve i nadimao usta i usred štiva činilo se, da mozga o moći manastira i Brigitinoj veličini. Petar Krojač svraćao je kadikad ocjelno-blistave i sjajne oči na ormar, gdje su dvije njegove mošnje bile pomnjivo spravljene, a gospođa Franciska Papazurijeva, gostoprima vlasnica palače, koja je danas bila pozvana, pomagala je jednako nespretnomu švedskom rukotvorcu puniti kupu. Bila je bujna i već malo u godinama, a kosu joj je dijelila stazica nad mramorno-bijelim čelom. Svaki put, kad je god meštar počinjao novu izreku, klimala je na njega s osmijehom punim očekivanja, no kad je došao do posljednje riječi izreke, kimnula je na Brigitu.

Karina, koja je imala mjesto među nepomičnim mladim djevicama, pogledala je kradom na meštra, ne će li brzo već doštiti poglavlje, no štijenje odmicalo je sporo od retka k retku. Činilo joj se dapače u njenoj nestrpljivosti, da čita još polaganije nego drugda. Pomišljala je, da su reci nalik na stepenice, i da se on ustavlja za svakim korakom, da temeljito omjeri kamenu stepenicu uzduž i ušir, prije nego se odvaži na dalji korak. Htjela je biti poslušna i povodljiva i slušati štivo, no u isti mah morala je osluškivati zvonjavu zvona i udaljene glasove. Kad je pak čula riku rogova i udarce bubnjeva, malo što se nije zaboravila i viknula. U prvoj uzbuđenosti pritisla je prste na rub stola, da se digne,

ali se predomislila i stisnula ih je mjesto toga još čvršće, da se održi na klupi. Vidjela je, da prior i kapelani i krojač sjede kao gluhi za svaki zvuk, koji je dolazio iz grada. Samo je Tomaš Tucak šaptao sa svojim susjedima. Sjedio je koso prema njoj među oba talijanska redovnika, sav pokriven kosom, koja mu je padala na šiju, tako da je bio nalik na bijeli oblačić, i bila bi rado znala, što mu je na srcu.

Buka se približavala i raspadala u raznolike i određene zvukove. Zvonilo je, kao kad bezbrojni drveni maljevi u taktu udaraju o zemlju. Razumjela je, da je to odio vojnika, koji je išao na Kapitolij, i znala je, da Cola di Rienzi, pučki tribun, jezdi sada u Rim uz bok papinskog legata.

Prošlu nedjelju, kad je bila na misi u Aracoeli, čula je bijelo odjevene žene, kako vježbaju pozdravnu pjesmu, i ispoređivale su ga s olimpijskim glasnikom, koji dolazi opet probuditi najplemenitije sjene starog vijeka. Kad se sjetila ljepote i radosti mladih pjevačica, zaboravila je sasvim slušati meštra.

Tada zakuca Brigita na sto i oči svih najednoč se obrate Karini i jednako se brzo spuste, — i tako je sjedjela sa svojom sramotom i krvavo crvenim čelom. Meštrove latinske riječi miješale su svoj žamor sa zvekom oružja, ali nakon svake riječi on je stajao i prevodio sve doslovce švedskim ukućanima, koji su stajali duž zidova ili su dolazili sa zdjelama i pladnjevima.

— Finis, amen! reče napokon i zaklopi knjigu. Svi su ustali, da izmole molitvu po jelu, no pošto Brigita nije ustajala, morali su opet sjesti. Priklonivši se k laktu zastrla je oči rukom.

Prior nadme usnice, vrpoljio se nestrpljivo na klupi, kucao je sandalama o pod i pomicao pehare.

Brigita odigne glavu i baci nekoliko riječi pravo preko stola:

— Pučki tribun je ciceronijan!

Tomaš Tucak nasrne i stisne šake nad njenom glavom, kao da će je satrti.

— Ako se ne kroje svi plaštevi prema tvojim leđima, odmah pootvaraš pakao. Zar bi voljela, da zločinac Monreale, onaj riđobradi, nameće ucjene na zemlju, jer svaku nedjelju poklanja desetinu Crkvi, pošto je sav tjedan otimao i plijenio ? Ako pučki tribun preuzme vlast, dat će zemlji dobre zakone. Sastao sam se s njim u planinama, kad je bio bjegunac. Zlatne rese nosi pod odijelom kao ti i viđenja je imao kao i ti i razgovarao sad s Nebeskom Kraljicom, sad s poganima u Orku... Slušaj samo, što se događa vani!... To nijesu više plaćenici, koji stupaju... To su prestrašeni koraci, koji bježe. Da otvoriš okna, vidjela bi svu poljanu prekriljenu žutim haljinama. To su židovi, koji se šuljaju, da pozdrave pučkog tribuna, jer znadu, da ne će više biti progonjeni. Sad i ja smijem na ulicu, jer nijedna lomača ne će više biti zapaljena u Rimu, ali crkve će se tresti.

— Hoćeš li šutjeti, rđo! zagrmi prior i skoči sa klupe. Služinčad pripovijeda, da si grabancijaš i da se baviš tajnim naukama, a naša gospođa previše je dobra, pa drži svoje obećanje i daje ti skrovište.... Ne čuješ li, kako u daljini počinju zvoniti zvona, gotovo kao vani na ladanju, u Campagni... Zvone kao teški, spori koraci bosih ljudi i drvenih križeva, koji kucaju o crkveni pod. Ono zvono poznajem dobro. To je Lateran. Još stoji Petrova stolica na četiri pouzdane zlatne noge.

Tomaš Tucak ode k prozoru i pritisne uho na ziraljku.

— Samo vi lijepo svi šutite. Čujem još jedno zvono, ali iz velike visine, kao iz uzduha. To je Ara Coeli. To je moje zvono. Nijedno zvono na svijetu tako ne zvoni. Samo da ga slušam, mogu prostajati ure pred crkvenim stepenicama... širokim i beskrajnim stepenicama, načinjenima za puk, za one nebrojene, kojih po pedeset stanuje u kući i koji

svaku godinu imaju više djece. Čuvaj se toga zvona, priore, ono visi blizu Kapitolija!

— Vrlo bih se varala, reče Brigita, pošto je časak slušala zvona, ako nijesam i ja razgovarala s pučkim tribunom. To je bilo ono jutro kod Svetog Lovrinca u Panisperni, gdje mi je neki putnik onako s visoka naznačio, da zna više o svijetu, više nego ja. Neka slutnja reče mi mahom, da je to pučki tribun, premda sam šutjela.

Karina skoči, a s njom poustajaše svi drugi. Stali su u krugu oko Brigite, i ona nastavi:

— Govorio je ubavo i oholo... da sakrije drhtanje. Njegov put nije tako prav kao naš. Neprestano zastajkuje na raskršću i htio bi ići na oba puta najedamput. »Dopustite, da budem jedan od vas!« govori puku, ali kad potišteni siromasi hoće da se uhvate za njega, on već stoji među kamenim bogovima na Kapitoliju. »Budi naš!« kliču kameni bogovi, ali bez odgovora odlazi k remetama i muca: taština nad taštinama!

Tomaš Tucak okrene se s očima punim prijetnje.

— Ako kad čovjek bude mogao nositi purpur u istini i kreposti, to je on.

— Zato počekajmo, Tomašu, što donese vrijeme, i uzet ćemo nauk od onoga, što će se dogoditi. Purpur zna biti zaražen gubom.

— A vjeruj mi ipak, gospođo Brigito...

— Molitvu poslije jela! odgovori ona kratko, ustane i pljesne dva puta rukama.

Kad su očitali molitvu, pohita Tomaš Tucak gore na krov, da vidi ulazak tribunov, a oba talijanska fratra i gospođa Franciska odu za njim.

— Kako ste vi muževi tako vješti i sa svim odmah gotovi, reče Brigita i počne pospremati stol, i ne iznenađujem se, da znate razbirati i govor zvona. Meni je svagda radost slušati vas. No sad je svršetak jela... a ne mogu tajiti, također i svršetak novaca. Moramo pomišljati, da prodamo ne-

što od svojih pripadnosti, no danas se po svoj prilici ne trguje... Karina, zašto stojiš kod vrata?

— Mislila sam te moliti, mati, da smijem ići za drugima na krov.

— Moli radije onoga, koji može više nego ja, da dobiješ duh poslušnosti. Moji ubogi čekaju dolje kod vrata kao obično, da dobiju ostatke jela.

— Pa sami nemamo više druge hrane u kući, mati, a novci su se potrošili.

— Time neka se stara sutrašnji dan, uzmi vrč, a ja ću kositrenu zdjelu.

Sišle su zajedno u predsoblje i kad je Karina jaktom otvorila vrata, čula je mater:

— Gdje su moji prosjaci?

Stepenice bile su prazne.

Meštar Petar, koji je također bio otišao gledati sprovod, ozove se s krova:

— Tvoji prosjaci skaču danas oko pučkog tribuna. Hromi plešu, nijemi viču, i na svekolike dažde novci od čista srebra... Na toj strani kuće, gdje vi stojite, nemate pogleda, ali odavle ozgo mi vidimo sve. Pučki tribun jaše gologlav i u plaštu kao prikaza iz palatinskih grobova.

Karina držala je još vrč, ali kad je htjela poslušati, što govori meštar Petar, udari vrčem o drvena vrata, tako da se odbilo uho.

— Mila mati, zamoli, ne srdi se. Posljednje dane bolesna sam i slaba, jer su otrovne pare u uzduhu. Zdravlje bi brzo došlo, kad bih na neko vrijeme mogla otići kući... Ja bih htjela kući, mati!

— Kušaj se još po godine. Jedno ću ti reći, odabrala u životu što mu drago: tvoj put neka je prav!

Mati i kći vratiše se šutke.

Brigita izvadi svoje pisaće sprave i kad je pri tome otvorila ormar, stade Karina do nje, da vidi krunu gospođe Gisledottere.

— Krunu morat ćemo prodati najprije, reče Brigita.

— Radije drugo nešta, mati. Ako je ne smijem nikad nositi među svijetom, mogu li je katkad staviti na glavu, kad sam kraljevskog roda?

— Znam, Karina, da si tu krunu zavoljela, ali steći ćeš drugu kud i kamo neprolazniju. Uzmi krunu gospođe Gisledottere k sebi, i kad te srce ponuka na poslušnost, predaj je meštru Petru i zamoli ga, da s njom ode k zlataru.

Karina uzme krunu u ruke i Brigita zatvori za sobom vrata i sjedne za sto. Umočila je čapljino pero, ali je šarala po papiru i nije pisala.

— Moje ubogo milo dijete, šapne, kako to peče mlado srce!

Sat za satom bučilo je klicanje po ulicama i trgovima i noću planulo je toliko kresova po brdima, te se činilo, da sav Rim gori.

Tada dođe Petar Krojač i postavi se uz Karinu kod prozora. Nekoliko poluuvelih cvjetova ljubičice visjelo mu je na ovratniku, ali na leđima imao je uprtnjaču a o pasu privezanu pljosku.

— Moramo prodati krunu, reče Karina i igrala se s njom kao s lutkom.

— Moja draga, odgovori Petar Krojač, onda sam došao kao pozvan. Samo bih morao govoriti s materom Brigitom. Znam, da joj se premaklo novaca, a danas sam vidio toliko srebra, kako dažđi na pločniku, da mi se zamantalo. Vrijeme je, da prior i ja sad lijepo kažemo zbogom i krenemo se opet na put.

Karina ode i pootvori oprezno vrata Brigitine komore. Ondje je vladao sumrak i samo je viseća lampa pred slikom Blažene Djevice širila slabo svjetlo. Umorna legla je Brigita na jedan sat da prospava na samome stolu i počivala je sasvim pružena i nepomična.

Karina zatvori opet tiho vrata.

— Mati spava.

Petar Krojač gužvao je putnički šešir i brojio na njemu školjke. Najzad reče:

— Pozdravi dakle mater, kad se probudi, da joj zahvaljujem na gostoprimstvu i što sam je opet mogao vidjeti i slušati. Moje obadvije mošnje neka sebi ostavi za se i za svoje siromahe. Poći ću sad kući u Švedsku s praznom uprtnjačom, da nijesam stupio na tlo Svete Zemlje, ali kad drugi put opet uštedim dvije nove pune mošnje, doći ću iznova, i mati, da mi plati dug, mora ići sa mnom do Jerusalima grada. Mila, ubava, poruči joj to sve od staroga Petra Krojača.

XI.

SVAKU ponoć bili su buđeni svi u Brigitinoj kući, da izvrše kratku pobožnost, i pospanci, koji su zakasnili, susretali su njen poznati lik na stepenicama, gdje dolazi sa svijećom naklonjenom u ruci i bičem ispod mišice, da ih sa nekoliko udaraca probudi i pedepše. U četiri ustajali su opet sa postelje, da se umiju i obuku, i dan se započinjao.

Karina nije više smjela s drugima hodati u crkve, jer je nekoliko moćne gospode pokušalo da je otmu, pa je sve dugo jutro prosjedjela sama u vrtu kraj košnica s otvorenim legendarom na krilu. I kad je upirala oči u anđela ili pobožne muževe i žene, koji su u zlatu i oblačnoj modrini bili naslikani na pergamenskim listovima, počinjala je često sniti snove materine i čula je šum lišća oko nesagrađenog još manastira u Vadstenskom zatonu. Ipak je s radosnim stiskom ruke pozdravljala meštra Petra, kad bi napokon došao kući i položio Esopove basne na legendar i počeo je učiti latinskom jeziku.

Čim je bila gotova, posjedale su druge djevice uz Karinu na klupu i tad ih je vježbao u himnama, što je sam napisao. Dok je žuto jutarnje nebo svijetlilo kroz granje pod čemprese, mladi glasovi punili su uzduh tihim klicanjem. Ako su pjevale osobito jasno i lijepo, događalo se zatim često,

da je kazivao koje od pošljednjih otkrivenja Brigitinih napamet, i tada im se činilo, da su se šipkove ruže razvijale, da slušaju, i da su čempresovi prestali šumjeti.

Sasvim straga u vrtu, kamo se rijetko tko provukao kroz zarasle mrčike, bavio se međutim Tomaš Tucak u spilji, koja je bila pod kulom. Sagradio je peć od nekoliko kamenova i u olovnoj boci pripravljao je gospođi Brigiti crnilo od babušaka, gume i vina. Zmijske kože i kosti i ptičje lubanje visjele su o svodu nad njim, i kad se dobro uvjerio, da ga nitko ne će smetati, odgurnuo je odmah olovnu bocu na stranu i pristavio mjesto nje na vatru kipuću tavu. Okolo naokolo ognjišta nacrtao je u pijesku pentagram ogorjelim lučem od heretičke lomače i bacio je na tavu tri prstoveti crvenkaste zemlje, koju je prošlu noć bio donio sa grobova Domicijanskih, gdje je mrak odjekivao kriještanjem bjesova i prokletih. Onda se napio tajnog pića, da dobije pomoć duhova za dalji zemaljski život. Na čas uzmakao je njegov strah od smrti, tako da je mogao opet tražiti ljude i sjedao je s ostalima oko meštra. Jedva je za dan okusio hrane i govorio je, da je glad raskoš prema mukama, koje je pretrpio u carstvu smrti. Sjedio je među mladima kao sablast prolaznosti, ali u časovima odmora pripovijedao je šaputavim glasom o pučkom tribunu. Karini su sijevale oči, jer nikad prije nije bila čula o neobičnijem junaku, i žudjela je za njim i bojala ga se i govorila je zlo o njemu, premda nije tako mislila.

Događalo se često, kad se Tomaš Tucak odviše raspripovijedao, da se iz kuće javilo nekoliko oštrih udaraca, i odmah su sve odlagale švelo, jer su se sjetile, da su se zabavile i da imaju svaki dan prije jela pomoći Brigiti nahraniti dvanaest ubogara dolje u predvorju.

Jedno jutro, kad je Karina sjedjela sama i čitala Vitae patrum, probudi je od misli zvonjenje s Kapitolija. Čula je za vrtnim zidom, kako

se nekoliko pastira razgovara, da je pučki tribun dao pogubiti Monreala, ali će baruni zacijelo osvetiti smrt onoga razbojnika, jer im je bio srčan pomoćnik.

Ugasila je odmah lampu, prestrašivši se nemirnog svjetla na stablima, i kad je odzvonio posljednji kucaj zvona, sjedjela je u dubokoj tami.

No muževi su se vratili iz crkava ranije nego obično. Ali meštar smućen i tjeskoban počinjao je obuku i ni jednom riječju nije spominjao, što se dogodilo. Dapače i Tomaš Tucak bio je malorjek i nesabran i ni slijedećih dana nije prekinuo šutnje. Svi u kući kao da su se dogovorili, da nitko ne će više spominjati vanjskoga svijeta, nego da će samo čekati i gledati budućnosti ususret. Oba talijanska redovnika otišli su svojim putem i nijesu se vratili, pobožni svećenici ili prijatelji Božji nijesu više kucali na vrata, pa i prosjaka bilo je svako jutro manje i manje. Činilo se, kao da je uskrsli Rim, koji je pri zubljama osvijetljenim svečanostima praznio čašu vina među ovjenčanim kamenim bogovima, također zaboravio zatvorenu kuću. Kadikad uzimala je Brigita meštra potajno na stranu i izabrala ovaj ili onaj predmet od svojega imanja, da ga ode prodati, i tihe odaje bile su sve pustije i praznije.

Karina i Brigita natjecale su se u vršenju najnižih poslova, i hodile su s čabrovima i vedricama kao sluškinje. Tada se dogodi jednoč oko podneva, kad je Karina imala prostrijeti za tri uboga siromaha, koji su onamo još dolazili, da joj je Brigita uzela zdjelu iz ruku i rekla:

— Pučki tribun drži večeras običnu svečanost na Kapitoliju i pozvao je na nju plemenitije gospođe u gradu, domorotke i tuđinke. Mnogima od najvišega staleža poslao je osobit poziv... a nama nije. Možda zna, da stanujemo kod njegovih neprijatelja u Orsinskoj četvrti. Naskoro nitko već ne će ni znati, da smo još u životu. Stoga ćeš ići na festu, Karina. Ja sam odviše ostarjela i sijeda,

i zublje i smijeh čine mi teškoću u duši i samoću u srcu.

Karina se prepane. Godine je čeznula, da smije ući među ljude, da joj progovaraju viteški mladići i da kao kraljeva rođakinja sjedi nakićena uresima i častima, ali sad opazi, kako se ne znajući promijenila i uživjela se u mir, u kojemu je provodila svoje godine. Kad joj se žuđena radost pružala kao dar, napunjala ju je tjeskobom.

— Mila mati, zamoli, ostavi me doma!

— Ako se ne budeš iznova navikavala običaju i vladanju na gozbama moćnih, u kakvoj ćeš biti neprilici, kad me ostaviš i odeš kući! Hodi sa mnom, da otvorimo škrinju!

Otišle su u Karininu sobu i otvorile škrinju i stanu razgledati, šta je još ostalo od starog sjaja.

Zelena svečana suknja ležala je ondje još neprodana, ali trebalo je mnogo krpati i pešnjati i mlade djevojke morale su doći s iglom i svilom. Ovdje ondje prekidao se posao stalno određenim urama pobožnosti, no kod objeda Karina nije uzela ništa osim malo razređenog vina i što se dan većma nagibao k večeru, to je tjeskobnije kucalo srce. Napokon bila je oprava toliko gotova, da ju je mogla obući, i ruke, koje su drhtale od revnosti, pomagale su joj uplitati u kosu uplitnjake i staviti krunu gospođe Gisledottere. Sad je bila pričvršćena odviše duboko na čelu, sad odveć visoko na tjemenu, i djevojke su neobičnom pojavom tako bile očarane i govorile su i šaputale, da je Brigita morala sa svom oštrinom vikati na njih. Uzela je sama krunu i postavila je, kako je pristajalo, i obiđe jednom oko kćeri, da se temeljito uvjeri, da je sve u redu. Tad opazi, da je na boku popustio šav. Provukla je ruku pod podstavu i izvrnula tkaninu i prihvati čvrsto svilu i tkanine i šila je i stezala uzliće, bez duše i sa žurbom, kao da sprema nevjestu.

Zatim iznova počne ogledati kćer i stane pred nju.

— Tvoje oči nekako mi se ne sviđaju, Karina. Nemaš danas, kako se čini, lijepa dana.

Namočila je lanen rubac u žbanu vode, priložila na čas k očima i onda ih je oprezno i vještački brisala vunom.

— Sad je već bolje i vidi se, da si kraljeva rođakinja.

— Mila mati, zamoli Karina još jednom i pane na koljena sklopivši ruke, ostavi me doma.

— Ne, moraš ići! odgovori Brigita i digne je i odvede je za ruku u stojnu odaju tako ponosito, kao da još jednom vodi kraljicu Blanku i kao da i sama ima sve njene dvorske gospođe u svojoj pratnji.

— Žena i mati... prošapće meštar Petar, koji je čekao za stolom. To se nikad ne da zatajiti!

— Ta gledaj veselo, dijete! reče Brigita i preda je meštrovoj brizi. Ali obori oči i ako ti progovori muškarac, odgovaraj svagda ne ili da!

Karina i meštar upute se k vratima i ondje je uzjahala na konja, okružena od pet svjetlonoša i deset muževa, koji su nosili sulice i koji su za posljednji Brigitin srebrni pehar bili najmljeni kao straža. Sa obiju strana konja išle su dvije dvorkinje, a straga je slijedio meštar.

Gore pak na prozoru naslonila se Brigita i ponosito i zadovoljno gledala je dugo, dugo za svojom kćerju, koja je odjezdila na svečanost.

To je bilo polagano putovanje ulicama i izvjedljivi večernji prolaznici gurali su se oko male čete, ali šiljci sulica odbijali su ih natrag. Čim je Karina ujahala u gradsko dvorište pred Kapitolijem, gdje su je gledali sužnjevi iz kule iza rešetaka, otpustila je za neko vrijeme svoju stražu. Jedan gospodičić otprati je s meštrom i objema dvorkinjama u salu. Bila je to ista dvorana, gdje je Petrarka bio ovjenčan lovorom, ali još su se tu zelenjeli gajevi Parnasa, jer su se iz svih kutova dizali svežnjevi lovorovih grana. Odredili su joj mjesto u redu s ostalim gospođama i djevicama

za crveno presvučenom ogradom, a za drugom ogradom kod suprotnog zida bila su slobodna mjesta za rimski puk. Nasred dvorane pred četom mladića, koji su nosili svijećnjake, stajao je četverougli stol i gozba se već započela. Tu su sjedjeli najuzmožniji gosti, koji su bili počašćeni osobitim pozivom, a za stolicom tribuna stajao je željezan muž s njegovom modrom zastavom, na kojoj se vidjelo sunce okruženo zracima i zvijezdama.

Karina je odmah prepoznala pučkog tribuna po istaknutom podbratku ćosave, smeđe brade, no ipak kako je bio nesličan sebi od onoga jutra kod Svetog Lovrinca u Panisperni! Carska toga visjela je kruto navezena, donje ruho bilo je bijelo, na golim mišicama imao je široke zlatne grivne. Ugojio se. Vrat bijel poput krede složio se u duboke navore, kad je god okrenuo glavu, a to je činio gotovo bez prestanka, dok je međutim lukavo žmirkajući na stranu govorio nekome od najbližih uzvanika. Kadikad je pojačao glas, kao zato, da bi ga čuli za pregradom, i onda se upustio u kakvo sporno bogoslovno pitanje ili je razlagao pokraćeni natpis na kakvoj nedavno nađenoj starini. Raspaljivao se i silio je i protivnika, da se raspali. Onda mu je izbacio oštru strijelu pravo u lice, da ga uz smijeh ostalih uništi, otisnuo bi ga natrag u podaničko mučenje, stjerao ga na sam rub ponora i konačno ga pustio u dubinu kao odsuđenika i obratio je svoju milost na druge. Kad je pak opazio, da očiti poraz napunja protivnika osvetljivom zlobom, koja je na daleko sijevala iz njegove šutljivosti, i sjetio se, da je protivnik moćni poklisar iz Padove, valjalo mu iznova pokušati, kako bi mu se oprezno približio, lukavo ga izmamio iz propasti, zabliještio ga i očarao i najzad ga pozdravio kao iznova nađena prijatelja, da ga nanovo povuče za sobom u igru, u natjecanje za moć. Tako se r'vao bez kraja. Nikad nije počinuo i nije zaboravio sam sebe u nekoliko nepromišljenih riječi izbačenih ofrlje. Sve vrijeme morao je slušati i vrebati,

kušati i zavoditi, miran samo na oko, neprestano bdijući nad vlastitim dostojanstvom.

Najednoč stane časom razgovor duž čitave trpeze bez ikakvog vanjskog uzroka, samo stoga, jer nikome slučajno ništa nije na um palo, o čemu bi, hineći zanimanje, mogao sa susjedom govoriti. Tribun pogladi u neprilici bradu. Tad se napune čaše po deseti put i iznova nasta divlja vreva, iako umornija i stoga sa još bučnijom veselošću. Poklisari iz Rimina i Palerma potresali su rukom jedan drugome preko stola i cjelivali se, ali ni pučki tribun ni gosti nijesu ni riječju takli ono jedino, na što su mislili : na Monrealov sivi osjen, na oglase pribijene po uglovima o oporezovanju rimskog puka i na glasove o novu prevratu, koji su bojažljivo počeli hodati. Domaćin i gosti zveketali su bokalima, ali nitko se nije uzdao u drugoga. Cjelovi i zagrljaji nijesu ulijevali povjerenja, nego su bili samo šahovski potez u općoj igri. Čak i gledaoci su se bojali, da se ne odadu, i crvene ribarske kape mahale su za pregradom. Činilo se, kao da se sjajna trpeza našla na padalištu, od kojega su se zasuni mogli svaki čas otvoriti i pustiti opojenu veselicu da padne kroz pod u tamnicu ili u zemlju, da se nikad više ne vidi. Karinu je zeblo, da su joj zubi cvokotali, i zaželjela je kući u puste odaje i k materinoj kratkoj, oštroj iskrenosti.

Jedan kovač popne se na ogradu. Imao je čisto odijelo i umio se, ali oko očiju i nosa bio je još zagoren. Promišljao je časom, kao da mučke želi ponoviti sebi, što je bio naizust naučio, i onda duboko uzdahne i diže glas. Bio je mnogo jači nego glas pučkoga tribuna, tamne boje, i letio je preko umukle družbe oko stola kao mjedena truba noćobdijina. Izgovarao je riječ po riječ polagano i razgovijetno, kao da se boji, da ne bi zaboravio što od onoga, što je napamet naučio, ili da ne bi pogriješio.

— Ima i drugih žednih ljudi osim tebe, tribune !

Poklisar iz Padove problijedi, a poklisar iz Rimina nakloni se kratkovidno nad bijelim psićem, koji je ležao u zavoju njegova plašta, no pučki tribun ustane veselo. Uhvati dva bokala i prenese ih preko čitave dvorane do ograde i išao je tako blizu mimo Karinu, da su se njene dvorkinje dotakle njegova plašta.

— Viteže ! reče i pruži kovaču jedan bokal. Ako pijem s tobom, pijem sa svimkolikim pukom rimskim. Ne slavim ovdje sebe, nego novouskrsli vječni Rim. Ne mogu prostrijeti stola, koji bi segnuo preko svega grada, za vas sve sa ženama i djecom. Za to treba novaca, dajte mi ih najprije. Ako je u ljudskoj moći sazdati slobodnu republiku samo na temelju kreposti i istine, pokažite to sad ! Druga gospoda zatvaraju se na svojim svečanostima i njihovi vojnici sile puk na poslušnost. Ja nemam druge straže nego vas, Rimljani, i ovdje sam samo po vašoj slobodnoj volji.

Kucnuo se i pio je s kovačem, koji je bokal iskapio i nešto mrmljao, jer je naučio, kako ima vikati, ali nije, kako bi imao odgovarati. Papinski legat, koji je sjedio na lijevo uz stolac pučkog tribuna, s kadifenim klobukom, koji mu je visio niz leđa o vrvci, smiješio se sve to vrijeme u prijateljskom suglasju, ali je stiskao tvrdo krušnu kuglicu u mršavim prstima.

— Ovdje je riječ slobodna, govorio je dalje pučki tribun i lice mu problijedi kao kreda, ali neka bude stoga i dostojna ! Nemam nikakve straže, ponavljam, i ne trebam je, ali naša mlada sloboda treba štitova i kopalja. Stoga bi svaka gradska četvrt imala postaviti legiju za svoju sigurnost, ali za to nedostaje dobre volje i ja sam bio prisiljen izraditi oglas o općem porezu. Ako to može zapanjiti koga, neka istupi i govori !

Smrtna tišina bila je jedini odgovor. Karina čula je šuštanje suhog lista, koji joj je pao na glavu sa lovorovih grančica.

Gospodičić, koji ju je doveo unutra, stajao je do nje i motrio je ne smećući oka. Lice mu je bilo zasjenjeno, ali oči su gorjele kao promašne rupice u limenoj peći, na kojoj je puk na ulici pekao kestenje. Brzo se prikloni i šane:

— Ljubim vas.

— Ne, odgovori mu i pogne oči.

— Kako mogu usta tako nevina izgovoriti tako ružnu riječ? I kako može najplemenitija od gospođa tako brzo prosuditi o dubini mog osjećaja? Ne smijete mi uskratiti časak sastanka...

— Da, odgovori ona i uhvati meštra za ruku i šapne: Bolesna sam.

Ustala je i kavalir joj ponudi mišicu, no meštar pristupi među njih i pogladi ga prijazno po licu i reče sasvim blago i mirno:

— Pet koraka natrag, ako smijem moliti! Najplemenitija od gospođa je kraljevskog roda. Pet koraka natrag!

Kavalir udari srdito po balčaku mača i ustavi se, no Karina je odlazila k vratima s meštrom i objema dvorkinjama. Još jednom se okrenula u sablasnu dvoranu, ali nije vidjela ništa nego papinskog legata, koji je iskrivljena lica i razrogačenih očiju kopao i tražio u krilu izgubljenu krušnu kuglicu, kao da je bila jedan od dragih kamenova u njegovu prstenu.

Kad je izašla u mrak, popustila je svoje stegnute haljine. Na dvorištu napila se dlanovima iz vodoskoka i dok je čeljad nažigala zublje i meštar joj pomagao uzjahati, reče:

— Sad mi je opet dobro... dobro kao materi doma.

Ulice su bile puste i ona je jahala tako brzo, da se meštar morao uhvatiti za uzdu, da on i drugi ne zaostanu. Kad je pogledala k zvijezdama, opomene se svetih. Već izdaleka opazi, da se ne vidi ni pruga svjetla u prozorima materine kuće, i shvatila je, da je starica već legla. Samo je Tomaš Tucak sjedio na kapiji i čekao i prionuo joj za ruku

i cjelivao je i nije je pustio, dok mu nije pripovijedala, da je vidjela pučkog tribuna, i riječ po riječ ponovila sve, što je bio rekao. No kad je Tomaš Tucak čuo o kovaču i sablasnoj tišini u dvorani, rekao je drugima, da zatvore kapiju, i nije otišao na svoju običnu postelju na krovu, nego je uzajmio mač od najmlađeg stražara i otišao po mraku i sam u grad.

Čim je Karina došla u komoru i sluškinje je svukoše, otpusti ih i sama uzme na se prostu haljinu, koju je navikla bila nositi obdan i obnoć. Onda pozove meštra, koji je stajao za vratima.

— Uzmi ovdje krunu gospođe Gisledottere, reče, i prodaj je sutra zlataru. Ali materi nemoj spominjati, novce stavi u mošnju i spravi ih u kut u ormaru.

Meštar uzme krunu i reče laku noć i kad je otišao, utrne Karina svjetlo. Njena postelja sastojala se od male slamnjače. Legla je umorna i pokrije se okrpanim pokrivačem. Uzduh je bio ljetnje vruć i zagušljiv, ali srebrni križ, koji je tvrdo stisnula prstima, bio je ledeno studen i ona se okrene na stranu i zaspi gotovo u tren oka.

— Mati draga, mati, mati! govorila je katkad iz sna.

XII.

DRUGO jutro Karina uzme iglu i škare i siđe u vrt do spilje, gdje je tava Tomaša Tucaka još stajala na ugaslom ognjištu. Napunila ju je do polovine vodom i naložila oganj. Onda iščupa nekoliko žutih cvjetova, koji su rasli podalje od staze, i odreže korijenje i metne ga u vodu. Mrčike pred spiljom sakrile su je, no dok se zabavila ovim tajanstvenim poslom, čuje nekoga gdje dolazi. I zađe odmah na drugu stranu i prekrsti ruke na leđima i kad je došla do ulišta, hinila je, kao da pred njima stoji zamišljena.

Bio je Tomaš Tucak, koji je k njoj dolazio po stazi, da je potraži. Imao je povezanu mišicu, a oko glave sivu krpu.

— Vi ste jedina, s kojom mogu govoriti, počne i stane tik do zadnjeg ulišta ne hajući za razdražene pčele. On je poginuo! Otišao sam noćas na Kapitolij i stao među puk i čekao sam, dok bude bijeli dan. »Ti, tribune,« vikalo je mnoštvo, »porez na vino i so, to je porez na sirotinju!« A kad je kamenje počelo letjeti kroz prozore, izašao je preobučen i nagaren u licu čađom... ali nije daleko došao na miru. Sâm sam stajao u stisci i morao sam samo šutjeti i sve gledati. »Mir, vitezovi,« rekao je svjetini. »Mir, vitezovi!« U isti tren probilo mu je tijelo ubojito oružje... i sad će žuti židovi odnijeti njegovo mrtvo tijelo i spaliti ga na lomači od trnja i pepeo razbacati... Ništa na svijetu više ne mogu vjerovati, u ništa se ufati, nego u dan, kad se sotona digne iz ledene pećine, da sruši nepravednog boga i vrati ljudma sreću. Sunce izlazi, kažeš, svako jutro, ali je li ono uzvišenije od drugih zvijezda na svodu i ne živimo li u jedinoj dugoj noći? Mjesec izlazi, kralj rogatoga kukca i jegulje, i kad nam svijetli u lice, jecamo u neizrecivoj tuzi. Nije li mjesec pravi blijesak dana, koji nas budi k punoj svijesti, tako da se poznajemo? Djeca se rode i otac čuva oganj na ognjištu, da se zli duhovi ne približe, ali kad je odraslo dijete do dobra čovjeka? U kući tvoje matere tražio sam duševni pokoj, ali ni tu ga nijesam našao.

— Materin sat nije još došao, ali nije daleko! odgovori Karina.

Tomaš Tucak mučeći okrene korake natrag prema kući. Kad je otišao i ona se uvjerila, da su svi otvori zatvoreni, uđe opet u spilju.

Korjenčići već su se kuhali na tavi, da je cvrčalo, i ona je bila čula nekoč u mladosti od jedne koludrice, kako ima pripraviti i upotrijebiti otrovni sok. Odmakla je tavu i prije još nego ju je postavila

na zemlju, mahala je njome, da ohladi vodu. Onda uzme iglu i izbocka oba obraza i rupice natare smeđim talogom iz još vruće tave. Napokon uzme škare i odreže pletenice do same glave i baci ih na oganj. Kad je sve bilo dovršeno, pritisne ruke k očima, kao da se boji, da će vidjeti sama sebe.

Žestok nasrt vjetra proleti čempresovima, tako da su se savili i ljuljali, a u amfori punoj vode, koja je stajala prislonjena na ulazu u spilju, doplovi listić po zrcalu vodenom. Ptice u uzduhu osavljale su se na krilima, a pčele su se natisle na leta, da se sklone u ulišta prije nevremena, koje se približavalo.

Naglo Karina otkine ruke i sagne se nad vodom u amfori, tako da je vidjela svoje lice. Vrhovi čempresova zrcalili su se tamni i dugi dolje u praznoj dubini, ali voda je bila mirna i Karina je vidjela, kako je već potamnjela koža oko rupica, koje je iglom bila izbola u licu, i kako se stezala u nebrojene fine navore kao šezdesetgodišnjoj starici. Pratila je svojim očima, kako otrov djeluje i kako njena mladost i ljepota polagano, ali neporecivo iščezava zauvijek.

Vihar je šumio dalje u visini i oblaci su letjeli uzduhom, sad dugi kao lađe, sad obli i još obasjani suncem. Sklupčani u velike progonjene vojske jurili su na zapad, da se zaglušnim pljuskom bace u more. Nije opazila, da se dan ohladio i potamnio, samo joj se sažali u srcu stara žena, koja ju je gledala iz vode mladim i očajnim očima.

Prebacila je rubac preko odrezane kose i navukla ga na čelo, što je mogla dublje, i odšuljala se zatim k ognjištu u prostoriji na dvoru, da učestvuje u dnevnim poslovima. Opazila je odmah, da joj Brigita nije nazvala dobro jutro, nego joj se uklanjala u plahoj neprilici, koju je uzalud nastojala sakriti pod ravnodušnom i tvrdokornom šutnjom. Kad su se susrele, gledala je mati u stranu i hitala je žurno iz sobe ne dotakavši se ni jednim pitanjem svečanosti. Nikad prije nije Karina tako

spremno birala najteže poslove i radila s takvom tihom revnošću, no Brigita je najvoljela ići za svojim poslovima i činilo se, da je upravo tako slijepa kao i najstudeniji zid.

— Dobit ćemo danas na objed mnogo prosjaka, reče Karina, da bi je namamila na razgovor. Sad će se opet vratiti, kad su na Kapitoliju prazni lonci. Vani u predsoblju prava je stiska.

— Da, odgovori Brigita zlovoljno i pohita van.

Karina, koja je drugda osjećala zebnju i drhtala od ispitljivih očiju materinih, nije znala, kako bi sebi tu promjenu tumačila, i sama je sebi u njenoj prisutnosti izgledala zbunjena i voljela se ukloniti na stranu. Kod jela vladala je duboka šutnja, koja je bila prekidana samo molitvama i meštrovim jednolikim čitanjem iz Svetog Pisma, i ako je Karina koji put bila rastresena, nije ju više budilo prijeteće kucanje na sto.

Kad je nastala večer, bila je umorna od posla i išla je brzo na počinak. Časak je sjedjela u mraku i osjećala je na obrazima, koji su pekli, kako su se navorali i otvrdnuli. Opazila je, da je usnula i tvrdo zaspala, tek onda, kad je čula, kako su vrata škrinula, i dremovna sjedne na postelju.

Brigita je ušla držeći koso u ruci voštanicu, koja je kapala, i sa bičem pod mišicom, da je probudi za ponoćnu pobožnost.

— Zaspala si! reče Brigita.

— Znam, odgovori Karina i mahom se razdramila. Stavi svijeću u svijećnjak tamo na stolu i sjedni na klupu!

Njen glas bio je tako miran, da je Brigita, koja nije bila naučna na takve riječi, oborila u neprilici oči i odmah poslušala. Oštra stara gospođa izgledala je gotovo poplašena, kako je sjedjela s bičem kraj sebe na klupi.

Tada Karina odgrne izdrti pokrivač i dopuže k njoj po zemlji i sakrije glavu u njenu krilu.

— Mati, reci mi jedno: zar se ne opomeneš nikad oca, koji počiva doma pod grobnom pločom?

Zar se ne sjetiš nikad Egarda? Ne čuješ li nikad, kako te zove iz groba?

— To čujem često. O, moj najslađi Isuse, oslobodi me iz ovoga zemaljskog života, koji mi je što dalje sve veća zagonetka i gdje ti nitko ne može služiti bez tjeskobe savjesti! Slijedi me, kažeš, i ja te slušam i slijedim te, ali na svakom koraku gazim srca... srca, koja na me mrze, i srca, koja me ljube. Slijedi me, kažeš, a činim više zla nego oni, koji te odbaciše.

— Mati, nemoj govoriti sad o svojim molitvama. Hoću da te pitam. Hoćeš li biti jača, hoćeš li biti srećnija, ako ti jedno od tvoje djece pane oko vrata i kaže: Ne shvaćam zagonetke i čujem, kako nas zove iz grobova, ali glas me zove, koji je još jači. Ovaj glas kaže: U žalosti živjet ćeš među ljudma i u mukama savjesti sjećat ćeš se prošlih dana, a ipak ići ćeš dalje, do posljednjeg časa, kako si putovala, jer ja sam stajao svaki put na raskršću i opominjao sam te i ja sam ona dobra volja i ushit, koji gori u tvome srcu.

— Kad bi koje od moje djece ovako meni progovorilo, imala bih jedno dijete manje i jednu sestru više. A sad si te riječi izrekla, Karino. Stekla sam sestru i pomoćnicu i nijesam više sama.

— Mila mati, dopusti, da ne trebam odlaziti doma. Još znam zaželjeti se zemlje, gdje sam imala prijatelja i imanje, ali nijesam više ona, koja prije, i bez radosti bih sjedjela kod naših i čeznula ovamo, gdje te čujem crtati perom i listati tvoje hartije.

Vjetar drmne prozorima i svijeća bi bila bez mala ugasla, no Brigita je preklonila Karini glavu natrag i pogleda joj u navorano i smeđe lice.

— Sad istom vidim, što se dogodilo. Nijesu li bili ovi obrazi utjeha i radost mojih očiju! Iz oholosti prisilila sam te, da ideš na svečanost, i oholo i ponosito stajala sam kod prozora i gledala za tobom i kod uspomene na to u svojoj neprilici jedva sam ti smjela pogledati u oči. Ukore savjesti u meni kupiš na ukore i sreću na sreću i ponizuješ

me do praha. Nijesam dostojna sreće, koja se sad započela!

Vani u zbornoj sobi čekao je već meštar Petar s priručnom knjigom. Domaća čeljad postavila se duž zidova i svi su imali zapaljene svjetiljke, kojima su svijetili sebi idući iz ložnica. S udaljenim štropotom srušio se drveni strop zaboravljene crkve i dolje na poljani dozivali su se pastiri rogovima, da odvedu koze pod zaštitu kakve puste kuće.

Brigita je sjedjela duboko priklonjena nad kćerju i pritisla je njenu glavu k svojoj i na voštanici za njima kapao je vosak na promaji, tako da je stršio naprijed kao krilo.

Meštar privuče opet oprezno vrata i zatvori ih.

— Obje milostive gospođe vrše noćas pobožnost same, reče. Nitko neka ih ne smeta.

XIII.

PROŠLE su godine.

Pod čempresom kod iskopanog groba u vrtu stajala je Brigita s pozlaćenom krletkom, koju je nedavno bila dobila na dar od nekog kardinala. Otvorila je vratašca i oslobođeni sužanj razvi krila s radosnim cvrkutom i diže se u sunčani uzduh. Sjela je na klupu i gledajući za pticom, koja je otprhnula, mislila je na svoj vlastiti život.

Vidjela je poslanike, koji su s manastirskom regulom u uprtnjači putovali u Avignon, gdje je Klement VI. dovršio život, kako je prorekla bila, kad je munja rastopila zvono Svetog Petra. Mučaljiv i oskudno odjeven kao redovnik sjedio je nasljednik Inocencije VI. u obijeljenoj odaji, dok su u dvorani pod njim svirale frule i kvinterne kao prije, a ljubavne začinke sjetovale vani na mjesečini. Vidjela je poslanike, gdje se vraćaju i javljaju, da je Inocencije umro, i opisuju škrinjicu sa zaprašenim spisima, gdje je manastirski list bio zametnut bez potvrde. Čuj! Kako je šumjelo mnoštvo na Anđeoskom mostu i kako su zvonile srebrne trublje

pod stubištem Vatikanske basilike! Minula je duga noć. Urban V., novi papa, jezdio je rimskim ulicama i gologlav vodio je car njegova bijelog ata za uzdu. Držao je oglav tako čvrsto, kao da se odlučio nikad ga više ne pustiti, i njegovi kruti brci krivili su se o prsa, ali postrance gledao je ispitljivo na puk. Nije se opomenuo Brigite, koja je pozivala i prijetila i pobijedila. List, koji mu je sama položila pred šiljate crevlje od kadife, digao je tajnik i odnio k sebi i rekao, da je hladan i suh i bez obične njene inspiracije. Petrarca, koji je kasnije zaiskao, da ga vidi, počeo je usred čitanja govoriti o nečemu drugom i zaboravio je svršetak. Na nju nije mislio car, nego samo na moć i varave planove i veliku državu. Ali kako ju je zagrlio Sveti Otac, kad je pred njim klekla sa svoja dva sina! Kao franceski učenjak sjedio je crkveni knez u stolici i za sve je imao ljubaznu šalu o njenoj opravi ili o vremenu i vjetru. A ipak mu se činilo, da je uzduh tako otrovan, da će brzo opet okrenuti u bijeg sa svim svojim dvorom. Tada je došla ona strašna noć, kad je žestoko otputila meštra Petra iz komore i sjela i pisala i pisala i slušala gromove, kako grme u visini. Uzela je palicu, da se natječe s bjeguncima. Stigla ih je u Montefiasconu, ali iz bojazni za svoj kardinalski klobuk nije se usudio prijatelj, kojemu je predala plameni list, predati ga Njegovoj Svetosti, i zato je to učinila sama. Kako se dobro opominjala bojažljive strave, s kojom su joj se svi uklanjali, kao da su već začuli škripu tamničkih vrata! Sama je ostala stojeći usred odaje i nastavila je govoriti glasno i dugo, dok je nije naposljetku papa k sebi privinuo i blagoslovio. Ali ipak je nastavio put, da se istom na smrtnoj postelji opomene njena proročanstva i svoje bliske smrti...

A manastirska regula, koju mu je predala bila s prijetnjom, ako joj je ne potvrdi bez novaca, da će joj dosta biti potvrda Božja? Promijenio ju je po svojoj misli i onda potpisao. Neprestano morala je biti stari boj. Znala je, da toga ne bi ni-

kad izvela, da je mučke i nepoznata išla svojim putem i sklonila se u siromašno putničko prenoćište, neviđena i nečuvena. Sad su dolazili najodličniji Rimljani i nagovarali je, da barem jednom pohodi njihove palače, i često je u svečanoj dvorani nastala tišina, kad su na vratima opazili njen tamni i trošni plašt. Sad je kardinal, koji se nije usudio predložiti njen list u Montefiasconu, sam sio na Petrovu stolicu i nadio sebi ime Grgur XI. Uz desno uho stajao mu je jedan vijećnik a uz lijevo drugi i oba su brbljala najednom, i bojažljiv i prevrtljiv mašao se brevijara i bula; no često je sjedio njegov nuncij i čekao za vratima Brigitine komore, da sasluša njen konačni sud i savjet.

Naslonila se o pozlaćenu krletku i gledala je za odletjelom pticom, koja je davno već nestala.

Uzalud nije živjela. Moćnija od gdjekojeg biskupa sjedjela je u svojoj kući i ljudi nijesu više od nje zazirali niti su je prezirali. Osjećala je, da uzduh oko nje nije studen i zagušljiv kao prije, nego blag i topao. Mnogi su je žalili radi svih oborenih nada, ali nije li to bila priča bezumnih ? Zar joj ne bi klonula duša i ne bi li sjedjela umorena i ravnodušna, da nije više nalazila otpora ? U njenu srcu gibala se tako živa radost i blaženstvo, da toga plamena nijedan otpor nije više mogao ugasiti.

Uzela je krletku i vraćala se polagano kući. Mislila je na dvorove i gradove u otadžbini — i na one, koji su sada vladali. To je bila nova zemlja i gospoda, koje nije poznavala, pripravljena na šumskim stazama sa svojim družinama. Njena kći Ingeborga odrasla je i umrla u riseberškom manastiru, prije još nego se zaplela u mreže ovoga svijeta, ali kako je njoj samoj bila slična njena druga kći, ona oštra Marta, kad je sjedjela uz komin u dječjoj sobi! Šibu je imala na koljenima, a pred njom na suncu, na zemlji posutoj lišćem stajala je mala kraljevna Margareta u suknjici krutoj kao lutka, ali namrgođena u licu i s neurednom

kosom kratko ostriženom, kao kakav preobučen dječarac. Brigita se nasmijala, kad se sjeti, da je to dijete već tada bila zaručnica ; ali u isti čas sijevnule su joj oči. Vidjela je kralja Magna izopćena, kojega je uništila, tako da su mu gospoda po njenoj zapovijedi otkazala vjeru i poslušnost. Stajao je za rešetkom u kuli, a dolje na Norrströmu krieštali su galebovi, ali on nije mislio ni na zemlju ni na svoje čine. Samo je želio i želio jednu godinu mira. Vrata tamnice otvorila su se i kad se išuljao, navukao je kukuljicu duboko, koliko je mogao, da ne mora ni čuti ni vidjeti, ali seljaci, koji su plastili sijeno, probodoše ga vilama. A gdje je sad počivala kraljica Blanka od svojih plesova? »Pod grobnom pločom u Ringstedu,« odgovarali su seljaci. Brigita je vidjela, kako uzimlju na se kožuhe i putuju k Morskim kamenovima, gdje je Albrecht primao poklone, ali mnoga gospoda sa širokim trbusima, koja su se postavila najbliže za njim, govorila su tuđim jezicima, i opet je nastalo mrmljanje i buna. Bilo bi mudrije, da je narod izabrao kojega od njenih sinova. Ali dobro da su izmakli napasti !

Kad je unišla u stojnu dvoranu i odložila krletku, izađe joj ususret Petar Krojač, koji je prije nekoliko nedjelja došao iznova u društvu priora i drugih švedskih ljudi. I njena oba sina Karlo i Birger bili su sad u Rimu i čekali su u predsoblju.

— Dakle, mati Brito! reče Petar Krojač i u svakoj ruci držao je po jednu sivu mošnju, punu novaca. Sad možeš platiti stari dug i sprovesti me u zemlju Kanaansku. Sve je već spravno za odlazak i čekamo samo, dok se obučeš. Pred kućom stoji Latino Orsini sa svojim oružnicima, da te časno isprati komad puta. Čuo sam doduše, da ti je sam Krist u otkrivenju zapovjedio, da pođeš na dalek put, ali se ipak bojim tvojih mnogih godina i grčeva.

— Svi ćemo se vratiti osim jednoga, odgovori Brigita i ode gore da se obuče.

Kad je došla u stojnu dvoranu, izula je obuću i sišla je bosa i šuljajući se k prozoru, ne usuđujući se ni taknuti škripljiva vrata svoje komore.

— Spava li Karina ? upita meštra. Treba da se odmori za dalek put i ne smijemo je buniti.

Meštar je neko vrijeme prije toga bio slomio nogu i, premda je ozdravio, kretao se polagano i sav se postarao.

— I ona se već obukla, odgovori, ali čuvaj se, da se ne prehladiš od kamenog poda !

— Moja nutarnja radost tako je velika, da bi me ogrijala, kad bih i po ledu išla.

Gledala je od prozora na ravnicu oko Petrove bazilike, gdje je prorekla, da će papa, kad se vrati, načiniti sebi sijelo s visokim zidovima i mnogim zgradama. Humci i livade plavile su se u sunčanoj magli kao snivana zemlja budućnosti. U tome izađe Karina i Brigita se požuri da je zagrli i poljubi i budući manjega stasa od nje morala se pružiti, da joj ispita oči i pogleda obraze.

— Izgledaš ispavana i zdrava, dijete, i tvoji obrazi davno već nijesu bili tako jasni i meki. Nikad više ne će biti, što su bili, ali sasvim uzalud nijesam ih umivala mlijekom i biljnim sokovima... Možda su i moje suze pomogle za njihovo ozdravljenje... Sazovi sad brzo sve ostale ! Mene ne treba nitko čekati.

Meštar dođe, da primi dalje naloge, ali Brigita je već bila otišla.

— Danas ima naš srebrni mišić mnogo posla, mrmljao je s najljepšim osmijehom, ali čini mi se, da je već prestao ujedati !

Brigita se obukla u novo odjelo od glatke i tamne tkanine i kad su se svi skupili na kratku pobožnost, otputili su se od kuće, gdje su zajedno proveli toliko teških i toliko radosnih časova i gdje je ona svaku noć pisala svoja otkrivenja i misli.

Samo jedan je oklijevao za drugima gore u sobama kod slugu, koji su imali ostati doma. To je bio španjolski pustinjak, koji se zvao Alfonso i koji je u mladosti bio biskup, ali je kasnije ostavio sva svoja imanja Crkvi i pobjegao od svijeta. Crnomodra vitica visjela mu je na sljepočici i duboki navori krivili su se oko stisnutih usta, koja kao da su se zauvijek zatvorila oko nutarnjega svijeta plamenova i oluja. Bio je došao k Brigiti s tajnim poslanstvom od pape i sad je nosio u rukama njene spise, koje joj je tako često pomagao ispitivati i popravljati. Zavio ih je u zeleno platno, kojim je bila ovijena nekoč kruna gospođe Gisledottere, i zapečatio je dragocjeno blago, ali nije ga ostavio prije, dok nije čuo zvati svoje ime. Tada ga položi u škrinju u Karininoj sobi, a ključ je privezao na jagnuš, koji mu je pod kukuljicom visio na golim prsima.

Pred kućom se natisnuo puk, i kao vrbovo grmlje što se savija pred vjetrom i pokazuje grančicama na istu stranu, tako su se dizale sve zamazane i blatne ruke k svetici, da smiju taknuti njene haljine. Bogalji tiskali su se k njenu plaštu, da budu ozdravljeni, i bolesno dijete dizali su u košu od muža do muža, dok joj ga napokon nijesu stavili u naručje ; no kad su Orsinovi ljudi digli crveno nebo, koje su htjeli nad njom nositi, zastidjela se i odgurne ih od sebe.

— Hoćete li da mi spominjete, što je nekoč bilo moj ponos ? Ja sam siromašna starica, koja je mnogo griješila i mnogo se kajala i koja zato ide moliti se na Sveti Grob. Zar ne vidite to svaki dan ?

Sakrila se zbunjena iza svojih sinova i sa tankim i drhtavim glasom požuri se da začne putničku pjesmu. Pjevajući i polaganim korakom uputili su se zatim svi rimskim ulicama, a sa strana jahali su plaćenici s kopljima. Gospodin Birger nosio je crni drveni križ, a Tomaš Tucak podupirao mu je mišicu. Petar Krojač stupao je čitavo vrijeme

s mošnjama u rukama, kao da se boji, da ih ne izgubi još jednom, a prior, meštar i kapelani premještali su katkad s ramena na rame do vrha pune uprtnjače. Orsini je premetao kuglice na čislu, ali je na mahove razgovarao o Petrarki, koji je postao ozbiljan muž, a gospodin Karlo slušao je rastreseno i često se smijao. Njegovo lice bilo je bljeđe nego inače i prozirno kao jabuka, ali usnice su bile ugasito-tamne boje, kao da ih je obojio. Za njim je išao pustinjak Alfonso i pratio je Brigitu očima s takim udivljenjem kao kakav zaljubljeni mladić.

Do Ostije ispratio je Orsini povorku sa svojom stražom i ondje je stao da počeka, dok se Božji putnici ne ukrcaju na palubu genovske galije, koja je čekala u luci. Ognjevi bili su zapaljeni od suhe trske i na najvišem humku s ruševinama sjele su mati i kći kao dvije sestre, ushićene i tihe, i gledale su k moru. Gospodin Karlo legao je do njihovih nogu na postelju od bijela zimnjeg cvijeća.

— Mati, reče i zakašlje. Žudim da povučem mač protiv nevjernika i da dobijem zlata i sjaja. Sjećaš li se mojih svagdanjih igara, dok sam bio dječak ? Sad si dobila moć i slavu. Daruj mi sad i kraljevsku krunu, mati ! Onda ćeš vladati u mojoj zemlji.

XIV.

GALIJA se usidrila pod bedemima Castello dell' Oro i kao gomila nedoraslih tritona lijepila se naga napuljska ribarčad za bokove i vesla ili je ronila i iščezavala u smaragdno-sjajnoj vodi. Na provi stajao je gospodin Karlo i kašljucao i razgovarao s Tomašem Tucakom i nikad prije nije tako osjećao u prsima kucanje radosti života.

— Pripovijedaj, pripovijedaj ! reče i gledao je na izbraždene obale. Ovo bi bila država za me !

— Vidiš li krilo manastirsko ondje kod zvonika ? upita Tucak. Ondje je Toma od Aquina, anđeoski naučitelj, imao svoju ćeliju.

Gospodin Karlo nije ga slušao.

— A ondje dalje prema otoku sam sâm bio, kad je Petrarca sadio lovorov grm na Virgilijevu grobu.

Gospodin Karlo otkopča pas, nakićen sitnim srebrnim praporcima, i prebaci mu ga preko ramena ne slušajući, što Tucak pripovijeda.

— Ondje pak daleko na desno diže se krov crkve Svetog Lovrenca, gdje je Boccaccio prvi put vidio Fiammettu.

Gospodin Karlo smijao se ispod brka i raskopča plašt od zerdava i prevjesi mu ga preko pleća.

— Pripovijedaj mi radije o gradu eno prema nama. On je onaj, koji ima moć. Može li se uzeti mačem ?

— Čini se, da ne može, gospodine. Ali dvije zaljubljene usnice mogu ga osvojiti. Kad sam hodao sa svojom kvinternom od grada do grada, pozivali su me koji put kraljici Ivani i svaki put sjedio je nov obožavalac pred njenim nogama... i teško onome, tko nije pao na koljena i poklonio se i njemu. Kažu, da je udovica po treći put.

Gospodin Karlo skine klobuk i stavi ga Tomašu na glavu.

— Je li lijepa... je li stara ?

— Nitko pravo ne može doznati, kako upravo izgleda... Je li stara ? Gotovo tako stara kao ti sam, gospodine Karlo. Četrdeset godina i malo povrh toga, pričaju zlobni ljudi.

— Onda ću uzeti ovu novu zemlju u državu.

Baci se naglavce među tritone u vodu i zapliva k obali.

Putnici ispustili su od straha svoje bisage na veslačke klupe, ali Brigita ih umiri.

— Uvijek je ovako mahnit i veseo. Ako vidi nešto, za čim mu je volja, nitko ga ne uzdrža. Kad je bio mali, morala sam ga svagda o Božiću hvatati za jaku, kad je došao kolač na sto, da ne uštrbne pošećereni kraj prije nego sam moj pokojni muž.

Mokar stajao je brzo na obali i mahao ostalima, i kad su putnici prenijeli na kopno uprtnjače

i torbe, išao je za njima u noćište. Svećenici i redovnici i ubogi već su se skupili, da pozdrave časnu gospođu, da polaganjem ruku iscijeli bolesne, a Karina je dijelila milostinju. Kad je konačno u noćištu Karlo osušio uz kamin svoje odijelo, uzme mater i sestru ispod ruke i odvede ih k prozoru. Nikad prije nije bio vidio takog raja na zemlji. Za zvonicima na vrhovima osovile su se nepomično šume pinija, bezbrižni ljudi, koji su bili nalik na veliku lijepu djecu, igrali se na suncu bez krkih riječi, a u konistrama imali su hrpe voća ili školjaka i riba, koje su se ljeskale kao srebrno suđe.

— Mati, reče, to je ona zemlja, koju sam snivao u svojim igrama!

Nestrpljivo je brojio dane i sate do časa, kad su Brigita i njena družina imale biti primljene na saslušanje od kraljice Ivane u Castello dell'Ovo.

Poput pusta i vrletna školja sa pećinama i obraslim grebenima digla se siva tvrđa i plima je visoko štrcala uz bedeme. Brigita bila je uvedena u otvorenu dvoranu, gdje je nekoč Fridrik II. gledao plesove svojih sracinskih žena, a svod je još sjao od arapskoga zlatnog mozaika.

— Djeco, reče Brigita i uspravi se nešto ponosnije nego drugda, ne smijemo zaboraviti dobro dvorsko vladanje iz starih dana. Sjetite se, kad je uznosita gospođa tako milostiva, da vas hoće pozdraviti, da morate prikloniti lijevo koljeno i poljubiti joj obuću.

Gospodin Birger stajao je do nje u svojem crnosmeđem plaštu, ali s druge strane stajao je gospodin Karlo u plaštu od zerdava i sa srebrnim praporcima o pasu, koji su zveckali na svakom koraku.

Roj hitrih crnaca baci tamjana na usijanu tavu i odvali istočni sag. Na vratima pokaže se dvorski meštar, koji je u golemoj čalmi bio nalik na srebrosjajnoga kukca prevelike glave, i najzad dođe kraljica Ivana. Pod gustom koprenom igrao se sunčani zrak na crvenoj kosi i vrlo obojenom licu,

kao sa bijelom zavjesom na prozornom cvijetnjaku sa gizdavim cvijećem. Njen osmijeh bio je sjajan, ali nepomičan, i imala je glavu šezdesetgodišnje osobe na zbijenu i jaku tijelu stare žene.

— A, reče, tako mi je drago, tako drago... da mogu pozdraviti tako pobožne goste.

— Ako učinim kakvu ludost, onda mi pomozi, meštre! šaptao je gospodin Karlo.

Svi su muževi poklekli i gospodin Birger odmah se sagne k njenoj cipeli, kako je mati rekla bila, ali kad kraljica dođe do gospodina Karla, skoči i uhvati je čvrsto za oba ramena, da se nije mogla ganuti. Onda je slatko poljubi baš na usta.

Dvorski meštar, koji je stajao za njom, potegne mač da udari, ali meštar Petar omilova ga rukom po licu.

— Pet koraka natrag, ako smijem moliti! Gospodin Karlo je također od kraljevske krvi. Pet koraka natrag!

Brigita pogleda u zemlju i navuče rubac još dublje na čelo, ali onda joj proleti dušom svježi lahor i ona stisne ruku s običnom odlučnošću.

— Što bi, bi, reče.

— Bogoljubna gospođa ima nevaljala sina, odgovori kraljica preneražena još, iako s osmijehom. Ali za jedan poljubac nikad još nijesam naredila, da pane dželatov mač... Sad ćete svi ostati kod mene do večera, da zajedno blagujemo.

Sto je bio prostrt u otvorenoj dvorani i premda su valovi udarali dolje o bedeme, uzduh je bio bez vjetra, tako da su zublje gorjele jasnim plamenom. Umiljata u čaru svoje starosti sjedjela je Brigita uz kraljicu i opominjala ju, da se na vrijeme popravi, no kraljica i gospodin Karlo gledali su se neprestance, iako nijesu progovorili jedno drugome ni riječi. Na mahove zazvonila su nad gradom zvona, kratko i brzo, kao od obijesti, a mjesečina je blistala u vodi duž žala, gdje su ribari sjedjeli među mrežama i čamcima.

— Udaj se, Ivano! vikali su mornari na kraljicu, kad su je prepoznali u dvorani. Udaj se iznova, da vojnici dobiju vođu, a tvoje srce da bude veselo kao naše!

Kad su se putnici vratili u noćište, sio je gospodin Karlo kod kamina, a Brigita ga zavije u topao pokrivač i podupre mu leđa jastukom.

— Bolestan si, sinko. Ruke su ti studene kao u mrtvaca, ali čelo ti gori.

— Bolestan ili zdrav, svejedno. Imam sreću na rtu mača, mila mati! Doma puk ropće, zavidna i nenavidna gospoda ratuju, a gospodar zemlje jedva smije bez psovke isprazniti čašu piva sa đumbirom. To za me nikad nije bila prava zemlja i ondje si bila gnjevna i ohola i stidjela si se odati stidljivosti i nježnosti svoga srca. A ovdje sam našao raj.

— A tvoja mlada žena, koja doma čezne za tobom?

— Za kim bi čeznula? Tvrda je i hladna kao sve ostale. Zar papa ne može razriješiti brak?

— Može.

— Neka dakle presiječe moje okove. Od gvožđa su a ne od mrčike. Zar ne misliš, da će se kraljica Ivana rado udati za čovjeka iz našega moćnog roda i da će htjeti tvojom pobožnošću namiriti svoje vlastite grijehe? U njenu primorskom gradu živjet ću svoj vijek po svojoj volji, a tebi ću darovati novaca i zemlje, da možeš sagraditi manastir, bogatiji i ljepši nego si kad zamislila u svojim željama. Vladohlepna i častoljubiva ženo, stavi sada krunu na glavu svome sinu!

Brigita uzme ožeg i potakne žeravicu.

— Čudnovato kazniš, vječni Bože! Sve, što sam željela, daješ mi, i kad već to imam u ruci, odbijam od sebe sa stidom. Tako kazniš ohole, jer udarci i boj ne mogu tu ništa opraviti!

— Mati, postala si tako nježna i sjajna, otkako ti je kosa pobijeljela. Nitko, nitko nije kao

ti, majko. Ovdje među veselim i prijaznim ljudma bit ćeš blaga i mila, koja će zaboraviti riječi gnjeva.

— Vidjela sam dosta obmana moći, mili sinko. I zašto govoriš više o morskom gradu nego o lakomislenoj ženi, koja u njemu sjedi! Da se radi o bolu srca, morala bih zacijelo kušati da ti oprostim, jer Bog zna, iako stara, da sam sama dugo još osjećala, kako mi srce igra u prsima, premda sam se bičevala i molila... Ali ti hoćeš tvrđu i krunu.

Snizila je glas i gledala je u oganj. Vladati, imati čitavo kraljevstvo... imati mnogo novaca, da izvedeš, što ti želja ište... smjeti ostarjeti u miru... Nipošto, sinko, neka nas i ova napast mine!

— Idi dakle za svojom zvijezdom, mati! Ja idem za svojom.

Netko pokuca na noćištu i dvorski meštar sa grada uđe s pismom, koje je bilo zavijeno u ružičastu svilenu tkaninu. Tri puta je poklekao, dok se usudio pristupiti i predati ga gospodinu Karlu, ali Brigita ga uzme i baci neraspečaćeno u oganj.

— Zašto to učini, mati? To je bilo od kraljice Ivane.

Brigita zatvori oči.

— Ovako se pismo počinjalo: Prijeći ćeš k meni na grad i bit ćeš meni blizu kao vladar i muž, jer si doista čovjek po mojoj volji... Vrati se kraljici, dvorski meštre, i kaži joj, što si vidio i čuo... Tebi je zima, sinko, kad se sav treseš. Pokrit ću te još Karininim pokrivačem.

Mandoline, koje su svu noć brujale ulicom, umukle su, a pas bez gospodara cvilio je na udaljenom brijegu. Zabrinuto i tiho sjedne Karina uz mater, da bdije s njom. Ogrijale su na ognju kozjega mlijeka, da napoje bolesnika, i podupirale su ga, dok nije zaspao.

Brigiti je kosa sasvim pobijeljela, a lice se suzilo i omršalo. Žile su se vidjele modre i iskočile su na navoranim rukama i ona je drhtala, kad je trebala podsloniti jastuk.

— Ako odeš, mila mati, šane Karina, nastojat ću dovršiti tvoje djelo.

— Znam to, dijete, odgovori, i upravo sad čula sam zvoniti zvona nad Vadstenskim zatonom.

— I ja sam ih čula, mati, ali sad moraš ići na počinak.

— Za to nemam kad. Zovi meštra i gospodina Birgera i reci im, da uzmu svjetla i odmah me doprate kraljici Ivani.

Kad je došla na grad i pitala stražu, hoće li naći kraljicu tako kasno, odgovorila je, da uzmožna gospođa nikad ne ide spavati prije osvita, i nakon časa čekanja bila je Brigita uvedena.

Kraljica je ležala ničice na sagu i čitala je knjigu držeći ruku nad očima.

— Ostavi me da čekam, reče Brigita, i nemoj prekidati pobožnosti.

— Pobožnosti?... odgovori kraljica. Da, knjiga je dosta ozbiljna... i kad je Dianora susrela svog ljubimca u pećini, gdje je žuborio vodoskok, sjeli su na mahovinu i nježno se cjelivali... Šta veliš na to, moja draga prijateljice?

— Velim, ako si ti, koja si već u poodmaklim godinama, Dianora, i ako je moj sin, koji već ima ženu doma, njen ljubavnik, onda se taj grijeh nikad ne će dogoditi.

— A zar ja nijesam gospođa u svojoj zemlji, da ne pitaš prije svega za moju volju? Bit ću tvoja kći i sve, što imam, bit će tvoje. Što si promišljala, za što si se borila sav svoj vijek, bit će moj zakon i papa sam učinit će tvog sina mojim zaručnikom. Vičem naglas svakome, tko hoće čuti, da ga ljubim. Ako ga ljubim, ne može mi nijedna moć stati na put, to li stara, uboga žena, bez zaštite i doma.

Brigita sklopi ruke.

— Onda imam samo jednu želju, samo jednu molitvu, i to da moj sin umre.

Kraljica uhvati tako žestoko kamenu svjetiljku, koja je stajala kraj nje na sagu, da se ulje prelilo

preko stijenja. S poluugaslom lampom u ruci skoči i pođe prema Brigiti.

— Ja mogu zaboraviti tvoje riječi, ali sama ne misliš, da se tvoje prizivanje odveć često usliši. Naložit ću svim biskupima i svećenicima, da svečano mole za njegov život. Znaš li, da govoriš o onome, koga si nosila pod svojim srcem?

— Govorim o svome sinu, sinu suza, i sad mi je jedina želja, da umre.

Poklekla je na koljeno, poljubila kraljici crevlju i ode brzim koracima niz stepenice.

— Idite doma! reče meštru i Birgeru. Stara žena doći će doma bez uznemirivanja.

Mjesto da okrene ulicom prema gradu, pođe obalom, gdje su ribari ležali i spavali pod izvučenim čamcima zijevajući još u snu. Neki su se od njih probudili i držali su je za koludricu, koja je u ovaj rani sat bila pozvana k bolesniku. Trli su oči i kad su vidjeli, da se već dani, stavili su dva prsta u usta i zazviždali su na drugove, da isplove po mreže, od kojih su plutače stajale na mirnoj vodi kao dug niz crnih slova.

Kad je izašlo sunce, sjedne Brigita na stijenu i pod njom se prostro vrt morskog dna gol i otvoren. Račići su se zavlačili u žalo ili su se dizali u bodljivim oklopima na rvanje, a nad njima morski vuk, kojega su žene na Neronovim gozbama gnječile prstima, da raznobojne nijanse oko umiruće životinje povećaju njihovu ljepotu. Poput zlatom navezena kožna pasa savila se murina oko razbijena vrča a konjic kočio je ponositi vratić usred vode kao poluzaronjena šahovska figurica od drva.

Brigita je navukla koprenu, tako da joj je zasjenila lice, i tada razabere u rasjelini savijen lik, o kojemu je meštar Matijaš bio govorio, promišljavca među nemanima, koji je gledao gore srditim, smeđim ljudskim očima. Nije li ono rekao Matijaš, da slavni muževi i žene ovoga svijeta imadu iste oči? Je li bila istina, što je rekao? Je li tako mislio, vjerovao, ili je govorio samo kao prijatelj,

da opominje svoju pokornicu? Pred očima joj je potamnjelo, ali nije se odvratila. Sjedjela je sate ispitujući sebe i tužeći i privikavajući se gledati u svoju sudbinu.

Sunce je već peklo, kad je ustala, a ribari su stajali u vodi do koljena i potezali su mreže.

Kad je stupila u noćište, bila je ondje kraljica u pohodu i donijela je na dar najsjajnije voće. Sjedjela je na jastuku do nogu bolesnika, a dolje na ulicama vrištali su rogovi, a herold je oglašivao, da se Ivana od Napulja zaručila s plemenitim vitezom iz tuđe zemlje. Neprestano je okretala leđa k prozoru i nije htjela, da joj svjetlo pane u lice, nego je sama ljuštila voće i gdjekad su dolazile njene komornice i pjevale uz harfu.

Svako jutro dolazila je otada kraljica u rijetkoj kopreni svezanoj nad čelom i sjedala je okrenuta od danjega svijetla, ali bolesnik je slabio sve više i naskoro nije ju više htio vidjeti u komori. Tada mu Karina stavi u ruke studeni srebrni križ i on se ispovijedao i molio je za grijehe. Brigita ga je neprestano podupirala, i kad se naklonio na lijevu stranu i umro, rekla je:

— Idi, sinko moj, idi, Božji putniče, k onome, koji te je pozvao! Da bi znao postati gospodar svekolike zemlje, ne bih ti ni za jedan novac htjela opet kupiti život.

I kad ga je položila na jastuke, drhtala je, ali nije imala suza i lice je bilo mirno.

Redovnici franjevci dođoše sada s nosilima i kad su ga obukli u mantiju i opasali užetom, navukli su mu kukuljicu preko lica. Onda su ga odnijeli u crkvu s križem i svijećama. U sprovodu išla je jecajući kraljica, putnici i vitezovi. Veseli ribarski dječaci stajali su ozbiljno u sjeni duž kuća i svi su gledali na Brigitu i čudili se njenim suhim očima i blijedom miru.

Kad se žalobna svečanost u crkvi svršila, odnijeli su franjevci nosila u manastir Svetog Križa i digli su iz poda ploču i spustili su unutra

pokojnika. Kraljica ponudi Brigiti ruku, da dođe bliže, no Brigita uzmakne preplašeno na stranu i ostala je kod jednoga od krajnjih stupova, a vani na zaraslom dvorištu manastirskom mirisale su jako nove ljubice.

XV.

PUTNICI su sad uzašli opet u lađu i s nadutim jedrima okrene galija na pučinu. Žene su se zadržavale u polutamnom prisjenku pod krmom i sa vrećama kao uzglavnicama ležale su ogrnute pokrivačima. Kroz proskok vidjele su veslače, koji su goli do pasa i zasjenjeni čalmama sjedjeli u dva reda za svojim dugim veslima. Neki od njih bili su crni Afričani, a drugi su bili pobjegli zločinci, koji su još na zapešćima i gležnjevima imali ožiljke od okova. Kad su se žene digle, da se prekriže, vidjele su do pozlaćene Nebeske Kraljice, koja je stajala najviše na provi pruživši ruke nad valovima, a slana pjena, okorjela na kipu, iskrila se na ožujskom suncu kao inje.

Nad glavama slušali su po vas dan teške korake zapovjednika galije, koji je katkad promolio glavu kroz otvor na krmi i zviznuo vojsci ili zapucao kožnim bičem. Most na krmi bio je sav crveno omašten i nakićen sitnim stupićima i tornjićima, a visoko kod svjetiljke vijala se zastava s križem.

Upravo na Veliki Petak usidrili su se u Messini, tako da su putnici mogli otići pomoliti se u crkvama, ali već popodne digla se jedra i brzo se opet širilo more pod ružičastim uzduhom. Tomaš Tucak prostro je sebi za Marijinim kipom sprijeda i imao je zacijelo druga viđenja nego Brigita. Kad je vjetar okretao maslinovo lišće naopako, tako da su otoci bili srebrnosivi, mahala su na njega kosmata bića kozjih nogu, koja su se kao majmuni penjala među granama, a kad su kamene spilje osekle, stajali su ondje zelenkasti morski bogovi, jednooki i obezubjeli od starosti i trubili su u školjke. Puc-

nuo je prstima u uzduh na onoj strani, gdje je prije držao kvinternu, ali kad je njegova pjesma bila samo promuklo šaptanje, nasmijali su se bjesovi i zaronili u vodu, tako da su u spilji drhtali samo krugovi. Probuđen zapovjednikovim zviždom opazi, da je samo drijemao kao Brigita, i prestrašen viđenjem iz mladosti pružao se Petrarkin nekadanji učenik za ostatkom užeta, koji je visio o jarbolu, i prošiba se po leđima.

Zapovjednik bio je nabusiti Genovez, koji je imao pun ćemer noževa, i što se tada lađa više udaljivala od kopna, to je manje davao putnicima jesti. Napokon je za zdjelicu vode iskao toliko novaca, da već nijesu imali što davati.

— Žeđajmo, dok ne dođe pomoć sama, reče Brigita i ista nepromijenjena radost sjala je iz svega njena bića. Njen pogled bio je odsutan i činilo se, da je neprestano zadubljena u razgovor s nevidljivima.

— Eno dolazi oružana lađa iz Roda! reče meštar Petar i pomoli glavu kroz proskok. Sve dovle vidim bijele križeve na plaštevima ivanovaca. Vičimo i oni će nam pomoći.

— Nipošto, reče Karina tiho, moramo slušati mater.

S vrućom žeđom lijegali su ono veče svi i čuli su, kako zapovjednik, koji je sjedio na mostu, nalijeva vino u drveni pehar i pije.

Nitko od njih nije mogao spavati i svu noć su prebirali čisla, ali već u zoru čuli su pljuskanje od mletačke trgovačke lađe, koja je plovila uz njih. Kad su obijesni trgovci, kojima je sreća bila prijazna na putu, ugledali divlje veslače, stali su ih dražiti i bacali su na njih voće, i tada su se izvukli putnici iz zaklona i krijepili se manom, koja je tako neočekivano padala na palubu i klupe veslačke.

Malo zatim izroni iz mora Cipar i čim su pristali uz kraj, došla je kraljica s biskupima, da odvede Brigitu u grad. Svirači i plešući parovi morali su umuknuti i Brigita je bila posađena u stolicu

najbliže kraljici, koja je ozbiljno slušala njene savjete i proročanstva. Najizabranija jela bila su stavljena pred omršavjele putnike. Vani u šumama čulo se lupanje sjekirica, koje su skidale koru s cedrovih balvana, a podalje iza četrunovika blistala je plima, koja je stezala svoj bjelopjeni prsten oko Afroditina otoka.

Punih petnaest dana sjedjeli su tako putnici u radosti, ali onda su opet uprtili bisage i otišli na lađu i brzo nijesu vidjeli nego nebo i vodu.

Dupini su štrcali, a noću kipjela je voda za kiljem kao čačkovit planinski put, posut razdrobljenim smaragdima. Kad je zapovjednik pritisnuo prst na rupu svirale, izvijao je različne tonove i stajao je na mostu i svirao uz polagane pjesme, koje su bugarili veslači. To su bile pobožne pjesme križarske o vitezovima, koji su putovali na Sveti Grob, i putnici su često prihvatili pjesmu tihim glasom. No vrijeme je postajalo sve olujnije i na palubi su umuknuli i sva užeta bila su omotana oko jedara. Tad se pojavi na obzoru modar oblak i Brigita i sve žene izašle su na palubu.

— Jesu li to oblaci od nevremena?

— Ne, to su Judejske planine. To je zemlja Kanaan. Putnici poklecaše, da zahvale sklopljenih ruku i ushićena Brigita prikloni se na rame Karini i sklopivši oči, kao da spava. Nije opazila, da je zapovjednik sav pobijelio oko čela i stisnuo krmilo, nije vidjela, kako su se mornari sjatili oko jarbola i potezali konope.

Žuta i pješčana pruga obale s razasutim kućama izrasla je već iz sunčanog blijeska i galija se nasuče na strašne grebene pred Jafom. Val se popeo tako visoko, da je zalio oči radoznalu galebu, voda je strujala u lađu i digla klupe, a prelomljeni jarbol nagnuo se na stranu s napetim jedrom. Mornari prihvate knjige i prtljagu putničku i pobacaju je u more i iz najmanje knjige ispao je križić, kojega je Birger Persson skovao uz zimski komin u Finsti.

Karina se sjeti, kako joj je studeno srebro hladilo prste za besnenih noći. Vidjela je, kako se okrenuo u vodi i tone, i sjetila se, da će možda proći tisuće godina, dok ga kakav ribar ne izvadi, ali će ipak reći: »Znam, kako se taj Bog zove, zove se Isus iz Nazareta!«

Žene su se skupile oko Brigite, a neki od najmlađih mornara poskakali su u vodu, da se plivajući dohvate kopna, no zapovjednik turi bič za pas i ode k Božjim putnicima.

— Bio sam tvrd s vama, pobožni ljudi, i sad me je stigla kazna. Oprostite mi, možda ću se nevrijeme umiriti!

— Pitaj gospođu Brigitu! odgovoriše svi jednogrlice.

Neuputan premetao je držak palice, jer ga je njen mir dvostruko plašio. Počeo je vaditi sve novce, što im je bio putem ispresao, i vrati ih putnicima i pokaže im naposljetku izvrnute prazne džepove.

— Sad ste dobili sve, što je bilo vaše, i s kamatima, i ne trebate oskudijevati, ako dođemo na suho zdravi... no pred nama je grob u dubini.

— Zato ti kažemo, govori s gospođom Brigitom.

Još je oklijevao, jer ga njeno bezbrižno čekanje strašilo mnogo više nego rika mora. Napokon pođe k njoj dva tri koraka i skine kapu sa zatiljka.

— Znam, gospođo, da si jednako moćna u čarima, kako si neisporediva u bogoljubnosti... Zakuni vodu!

Prenula se. Kapci su joj se trzli i dok joj je vjetar, stvarnošću duhao upravo u svježu dušu, bila je opet ona odlučna žena od nekoč.

— Ne bojim se kao ti, parone. To su moji čari. Ja sam putovala po vodi prije. Stavi kormilo niz vjetar, a lađu obrni prema vjetru!

Šešir s crvenim putničkim križem držala je čvrsto na vjetru i žurila se sitnim kratkim koracima do krme. Zapovjednik išao je poslušno za njom i polegne sav preko vesla, da ga pritisne.

— Ako se bojite nebeskog blaženstva, reče putnicima, onda vas mogu utješiti, da ćete ostati još u ovoj suznoj dolini. Nitko od nas ne će poginuti. Stanite ovamo gore i uprite veslima o stijenu... I još nešto.

— A što, mati Brigito? upitaju putnici i morali su se smijati, dok im je tako govorila.

— To, da imamo ruke, da se održimo, dok arapski čamci ne doplove ovamo od kraja.

Lađa se već počela topiti i naposljetku stršio je nad vodom samo zadnji kraj, ali njena prisutnost duha i pouzdani mir prešao je i na druge, i vidjeli su čamce kako se kližu niz valove ili se dižu na njihovim grebenima. More je pocrnjelo i tutnjilo je kao neprestana orljavina groma i zastava s križem lepetala je uspravno uvis kao ognjeni plamen. Ovda onda pljusnuo je studeni val preko krme i slio se unutra s ulovljenim palicama i škornjama, a drveni oltarić, koji je meštar neprestano sa sobom selio, bio je bačen na stijenu. Jedro je visjelo s lađe samo o jednom konopu i ležalo je razastrto na vodi i plivalo je s velikim mjehurima uzduha. Brigitin ovratnik otvarao se na vjetru, i neprestance morala je držati šešir za obod, no što su se više čamci približavali, to su većma zamjećivali putnici, kako dobiva isti neprisutni izraz. Činilo im se, da je slična ruži, koja se na čas otvorila, kad su duhnuli na listiće ocvijeća, ali se zatim opet zatvorila nad svojim vlastitim mirisom i bojom.

Arapi su se uspeli i prihvatili muškarce i žene oko pasa i poskidali ih u zaljuljane čamce kao kakve bale s robom. A kad su se odmorili i osušili odijelo i pokupili nešto isplavljenih stvari, zaputili su se zelenim Saronskim poljem, gdje je tišina bila tako duboka, da je jato golubova, koje je prhnulo pred njima, poplašilo im konje i magarce kao kakva nenadna opasnost. Polagano i gotovo bez

prestanka pjevajući napredovali su i došli su brzo na dogled kule u Ramli. Tu je karvan počinuo u gaju sjenovitih palama, i na podnožju prastare masline, koja je šumjela među paomama, meštar Petar postavi oltar od kamena i busenja, a gore je zatakao crni drveni križ, koji je spasio iz vode. Nato je poklekao u travu i pjevao misu i sazivao mir i pokoj na otadžbinu, koju je harala kuga i rat.

Na mahove prošumjelo je uzduhom jato golubova. Privezani konji stali su kopati nogama, a magarci su zarikali, ali isto tako brzo vratila se opet tišina i premda je meštar govorio sasvim tiho, svi su ga čuli.

— Gospođo Brigito, kćeri Birgerova! reče najzad, kad je svršio službu kod oltara i okrenuo se, a za njim se ocrtala sjena drvenog križa na čvorovitom i savijenom deblu masline. Tvoj zemaljski put primiče se kraju i stojiš na cilju, za kojim si čeznula. Pust kraj leži pred nama. Veliki križarski kraljevi trunu pod zemljom i davno je tome, što su krvave Saladdinove balte lupale u jerusalimska vrata. Ljubažljiva braća franjevci u ramljanskoj školi pružit će nam zacijelo sklonište za noć, a u Jerusalimu dobit ćemo siguran stan u manastirima, ali svud okolo je neprijateljska zemlja. Tako je i s nama: dobili smo siguran grad u vlastitoj duši, ali oko nas je svijet jednako zao kao prije. Ali ipak ne nabacuje se više na nas kamenjem. Pod mirovnom maslinom mogao sam konačno postaviti Brigitin oltar i nad nama polijeću golubovi. U Vadstenu digli su se već zidovi i skoro će manastir biti posvećen. Pogrde su umukle i tvoj posljednji put Božji pretvorio se u pobjedni pohod. Sve, što si sebi od života željela, palo ti je u dio. Kao presrećna i najnježnija sestra klečiš između kćeri i sina u tjeskobi, da tvrdom riječi ne bi pomutila radosti njima ni sebi. Sjever je prešao u tihi zapadnjak. Pogni oči, gospođo Brigito! Prije si se ispovijedala naglas. Učini tako i sad!

Brigita pogne oči i porumeni kao mlada djevica.

— Zašto se rumeniš i zašto šutiš?

Rumen joj se popne još tamnija preko čela. Njena zabuna bila je tako velika, da je zaboravila držati ruke sklopljene, i posegla je za užetom. Otvorila je bez dopuštenja oči i gledala ukočeno na meštra.

— Ne razumijem te više, mila gospođo... Zar te trebam opominjati, da govoriš iskreno i otvoreno?

— Meštre, prošapće Karina, što hoćeš, da ti kaže mati, kad više nema na savjesti nikakvih zlih misli ili želja?

Tada zašumi starodrevna maslina, pod kojom se toliko Božjih putnika najecalo, i putnici zadrhtaše od radosti.

— Ponizuješ me odviše duboko, moje dijete, ako mi pripisuješ takvu zaslijepljenost, odgovori napokon Brigita nesigurno i dugo tražeći svaku riječ. Samo ne nalazim prikladna odgovora... Sreće, koju sam dobila, nijesam dostojna... Od ono doba, kako se započela, osjećam se slaba i bez volje... i puna stida, nalik prosjakinji, koja je dobila mnogo veću i sjajniju milostinju, nego joj može pregača obujmiti... Duge časove zaboravljam, da sam na svijetu. Moje misli prolaze mimo mene. Kad meštar pita za me, mora mi stoga prvo dati vremena, da ih saberem, kao pastir što mora skupiti koze prije, nego ih svome gospodaru prebroji... Čujem glasove i svi moji, koji su otišli, privlače me k sebi još bliže, nego kad su živjeli. Nebesa su širom otvorena i čujem zvukove anđeoske harfe!

Meštar uzme drveni križ s oltara i postavi se pred putnike.

— Brigita nema već što ispovijedati, reče. Tako je došao dan, dan mirovni, koji sam uvijek žudio! Hodite, zemljaci, i pjevajmo, pjevajmo, dok put traje, sve do Jurusalima!

Još jednom zašumi maslina i Božji putnici trgali su grane i stavljali za šešir. Zatim su opet nastavili svoj put.

Franjevci u Ramli, koji su im bili došli ususret, ponudiše im konak, ali već za nekoliko dana digli su se opet putovati preko pustih i kamenitih brda judejskih. Malo vrijeme počivali su u šumici kod Emausa i napili se svježe vode, ali nijesu više osjećali umora ni bola od žege. Da ni sami nijesu znali kako, jezdili su sve brže i brže i naskoro nijesu sebi priuštavali ni najkraćeg odmora. Konačno su na brijegu pali na koljena i pozdravili Jerusalim.

XVI.

BILA JE jedna od onih pustih mjesečnih noći, kad svi krovovi sa kupolama čine Jerusalim sličnim gradu od grobova. Osjen se širio u Josafatovoj dolini, gdje Krist i Muhamed imaju na sudnji dan napeti uže, po kojemu će ljudi prelaziti. Razgovjetnije nego drugda činilo se stražaru na hramskom trgu, da čuje podzemnu huku od studenca, kojim se silazi u pakao i gdje se duše pokojničke kupe na molitvu. Stijene u zidu nad židovskim mjestom naricanja bile su još golemije i teže, a drače, koje su rasle u pukotinama, drhtale su kao jasika. Oblak je visio nad Maslinovom Gorom i nebrojeni nagnuti grobni stećci za bedemima, koji su se u sunčanom uzduhu na udaljenost jedva razaznavali od razvaljenog kamenja, bili su obasjani kao iznutra i zablještavali su bjelinom. U hramu Svetoga Groba orila se još noćna pjesma i gorjelo je nekoliko svjetiljaka, ali ulicom nije prošla ni živa duša i svi kapci na prozorima i vrata bila su zatvorena.

Kod hrama Svetoga Groba osjeti Brigita naglo bodac u prsima i tresući se od groznice vrati se u ćeliju u manastir i sad je spavala na zemlji stavivši glavu Karini na krilo.

Bdijući nad njom motrila je Karina prugu od mjesečine, koja se pomicala sve bliže i bliže i napokon se ustavila nad materinom glavom kao drhtav svijetli okrug.

— To je samo odblijesak kroz svedeni otvor rešetke, mislila je i zatvorila oči, ali kad je nanovo pogledala, gorio je svijetli krug još jače i jasnije.

Znala je potpuno i čvrsto, da to nije nego mjesečina, i iznova je zatvorila oči i kušala misliti na nešto drugo, ali kad je otvorila oči, bile su Brigitine zakrpane haljine svijetle i oblačno-modre kao plašt kipa Svetog Erika u crkvi u Alvastri.

Tad se Karina uplaši, tako da nije dulje mogla sjedjeti nepomično, i Brigita se prene.

— Dijete, reče, tako sam dobro spavala.

— Mila mati, oprosti mi, što sam te probudila, ali uhvatila me takva tjeskoba, da sam morala ustati i odahnuti.

Ustala je i htjela je položiti mater na slamnu uzglavnicu, ali Brigita se pridigne i pogleda na nju.

— Reci mi, što te to moglo prestrašiti?

— To je bilo nešto, čega ti nikad ne ću moći reći, mati, nikada, i da zapovijedaš i moliš... jer kad bi pomislila moju misao, drhtala bi od radosti i užasa, a ipak bi tu misao porekla. Bila bi to tvoja prva neistina, i meštar ne bi mogao reći, da Brigita nema više, što bi ispovijedala.

— Zagledala si se u mjesec.

— Ne pitaj me, nego ostavi me da stojim ovdje podalje u osjenu i mjesto toga da ti učinim pitanje. Ja sam zbilja tvoja kći, rodila sam se iz tvoga tijela i tvoje krvi. Reci, da nije tako, pa ću biti opet mirna... Reci, da nijesi sigurna... da sam podmetnuta, da je koja od sluškinja, bez tvoga znanja, možda vidjela, gdje tvoje dijete umire u kolijevci, pa je mjesto njega položila svoje vlastito... i to dijete da sam ja.

— Nipošto, ti si moje dijete, dijete moga srca, moje sunčano dijete, koje mi je postalo štap i uporište... i što sam počela, ti ćeš dovršiti.

Karina je vidjela, kako se mjesečeva pruga na zemlji pomiče bliže k njoj samoj i pritisne se k zidu.

— Ovdje smo tako same... Smijem li pozvati sestre ?

— Bojiš li se biti sama sa svojom rođenom materom ?

— Da.

— Bojiš li me se noću više nego inače ?

— Da.

— To ja hoću samo za tvoje dobro.

— Dopusti, da nažgem luč, mila mati. Meštar bdije u muškom manastiru kod prozora i ja sam mu obećala, da ću užgati svjetlo, ako bismo ga trebale.

Brigita ustane i pruži Karini obje ruke.

— Ali ja se osjećam jača, premda dobro znam, da će sat moj brzo doći.

Karina se pritisla još više k zidu i nije primila pruženih ruku, samo ih je cjelivala i cjelivala je rukav i sagnula se napokon i poljubila i okrajak plašta.

— Kad dođeš među svete... moli za me i za sve, koji nas zovu iz grobova, i za sav naš narod i svu zemlju. Moli za nas !

— Nikad do vijeka ta molitva na mojim ustima ne će zamuknuti !

Brigita primi Karinu oko glave i povede je sa sobom k prozoru. Gladila ju je nježno po čelu i gledala joj je duboko u oči.

— Vrijeme hiti i brzo ćeš doći koludricama u Vadstenu... Na crnoj kopreni imaš platnenu krunu sa pet krvavo crvenih krugova. Kraj crkvenih vrata stoje nosila sa zemljom... i hladna je noć i na svim stablima je inje... i nosite u rukama svijeće, da pjevate jutarnje časove. Opomeni se tada, kako sam te budila bičem, ali nikad ne ćeš doznati, kako me je taj bič pekao u ruci i kako sam čekala, kako sam žudjela čas, kad ćemo biti sestre. Bila si proljeće oko mene, kad je moj

um već sahnuo od pogrda svijeta... Reci mi, jesu li se i u tebi probudile te stare uspomene, pa si se zato prepala svoje sestre ?

— Ne, mati, ničega prošloga ne opominjem se i nijesam se zato prestrašila... Vidjela sam te kao mrtvu. Ne pitaj više, jer nikad ne ćeš dobiti potpuna odgovora... Vani se prostro opustjeli Sion, grad Davidov i Salomunov, stan tuđinaca. Opustošen poput njega je naš vlastiti rod, ali ti, mati, ti stojiš sama među razvalinama i bereš svu slavu, koju su drugi pogubili...

— Dijete, reče Brigita brzo, nažgi luč, da meštar dođe !

— Ta sama si mi malo prije naložila, da toga ne činim.

— Ali zarazuješ me svojim strahom. Ne ću misliti tvojih misli, postati lažljivka u ispovijedi. Nažgi svijetlo !

Mjesto da počeka, požuri se Brigita sama van na hodnik, uzme lampu iz kanjege i postavi je na prozor ćelije. Zatim se nagne Karini, i dok su stajale srećne i tihe, čule su, kako meštar kuca na kapiju. Brigita se podigne do mreže i vikne mu :

— Nema više vremena misliti na počinak, meštre. Probudi ostale i reci im, da dođu k Svetome Grobu s prtljagom i štapovima. Kad pogledamo, kako će moj sin Birger biti opasan za viteza, nastavit ćemo bez oklijevanja put po svetim mjestima.

Zaredala je od ćelije do ćelije i budila je žene, i već u osvit dana bili su svi putnici okupljeni u crkvi. Kad su svršili molitve i sve lampe i svijeće bile su zapaljene, stupi naprijed gospodin Birger i bio je opasan za viteza Svetoga Groba. Bio mu je pružen štit i mač i verižica i kad je izrekao ponosnu molitvu, da će kao Kristov vojnik boriti se za slabe i nejake, tražile su sve oči Brigitu, ali ona je zanesena stajala među najzadnjim putnicima kod vrata.

Kad su otpjevali pjesmu, uzme hromi meštar opet križ i bio je to pojav starosti i nemoći, kad je

uz bok gospođe išao žutim klancem, koji se spuštao k Jordanu. Jesenje sunce peklo je i Karina je često pružala bocu vode starici, koja je posrtala, ali ona nije osjećala ni bolova ni godina. Bez volje, kao snohođa primala je pažnju svoje djece.

Sljepoočica je udarala i kad je okusila časoviti osvježujući odmor, činilo joj se, da gore na stijenama, gdje su jata orlova sjedjela spavajući, šeću anđeli i zasjenjuju je svojim krilima.

Na pustinji kod Jordana rasli su kao prst dugi trnovi na grmlju, od kojih je bila savijena Kristova trnova kruna, i ondje su putnici pali. Arapi nenaseoci projezdili su pogledavši nehajno na njihove krpe. Kad je pak Brigita legla na vrući pijesak i između grmlja gledala niz vodu Mrtvog Mora, gdje je treptio sunčani put, probudi se uspomena na pusto jezero pod Alvastrom. Sličnost bila je tako velika, da je slušajući oko sebe švedski jezik pomislila, da je prenesena kući, no njena želja bila je svladanje i odmah je sklopila oči i zaronila iznova u unutarnje viđenje.

— Ti jaka! reče Tomaš Tucak i zavrta štap u pijesak. Suprotivštine dale su ti poniznost.

Ne dižući glave odgovori:

— Pretvaramo se u ono, što ljubimo.

Skinuo je ruku sa drška palice, koji je pocrnio od nošenja.

— Tvoj put bio je prav kao sunčana putanja i zato si dohvatila drugu obalu. Ali kamo će dospjeti nemirni, koji se okreće sa svakim vjetrom? Sedamdeset godina ne će ga dovesti dalje nego jedan dan. Okreće se u krugu, i kolijevke i ljesove dohvaća objema rukama, a sebi nije sagradio prostrane države među ljudma. Smiluj se na njega, gospođo Brigito, jer se naopako rodio i zacijelo je potomak Pale Danice. Poletjela iskra kako joj drago visoko, ugasnut će u tami, ako se nema gdje uhvatiti i zapaliti. I sada ostaj u zdravlju! Hoću ovdje ostati, da barem u razmatranju samoće mogu u sebi zrcaliti vječnu ljubav, dok ne usahnem na pustinjskom pijesku, ja, izgubljeno sjeme ognja.

Otišao je svojim putem i kad je došao do pustinjačke planine Kvarantane, stane se penjati uza strmu stijenu. Kao puževi, koji pomaljaju rogove i izlaze iz kućica, naklanjali su se crnosmeđi anahoreti iz teško pristupačnih pećina i motrili su novoga gosta. Sve više valjalo mu se penjati i u glavi mu se zavrtjelo. Tada se pruži mršava mišica iz rasjeline i pomože mu u najvišu spilju, koja je bila nenaseljena, ali su je posljednji njeni stanovnici ukrasili pobožnim i prostim slikarijama. Bilo je već veče i postelja od šaša i suhe slame bila je još na zemlji, ali on je ostao na ulazu i njegov glas, koji je tako dugo bio zanijemio do promuklog šaptanja, u taj se čas razveže, da je mogao zapjevati. Digao je ruke i obratio se k zemlji, koja se prostrla pusta pod zvijezdama, i njegov tmurni jednoliki pijev odjekivao je od strmina i raspuklina. Okolo naokolo po brdima prihvaćali su drugi pustinjaci ton i tamni glasovi odzivali su se od podrtina Jeriha, koje kao da se još raspadaju i division dršću od Jozuine kletve. Sva ta divlja pusta dolina nabrajala je pjesmu kajanja i groze, kao pakao što pjeva na Veliki Petak, kad glasovi prokletih tresu zmeljom i deseterim nebesima poput smrtno studene groznice.

Putnici su se skupili bliže od bojazni i Petar Krojač odsiječe najbliži trnov grm i zapali grane, da plamenom proždene hude stvari, koje su napunile mrak. Gospodin Birger stajao je tih i malorjek i u prostranom ruhu više je bio nalik na mirna trgovca nego na viteza. Meštar Petar i kapelani čitali su u knjigama, a Brigita naslonivši se na Karinu i pružena na pijesku s ognjem do nogu, ali oči su joj bile sklopljene i nitko nije znao, da li spava ili bdije.

Petar Krojač pomisli, da bi se osjećao sigurniji, samo kad bi otvorila oči, ali joj nije smio progovoriti, nego je samo revnije kupio gorivo. Oganj

je plamtio visoko i pucao, i kad su se trnove ljetorasti žarile i savijale, znojila se oko drača smeđa mezgra kao kapi krvi.

XVII.

BRIGITI je bilo sada sedamdeset godina i večer je bio na domaku.

Zamasi vesala nosili su je naprijed od zemlje Kanaanske. Kad je lađa stala u luci na Cipru, izrekla je još jednom tamne riječi prijetnje pred kraljicom, ali kad je bila opet na moru, osjećali su se u njenoj prisutnosti i divlji veslači veselo blagi i mirni.

— Imate teško djelo, reče, i ja više nemam novaca, da vam dam, ali nemojte se gnjeviti na staru ženu.

Kad je duhao suprotan vjetar, znala je sjesti često k njima na klupu i premda su većina od njih bili sracinski sužnjevi, njene blage riječi činile su uzduh oko njih svijetao i lak, i bili bi rado za nju pregorjeli život, da je zaiskala.

Bojeći se, da ne probudi one, koji su spali, izašla je oprezno, da ne bi zbunila one, koji su se razgovarali, često bosa i tiho na provu, da se preda promišljanju i gdjekad je stala pisati na voštanoj daščici, koju je zatim predavala meštru. Ako je koga obuzela tuga, sišla bi na čas k ožalošćenomu, da mu razbije oblake misli. Voljnije nijesu mogli muškarci činiti mjesto kraj sebe najljepšoj djevici, nego što su sjedokosoj starici, i štovanje k njoj bilo je tako veliko, da je mahom, kad je spavala, prestajao kao na tajan znak svaki razgovor i vozari lijevali su vodu na vesla, da ne škripe.

Kad su Božji putnici pristali uz kraj u Napulju, bila je Brigita tako slaba, da se morala upirati o štap, i nije mogla blagovati ništa nego kruha umočena u vino ili kuhanu vodu. Sva obala bila je crna od ljudi, i kraljica Ivana dođe pokornički pred nju poklecajući pred njom na koljena i ljubeći joj obuću, kao da je Brigita prava vladarica. Kraljica ju je prizivala, da se moli za Napuljce, koje je upravo bila pohodila kuga i nesreće. Premda svetica nije imala više toliko snage, da podigne sklopljene ruke, nego se morala upirati o palicu, stala je i molila se za sav narod. Otkrivenje, koje je kasnije primila u večernjim satovima, pribio je nadbiskup na vrata stolne crkve i svu noć bilo je čuti bolesne, koji su ležali na ulicama, kako vapiju ime Brigitino, da bi njime ganuli samu smrt.

Kad je bilo prije Uskrsa, ušli su hadžije konačno u svoju staru kuću na Campo de' Fiori, zadovoljni da opet vide sjenoviti vrt i tihe odaje. Bdijenje i postovi iscrpli su Brigitine snage tako, da više nije bila sposobna polaziti crkve. Papinski poklisari, knezovi, kardinali i svećenici kucali su svaki dan na vrata, i kad su bili primljeni u kamari, našli su ostarjelu proročicu, koja je držeći kćerinu ruku u svojoj i dubokih i široko rastvorenih očiju sjedjela u kutu na kamenom podu, prostrtom sivim i izdrtim slamnjačama. Svilene vrvce visjele su još ispod kostretne košulje, ali purpurna boja isplavjela je i sve se zlato istrlo.

Napokon opazili su oni, koji su je pazili, da više ne podnosi hladnoću kamenog poda, pa su joj prostrli na onom istom stolu, za kojim je nekoč sjedjela nagnuta nad čapljinim perom i svojim papirima. Premda su joj obrazi upali, činilo im se, da je nikad ne vidješe ljepšu.

— Krist mi govori, reče, i ovo su njegove riječi : »Učinih s tobom kao zaručnik, koji se na čas sakrije od zaručnice, da njena želja bude žarča. Neko vrijeme skrivah se i to bješe vrijeme tvoje kušnje, a sad dođe čas, kad se moje obećanje ima izvršiti i peti dan u jutro čekaj me. Pred mojim oltarom obuci se kao moja zaručnica i bit ćeš posvećena za koludricu i mater u Vadstenu, ali znaj, da ćeš tijelo ostaviti ovdje u Rimu, dok ne dođe u dvoranu, koja mu je pripravljena. Reci svojim duhovnicima, da sve moje riječi, koje sam ti obja-

vio, navijeste braći. U njima ću užeći oganj svoga Duha i kad mi bude ugodno, ustat će ljudi, koji će s radošću i blaženstvom primati nebeska otkrivenja.«

Kao borac na pobjednom polju postavio je meštar Petar oltar u Brigitinoj komori. Mlađi kapelani ostaše za vratima, da je čuvaju. Petar Krojač opravio se opet s torbom i čuturom, da bude spreman poći kao glasnik u Alvastru, i svekolike je napunjala tiha radost kao u svadbenoj kući.

Peti dan u jutro, kad se imala služiti misa, pristupe Karina i gospodin Birger s užganom svijećom i stave je umirućoj u ruke. Rasvijetila joj je crte, koje su bile bijele kao platneno ruho pod koprenom, i ona im reče:

— Ništa, ništa ljudsko nijesam ljubila više nego svoga zaručnika i svoju djecu, i nikome nijesam zadala veće tuge... i sama ne mogu više tugovati. Ne zovu me više iz grobova, da mi prijete i tuže me, nego da razderu dužni list i da mi zahvale. Nijesu li oni u svojoj odanoj dobroti vredniji tisuću puta veće časti nego ja? Na sva moja pitanja odgovorio si mi, vječni Suče, ali koliko sam god puta ponavljala to pitanje, uvijek se oko mene smrklo i nijesam više čula tvoje riječi. Dvije prazne prosjačke ruke sve su, što ti mogu pružiti. Tako je dakle tvoja volja, da i oni, koji gore od najvruće želje da služe tvojoj ljubavi i pravdi, čine zlo kao zli, i gorki plač da ih prati na zemlji.

Gledala je ukočeno u plamen, da nije zatvorila očiju, i oni, koji su stajali okolo, poznaše, da više ne vidi svjetla. No u taj tren kane joj kaplja voska na vrat i iz čitavog lica razlije se sjaj sreće.

Dok se pjevala rana misa, usnula je zauvijek, ona strašiva i oštra, ona ljupka i pobožna.

KRAJ

UZ ROMAN O SVETOJ BRIGITI

RIMSKI martirologij poznaje dvije Brigite, od kojih je prva bila Irkinja i živjela od g. 453. do 523. Nju je sveti Melo, bratić i učenik svetog Patrika, apostola irskog, posvetio u redovničkom životu. Pod velikim hrastom sagradila je kućicu, iz koje je nastalo mjesto Kill-Dara (Crkva kod hrasta), i pročula se kao osnivač ženskih manastira i odgojiteljica djevojaka. Osnovala je i ženski red brigitke, o kome se malo što zna. Irci je zazivaju kao zaštitnicu svoje zemlje. Njenu uspomenu štuje Crkva na 1. veljače.

Druga Brigita, junakinja našeg romana, kojoj je posvećen dan 8. listopada, zaštitnica je švedskog naroda. Rodila se g. 1302. ili 1303. od gospodske porodice, koja je bila u rodu s kraljevskom kućom. Otac joj je bio Birger Peterson, kraljev vijećnik. Već kao dijete predala se mističkom razmatranju i duhovnom životu. Kad joj je bilo 14 godina, udali su je za osamnaestgodišnjega kneza Ulfa Gudmarsona, kojemu je rodila četiri sina i četiri kćeri. Kao dvorska meštrovica kraljice Blanke od Namura korila je razuzdani život na dvoru. Po smrti svoga muža utemeljila je u Vadstenu u biskupiji lingkopinškoj (u Istočnoj Gotskoj) samostan novog reda Otkupiteljeva, koji je sama osnovala. To je bio ženski red, kojemu su kao pomoćnici bili pridani neki redovnici kao učitelji u duhovnim vježbama. Osnovu i uređenje te družbe načinila je Brigita do potankosti po objavi, koju je primila neposredno od Spasitelja, kojemu je red bio posvećen. Da dobije od pape potvrdu svog reda, otišla je napokon u Rim sa sinom Birgerom i kćerju Katarinom, koja je kasnije proglašena svetom. Iz Rima otišla je na Božji put u Jerusalim, otkuda se vratila u Rim, gdje je osnovala hospicij za poklonike i studente iz Švedske. Tu je i umrla 23. srpnja 1373. Njeno tijelo odnijeli su u Vadsten, a Papa Bonifacije IX. godine 1391. i Martin V. g. 1419. na saboru u Konstanciji proglasiše je blaženom i svetom. Značenje svete Brigite stoji u naučnom radu, koji je njen red razvio po čitavom sjeveru, i u oduševljenoj skrbi za materinji jezik, na koju je obvezala članove svog reda. Samostan u Vadstenu postao je zatim središte nauke za Švedsku, Norvešku i Dansku i prinio dosta tome, da ta tri skandinavska naroda i danas imadu jedan književni jezik.

Po izvornoj reguli bilo je u svakom samostanu po 60 koludrica, kojima je glavna zadaća bila štovanje Bl. Dj. Marije, zatim 13 svećenika i 4 đakona za duhovnu službu i 8 braće laika. Re-

dovnici su stanovali u zgradi sasvim odijeljenoj od stanova koludrica, a u crkvi bila su njihova mjesta tako uređena, da nijesu vidjeli jedni drugih. U duhovnim stvarima bile su koludrice pod vodstvom redovnika, no ovi su bili podređeni opatici. Red se proširio u Italiji, Francuskoj, a jednu kuću imao je i u Middlessexu u Engleskoj. Za reformacije red je propadao, dok sasvim nije utrnuo. U 17. stoljeću bio je obnovljen u Španiji s regulom ponešto promijenjenom, gdje su još u 18. stoljeću bila 4 samostana, no i ta su propala. Legenda pripisuje svetoj Brigiti i osnutak jednoga viteškog reda, no to nije historijsko.

Na velik glas došla su »Otkrivanja Svete Brigite«, koja je ona kazivala u pero, u osam knjiga. Djelo je postalo omiljelo duhovno štivo u Evropi, prepisivalo se, štampalo (prvi put u Rimu g. 1474.) i prevodilo na različne jezike.

Roman, koji donosimo, crta posljednje godine života i rada Svete Brigite, od njena polaska na Božji put u Rim i do njene blažene smrti.

ANTE ŠIMČIK.

O PISCU OVE KNJIGE

ŠVEDSKI PISAC Verner von Heidenstam znači za književnost svoje zemlje epohu. Zadao je smrtni udarac naturalizmu, koji ionako nije bio u Švedskoj dugoga vijeka. Šveđani su se brzo stali dosađivati prikazivanjem bijede, boležljivosti i zločina te minuciozne točnosti u iznošenju i najmanjih sitnica ondje, gdje je često nedostajao cjelovit pregled. U svom programatskom spisu »Renaissance« (1889.) napao je Heidenstam Zolinu školu, »pjevanje o ružnom vremenu«, »postolarski realizam«, tvrdeći, da ne pristaje švedskoj naravi, da se ne obazire na potrebu ljepote i da je tmuran i dosadan, a pjesništvo naprotiv treba da izrazuje životnu radost. Heidenstamove su riječi imale oslobodilački utjecaj. Oko godine 1890. stade uz njega cijeli niz mladih nadarenih ljudi, da stvore novu književnost, svaki svojim vlastitim načinom, nezavisno o školama i pravilima. Švedskoj književnosti — a u isto doba vidimo jednaka nastojanja i u Danskoj i u Norveškoj — nastaje novo razdoblje, kojemu se kaže novoromantika. Prošlost i idealne ličnosti očaravaju maštu više nego modeli, fantazije; radost nad životom i ljepotom se oslobađa, goji se estetsko »nastrojenje«, humor se cijeni više nego satira, a lirika i stihovi dolaze opet do svoje cijene.

Verner von Heidenstam rodio se g. 1859. na Olshammerskom vlastelinstvu u kraju Närke, vlastelinstvu, koje je dobilo ime po mužu sv. Brigite i koje je obavito sredovječnim uspomenama. U njegovu je rodu od davnine živjela ljubav prema Östergötlandu, kraju, gdje se odigrava roman o sv. Brigiti, ljubav, koju je pjesnik primio u baštinu i koju je pokazivao tim, što je skoro čitav život proveo na obalama Vätterskoga jezera i blizu slavne Vadstene.

Već kao mlad čovjek proputovao je bliži Istok. U Parizu je počeo učiti slikarstvo, ali doskora je otputovao u Švicarsku i posvetio se studiju povijesti, filozofije i pjesništva. Tu je također dozrio za pisca, a družio se mnogo s Augustom Strindbergom, čijem se nezadovoljstvu nad trulim prilikama u Švedskoj i sam potpuno pridružio, ali se ujedno njegova plemenita narav bunila protiv Strindbergove plebejske naravi i njegova kompromisnoga odnosa prema duhu tadanjega doba.

Istok je Heidenstamu otvorio oči obzirom na tamne i zle strane evropske obrazovanosti, vječno huškanje za nesigurnim

ciljevima, precjenjivanje rada, novca i koristoljublja. Sitnozorom oboružani učenjak ili kancelarijski pisar činili su mu se odvratni i smiješni pored lijenoga nebrige orijentalca, koji ocjenjuje vrijednost časa i skladno uživa otpočivajući na suncu. Zapad goji korisno umjesto lijepoga. O tome Heidenstam govori u prvoj zbirci pjesama »H o d o č a š ć e i g o d i n e p u t o v a n j a« (1888.) i u romanu »E n d y m i o n« (1889.), koji su hvalospjevi Istoka, te u idejnom romanu »H a n s A l i e n u s« (1892.), koji ujedno završuje razdoblje Heidenstamova mladenačkoga stvaranja. »Hans Alienus« je knjiga o samotarstvu i zaziranju od svijeta. Hans Alienus ne može da nađe pravi cilj u svijetu pa se bavi istraživanjima, umjesto da živi. Prolazi carstvima mrtvih i dalekim dobama, koje ga uče o ispraznosti uživanja kao svrhe i o tom, da je svrha života stvarati harmoničku ljepotu. Povratak Hansa Aliena u rodni kraj ima dublje značenje. Mnogo godina su pjesnikov misaoni život i mašta provodili uz domovinu, njenu osebujnost i povijest. Njegovo poznavanje tuđih zemalja dovelo ga je do toga, da je mogao na nju gledati svježim očima ispoređujući je neprestano s drugim zemljama. Zapao ga je zadatak, da obnovi švedsko narodno osjećanje, koje je vidio mrtvo iza mnogih otrcanih fraza. U nizu svojih spisa, u svojim govorima i pjesmama poziva svoje zemljake, da dođu k sebi i da ne klipšu nesamostalno za tuđinom.

Prvo Heidenstamovo pjesničko djelo muževnih godina jesu »P j e s m e« (1895.), zbirka, koja je ličnom misaonom sadržinom imala veliko značenje za mladi naraštaj. Nauka o uživanju tu je prebrođena, a unutarnji život obuzela je čežnja za onim, što je uzvišeno i veliko. Pjesnik počinje cijeniti siromaštvo i odricanje te uviđa, da se najljepše osobine Šveđana pokazuju u siromaštvu i bijedi. Zato ga zanima doba Karla XII. Njegovo djelo »K a r o l i n c i« (1897.—1898.) radi manje o kralju Karlu XII. nego o narodu, »koji je kod pada veličine proslavio u cijelom svijetu siromaštvo«. Karolinci žrtvuju sve, što imaju, da spase kralja i domovinu, neslomivi su u otpornosti i vrše dužnost sve do smrti. Kazna poraza je sredstvo, da se narod još više osovi. A njihova čežnja za domovinom našla je tu najsnažnije izraze.

Onu značajku, po kojoj Karlo XII. žrtvuje živote i sreću drugih ljudi radi svrhe, koju je sebi postavio, pokazuju i druge snažne osobe kasnijega Heidenstamova stvaranja. U »B o ž j e m p u t u s v e t e B r i g i t e« pokoravaju se volje drugih ljudi pred prorokinjom, ali radost se oko nje suši, a njeni najbliži venu. Sama trpi radi svoje strogoće, ali ravna se po unutrašnjem zakonu, kojemu se sva predala. Ni glavni junak u romanu »F o l k e F i l b y t e r« ni kralj Magnus Ladulas u »B j ö l b o s k o j b a š t i n i« nisu sretniji, uništavaju sreću mnogih ljudi, ali ne postizavaju ljubavi ni štovanja.

U dnevna pitanja zasegnuo je Verner von Heidenstam pjesničkim ciklusom »N a r o d« (1899.), gdje se zauzima za glasačko pravo onih slojeva, koji su dosad politički razbaštinjeni, no ujedno

potiče na jedinstvo sviju narodnih snaga, da Švedska stekne među narodima mjesto, koje joj pripada.

U zbirci »N o v e p j e s m e« (1915.) dostigao je pjesnik visine života, odakle bez strasti i bojazni može pregledati život i svijet. Čovjekoljublje, koje je dalo njegovim pređašnjim djelima glavno obilježje, poprimilo je vjersku toplinu i snagu: »Onaj ima vjeru, kojemu je mnogo stvari sveto.« Značajka osamljenosti, koja je označivala mladića i pratila ga kao muža kroz doba, što se obraćalo širokim slojevima naroda, traje u njega i dalje, premda očišćena, oslobođena gorčine stradanja.

Verner von Heidenstam nagrađen je Nobelovom nagradom, te je time istaknuto i njegovo značenje među velikim svjetskim književnicima.

U P r a g u m j e s e c a s t u d e n o g a 1932.

EMIL WALTER. *)

---

*) *Ovaj prikaz o Verneru von Heidenstamu napisao je za ovo hrvatsko izdanje »Božjeg puta Svete Brigite« dr Emil Walter, sveučilišni docent u Pragu, koji je više godina boravio u Švedskoj, ondje bio u bližoj vezi s velikim švedskim piscem, preveo ovaj njegov roman na češki i posredovao, da je Knjižnica Dobrih Romana dobila od autora dozvolu za ovo hrvatsko izdanje, na čemu neka i ovdje bude izrečena naša zahvala.* DR J. A.

KNJIŽNICA
DOBRIH ROMANA
54.

VERNER VON HEIDENSTAM:

HELIGA BRIGITTAS PILGRIMSFÄRD

Po četrnaestom švedskom izdanju preveo Ante Šimčík. Pogovor o autoru napisao dr Emil Walter, sveučilišni docent u Pragu